

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

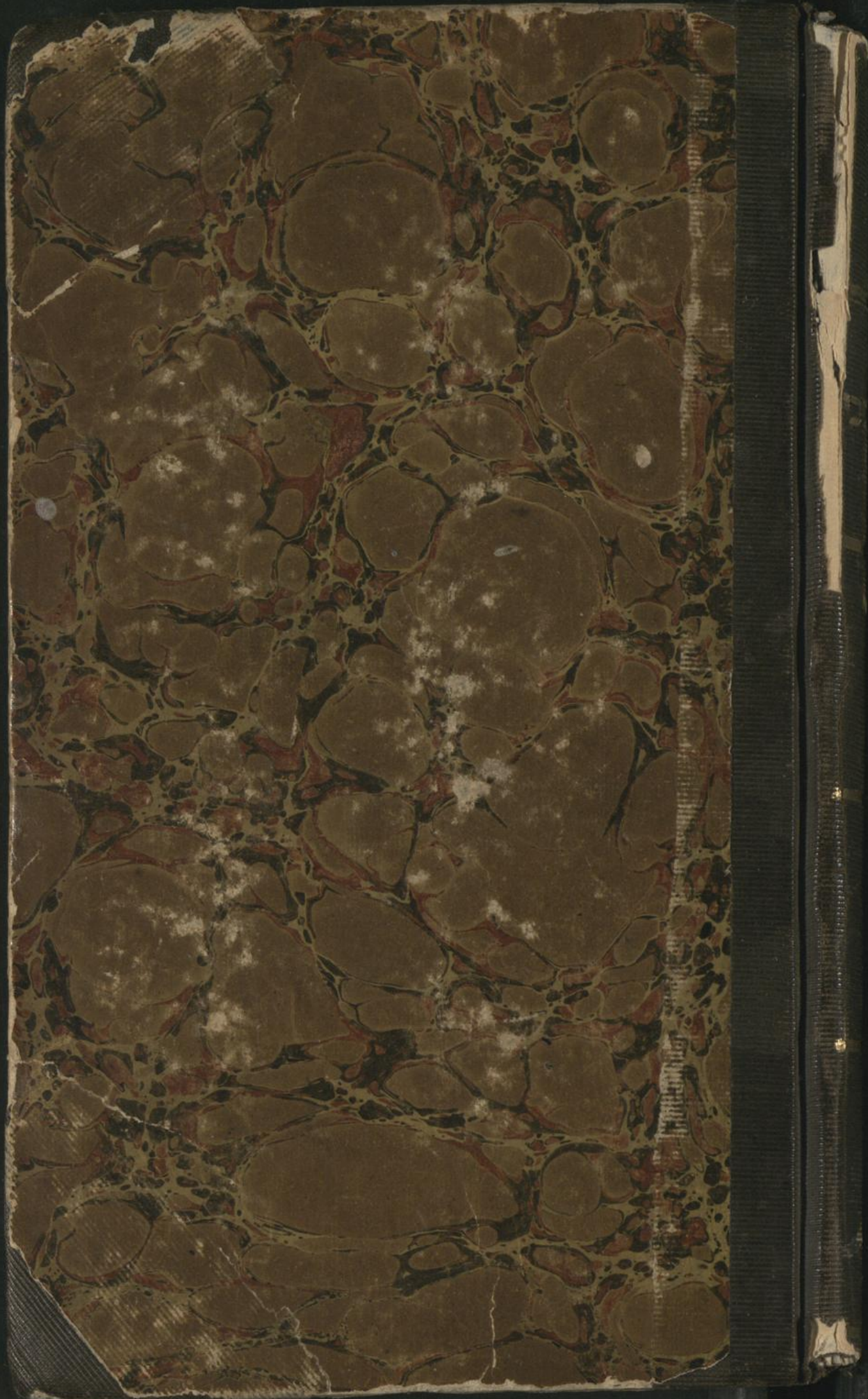
Sefer Mivḥar ha-peninim

Ibn-Gabirol, Shelomoh Ben-Yehudah

הדוהי-ןב המלש, לוריבג ןבא

Be-Ṭshernoṽits, 615 = 1854

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12379](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12379)

11390

M390

11 תשבי

2 מגלת תענית - 1390

3 קונטרס יכונה שאלוג תשובות
מן השמים

4 ס' סבחר פנינים, ידעיה פניני

Repts.

Abolf Jozetman

Rabb Genl.

Prague June 15/2 1881

4 ספרים

מכבוד

ה"ה

הספר

רבותי

אשר

המה

הזה

רפיז

אנחנו

לא

בתוס

ועתה

אשר

נדפ

דפה

הרב

מכתר הפנינים

במליצת החכמי הקדמונים ומשלי פילסופי הראשונים
 ומוסרם ומצותם ודבריהם וחדותם בכל ענין שאדם צריך
 אליו בחכמה • ביראה • ובמוסר • ובדרך ארץ • מאודר
 לשערים עם פירוש מספיק :

חברו הרב ר' ידעיה ז"ל בלשון ערבי והעתיקו המעתיק המפורסם
 הרב ר' יהודה אבן הבן ז"ל לעברי

הספר הנחמד והטוב הזה נדפס כמה פעמי • ועתה הוצא
 על מכשך הדפוס באותיות נאות ובנייר יפה ונקי משגיאה
 בהגהה הדק היטב

בהוצאת הרבני המופלג הנגיד מוה' ישעיה אשר •
 בהרב הגאון מוה'

יצחק שמשון הורוויץ מייזלש אביד דפה"ק
 והמדינה בוקווינא • ושותפו גיטו הגביר המופלג כר"י

במשער נאוויץ

בשנת כי טובה חכמה מפנינים וכל הפצים לפיק

Muwchar Hapninim.

Ezernowiz 1854 gedruckt bei Johann Eckhardt
 und Sohn.

דקדמה

מי יוכל להגיד ולכפר גודל מעלת ושבה הספר הזה אשר חובר בלשון
 ערב ונכתק ללשון הקודש חבר מחוכם מצעלי נפש ושכלים
 נפרדים מכל סיג וכמץ דופי העה"ז ושכיות המדת הארץ הלזו הגשמה •
 וההליפו עולם עובר בקיים ונלהי ושמו אוחותם אוחות בהדות ומשלים
 מחוקים מדבש ונופה נופים יקרים הם מפנינים מבחר זהב וכסף לא
 יערכום • והם הפלוסופים הקדמונים • אשר בכבודם חונים • מגידי
 אמת ולא מונים • ומדרך הישר אינם פונים • ולדורות אחרונים לומדים
 וסונים • ומגלים כל המטמוני • וצנוים על מוסרי אבותינו הקדושים
 והגאונים • וצדין נקראו צונים • דברי קדושה קוראים ועונים •
 בשערים המצוייני • לכל דוגמא מראים פנים • בכל חלקי אופנים •
 בדברים כנים • משפטי אמת דנים • לכל רעב זנים • ימובן בשיבה
 דנים ורעננים :

והנה

בא לידנו החבור הזה נדפס בעיר קרימונה בשנת שי"ח
 בפירוש רחב מאוד אשר בו ילאה הקורא לרוות צמאו
 בחכלית מצוקשו : ואם שכוונתו היחה להטיב • בכל זאת מצאנו ראוי
 שלפעמים נטה בפירושו לפי דעתו ולא כפי כוונת המחבר אחר השקפה
 עיונות בשימת עין רואה • ע"כ ילאתי חוץ ממהינתי וערכי השכל
 בדעת ונתתי לבי לדרוש ולתור איזה דרך ישכון אור הכמתם ולהכין הדרך
 אשר ילכו בו העם אשר לא דרכו עדיין במסולה סלולה וצנוי על אמרים
 הנקארים ע"פ רוח לב המחברים הראשונים המחפלים פים אמרי מעט
 ועשו הרבה פרי עץ חיים למחזיקים בם • ועשיתי פירוש מספיק בלשון
 קצר • להרחיב המעט • במעט ראיות : ובפלפול היות • שלא להאריך :
 רק לפי הצורך • ואם הטעמי • עיני ורעיוני • מרוב הטרה והעוני •
 מצין ודעת • ובדעת מכרעת : לזכור ידונוני • ובהוראת אמת יחנוני •
 ואת הטוב אקבל • ואתקן ולא אחבל • ואף גם זאת היחה בקשת
 ממניא הינאת הספר הזה להעתיקו בלשון אשכנז ועמא דבר • וכן
 עשיתי אבל לא ע"ד פירוש מלה ומלה • רק לפי הבנת הענין • ולפי
 אשר כבר מורגלים קנת מאמרי הפילוסופים • והיינו דאמרי אינשי
 ומרגל' בפומייהו • כי דברי' הנכתקי' מלשון ללשון א"ח להעתיק'
 מדבור לדבור : כאשר כבר בררו זאת המעתיקי' הקודמי' • ובראש'
 המעתיק פירוש המשניות להרמב"ם ז"ל : לכן לא מנעתי להפיק רטון
 השואלים

שער החכמה

אמר

החכם • בחכמה • החכמים • משלימים
 גמול הבורא ומגיע לעבודת האל בהיו •
 ולשם טוב אחרי מותו : ואמר • אין לך שמחודד
 הישכל • כמוסר והחכמה • ואין דבר שמורה על דעת
 הדעתן • כמנהגו הטוב : ואמר • שאלת החכם • חצי
 חכמה : ופיוס בני אדם חצי השכל : וסדר ההוצאה •
 חצי הכפוק : ואמר • איזה אדם ראוי למלוך • אמר •
 חכם שמלך • או מלך שידרוש : ואמר • ראוי למחזיק
 בחכמה זכצדק • שלא ירא משום אדם : ואמר הצדיקים
 אינם יראים כי אם האלהים לברו : ואמר אברהם
 השכל • אינה נמצאת : והחכמ' נוטה עמו באשר
 הוא נוטה : ואמר הטורח בחכמה ובמוסר : מקנה
 העטרות • והנזירים יעשו העטרות מזהב לשון המדברת
 וישימם

פירוש

אמר

החכם • בחכמה • שניתנים לב לפעולת הבורא לנפלאותיו ולחסדיו
 שמגדל מידי יוס ויוס עס בריותיו נכנסת יראת אלוקים
 ואצתו בלכס ועובדים הבורא והוא הגמול שהאל יתברך מנקש מצריותיו •
 מוסר כמשמעו בל"א לוכט : חכמה • הוא מה שאדם לומד מרבו • ושכל
 הוא מה שאדם משכיל לדעת ממקור לבו • וחכונה הוא דבר שאדם מבין דבר
 מתוך דבר : דעת הרעזן ידיעת האדם : כמנהגו הטוב • עס ה' והבריות •
 שאלת החכם • בדבר שאינו יודע : חצי חכמה • שמתחכם תחלה היאך ישאל
 משאל"כ הכסיל ששאל שלא כענין : ופיוס בני אדם • שידע לפיכך אתה
 להתרצה עמם הוא חצי השכל לפחות • וסדר ההוצאה • בצרכיו להכין כל
 דבר בעתו דגן בעת הקציר ויין בעת הבציר ואינו ממחין עד שעת האורך
 ולריך לקנות האין ובמה שימצא : למלוך • ולנהוג נשיאות : אמר • השיב •
 חכם שמלך • כלומר שמלך מכה חכמתו מעלמו אף שאינו מזרע מלוכה •
 שידרוש • עלת יועליו : אברהם השכל • כלומר מתוך עללותו מאבד ממנו
 השכל • אח"כ אם יבקשה אינה נמצאת בקל : הטורח בחכמה ומוסר •
 ללמדה : העטרות • שבה הלל ותפארת : והנזירים • אלו הפרישים והחסידים •
 מזהב לשון המדברת • גדולות

וישימם בראשי אוהביהם : ואמר הטורה בבקשת החכמה
 והמוסר • טורד מקנות העונות והעברות • ומביא האדם
 למאוס בעולם כלה • ולאחוב עולם קיים : ואמר • במקום
 המשתה והשחוק : לא תשכון החכמה • אבל היא
 מגורשת משם : ואמר : מי שהננו הבורא חכמה : לא
 ידאג להפקד הצער והיגיעה : ואמר • החכם • איני דורש
 החכמה לתקוה שאגיע עד קצה • ואגיע עד תכליתה •
 אבל אדרוש אותה שלא אהיה סכל • ואין ראוי למשכיל
 זולתו • וצוה החכם לבנו בני אל תהי חכם בדברים אך
 היה במעשה : כי החכמה שבמעשה • תועילך לעולם
 הבא : ושכדברים בכאן תשאר : וצוה החכם את בנו
 היה יושב לפני חכמים • שאם תדע ישבחוך • ואם תסכל
 ילמדוך • ואם יודיעו לך יועילוך : ואמר • ספור הבסילים

פירוש אסירי

גדולות וזבח חכמתם שכל דבריהם בהשכל ועובת
 חבריהם עד שיצאו בשבילם שירות וזמירות ע"פ משקל וחכמת לימודיית וזהו
 ושימם בראשי אוהביהם • טורד מקנות וכו' • כלומר העוסק בחכמה
 ועושה ממנה מגמתו מעריך עלמו ומשכח ממנו הרעור עבירה : בעולם
 בלה • היינו עולם הזה שהיא נפסד • עולם קיים • עה"כ שהיא נלחי :
 מגרשת משם • אף אם יתן אחד אל לבו הוא נכזה ונמאס בעיניהם
 לכן הזהיר דוד המלך ע"ה ובמושב לזים לא ישב : לא ידאג • להיות
 נערד בצער ויגיעת העולם הזה • אלא יקבל ברצון משלחם וינפה לרב
 טוב : להפקד • מעליו כמו (במדבר לא) לא נפקד ממנו איש : לתקוה •
 שיקוה : עד קצה תכליתה וסוף שלה • שאם יחשוב כן ויראה שלוא יעמול
 להגיע אל סוף החכמה יכחמה מלעסוק בה עוד : זולתו • לשום מגמתו
 זולת תכלית זה וכי מי הוא אשר יערב לבו להעמיק בשכלו אשר סגור
 בכלל החומר להשיג החכמה הנפלאה הזוכנת ברום טולם העליון ואלמה המלך
 אמר (משלי ב') י"י יתן חכמה וכו' • חכם בדברים • לדבר דברי לחות
 וחדות של הבלי עולם או לדבר מדברים עונים לעשותם ואינו עושה : בבאן
 חשאר

שער החכמה

אסירי המות • התירו מאסירכם בחכמה : ואמר לולא
 החכמה • לא היינו מבקשים המעשה : ולולא המעשה •
 לא היינו מבקשים החכמה : וטוב שאניח אותה מפני
 שלא אדענה • משאניחנה ממאוס בה : ושאלו לחכם
 מפני מה חכמת יותר מחבריך : אמר להם מפני שהוצאתי
 בשמן יותר ממה שהוציאו חברי ביין : ואמר גוף בלא
 חכמה כבית בלא יסוד : ואמר מי שנודע בחכמה •
 מביטין אליו בעין ההדור : ואמר שתוק ותנצל • שמע
 ותלמוד • ואמר אין דבר שמועיל לאדם • כדעת מעלתו
 והשגת שכלו בחכמה וידבר בפניהם : ואמר האדם
 חכם • בעודנו מבקש החכמה • וכאשר יחשוב שתניע
 אל תכליתה • הוא סכל : ואמר לא הנחילו האבות
 לבנים דבר שהוא חשוב מן החכמה : כי האדם קונה
 הון בחכמה • ומאבדו באולת וישאר הסר כל : ואמר
 אם תכנע לדרוש החכמה תכובד כשדורשין אותה ממך :

ואמר

פירוש

תשאר • בזה העולם ולא תועילך כלום לעולם הבא : אסירי המות • הוא
 להס ולום אמר להם החכם הסירו וכו' : לולא החכמה • שעל ידו חטו
 מבחינים טעוב וסרע : ולולא המעשה לא היינו מבקשים החכמה • ללמד
 כי זה הוא תכלית בקשת החכמה ללמוד על מנת לעשות : אותה • החכמה
 שלא ליגעני להעמיק אל תכלית הדבר אשר נעלמה ממני מפני שלא אדענה :
 ממאוס בה • ולא ללמד כל עיקר על זם נאמר לא עליך המלאכה לגמור :
 בשמן • לנר ללמוד אף בלילות : יותר • ובטוב עין : בין • ויכל בהכל
 ימיהם : מביטין אליו • רואין ומסתכלין בו כל אדם בעין ההדור • אף
 שאינו עשיר : שתוק • אף אם תזמע אדם מחרסך והנלל מכל רע שבא
 ממחלוקות • שמע • דברי חכמים : כדעת מעלתו וכו' • שמתחסס בינו לבין
 עלמו ומכיר את מקומו • ואחר כך ידבר לפני החכמים מה שיש לו לדבר :
 האדם חכם • כלומר לחכם יחשב האדם : בעודנו מבקש החכמה • כל זמן
 שהוא מבקש ללמוד יותר מהחכמה וכאשר יחשוב וכו' הוא סכל : חסר כל •

מהון מחכמה : תכנע

עלמ-

שער החכמה

ד

ואמרי החכמה : היא היוחס הגדול . והאהבה . היא
הקורבה הקרובה . ואמרי המלכים שופטי הארץ .
והחכמים שופטי המלכים : ואמרי רצון החכם בחכמה .
ורצון הכסיל באולת . ואמרי מה טוב המעשה . תיפיהו
החכמה . ומה טובה החכמה ייפנה המעשה . ומה טוב
המעשה תיפיהו הנחת : ואין דבר שנלוה אל דבר טוב :
מן הענוה אל החכמה : ומן המחילה אל היכולת . ואמר
מי שמתעסק בתורה לא יתכן שיהא צוארו עב וגופו שמן :
וצוה החכם את בנו . היה חכם . ולמד . ומאזין . או
אוהב החכמה . ואל תהי החמשית פן האבד . ואמר :
אין ראוי שתתבייש לשאול באשר אינך יודע . כדי שתדע .
ולא תתבייש כששואלים ממך מה שלא ידעת . לומר איני
יודע : ודע כי מעלת הסכל מן האמונה . כמעלת הראש
מן הגוף . כשיאבד הראש : יאבד הגוף : וכאשר יאבד
הסכל

פירוש

עלמך ללמוד מפי כל אדם : היוחס הגדול . כי
אין יחוס כיוחס עלמו אשר הוא חכם ועליו מתפארים כל בני משפחתו :
והאהבה . שבין איש לרעהו : היא הקורבה הקרובה ויותר טוב . כי מחוך
הסבתו אוחז כוחן לבו עליו להטיב עמו יותר מקרוב שאינו אהוב : שופטי
הארץ . עם הארץ והחכם יועץ ושופט את המלך . שעל פי חכמתו יעשה
הכל . ומה הראה גדול מעלת החכמה : בחכמה . להסיף לקח : חיפיהו
החכמה . כי אין צור ירא חטא ואמרו ז"ל הוה ערוס ביראה : היכולת .
בידו להקס ממבקשי רעתו וכובש כעסו : צוארו עב וגופו שמן . מאכילת
גסה ותגבורת החומר המנלח הסכל : היה חכם וכו' . כלומר הזכר לפיות
מכת עושי ארבעה דברים אלו . והם . להיות חכם . ולמד . ומאזין . או
לפחות אוהב החכמה . ואל תהי החמישי . והוא היפוך אלה הארבעה פן
תאבד : כדי שתדע . ואין הביישן למד : לומר איני יודע . כי כשתאמר
איני יודע יודיעך הס ותלמוד : מעלת הסכל . שאדם סוכל מקרה ופגע
הזמן : מן האמונה . כלומר הוא שורש ויסוד מאמינת המאמין בהקב"ה .
שהוא

לולא
שה .
מפני
לחכם
וצאתי
בלא
ה .
שמע
מעלתו
האדם
שתניע
האבות
קונה
יאמרי
ממך
ר
הוא
ידו אנו
ללמד
החכמה
אדענה
גמור
בהכל
אף
ע הבא
ינו לבין
לדבר
כל זמן
ר כל

שער החכמה

הסכל • תאבד האמונה : וערך כל אדם כפי מה שהוא יודע : ואמר אם בני אדם יכבדוך לעושר או לשררה : אל יערב לך : כי הכבוד ההוא יפנה בפנותם אבל יערב לך אם יכבדוך בשביל החכמה או בעבור יראה או בעבור מוסר : ואמר דומים החכמים בארץ : למאורות בשמים : ושאלו לחכם מי הם יותר גדולים : החכמים או העשירים • אמר החכמים : אמרו לו אם כן מפני מה החכמים בפתחי העשירים יותר מהעשירים בפתחי העשירים מפני שהחכמים מכירים מעלת העושר • והעשירים אינן מכירים מעלת החכמה : ואמר אין שפתי חלקו מדת המאמין אלא בבקשת החכמה • ואמר תחלה החכמה שתיקה • שניה לה שמיעה : שלישית זכרונות • רביעית מעשה • חמישית מורה • ואמר כשתשב

פירוש

שהוא יודע • כפי גודל חכמתו יהיה ערכו ולא לפי עשרו : אל יערב לך ולא תשמח בו : יפנה בפנותם • כאשר פאבד כחמון או יסירוך מהממשל או שלא תוכל עוד להיות מושל יעדר ממך אותו הכבוד שהיה לך בגינס : בשביל החכמה • כי היא מקוספת לעת זקנה ואף שברי לוחות מונחוס בארון : למאורות בשמים • כשם שהחמה ולבנה מאירים לארץ ולדרוס עליה • כן החכמים מאירים בחכמתם ומורים את הדרך ילכו בס בני האדם : מעלת העושר • מה שיכולים להטיב בעשרם לאריכי עונתם : אינן מכירים מעלת החכמה • מה שיש להם ללמוד מהחכמים לחושלתם בעולם הזה ובעולם הבא : מדת המאמין • כי מי שמאמין ולכו בעוז בכו' לא יחניף לבריות אבל להחניף לרב ללמוד ממנו חכמה מותר : תחלת החכמה • הרוב ללמוד חכמה יסדר עלמו תחלה שיסחוק וישמע דברי חכמים : שניה לה שמיעה • שיסכית באזניו כל מה שאומרים : שלישית זכרונות • שיעלה הכל על זכרונו : מורה : להורות לאחרים :

ויראו

שער החכמה

ה

בבשת ישב בין החכמים : יהי דצונך לשמוע יותר מלדבר .
 ואמר : מי שעובד בראוי את השם ילמדוהו ה' את
 החכמה ויראו את מבועיה מלבו על לשונו : ואמר
 אין האדם חכם עד שיהיו בו שלש מדות : שלא יבזה מי
 שהוא קטן ממנו בעודו דורש את החכמה . ואל יקנא
 במי שגדול ממנו בממון : ושלא יקבל שכר על
 חכמתו : ואמר : שאל את החכמים שאלת השומים ושמוד
 שמירת הנדיבים : ואמר : המובה שבמדות האדם שיהא
 שואל : ואמר : מי שלכש בבקשת החכמה לבוש
 הבושת . ילבוש מהכסילות אפוד ומעיל . ועל כן
 תהרעו מעיל הבושת בבקשת החכמה : ואמר : כל מי
 שרבו פניו . תמעיץ חכמתו : ואמר : ההכס מצאתי
 החכמה בין הבשת והסבל . ושאלת הכסיל בין הבשת
 והגאוה : ואמר : עם הפחד . תאבד תקוה . ועם הבשת
 חסרון החכמה : עיק"ר : והחכמה אבדת המאמין : צריך
 שיבקשנה

פירוש

ויראו . יראה לו מבועיה מלבו . סיהיו כמעין הנובע מלבו על לשונו .
 קטן ממנו בחכמה : בעודו דורש . צעוד שהוא דורש להתחכם יותר . כי
 אולי ישג אף הוא למעלתו : שאלת השומים . שלא חבוש מלשאל פן תהיה
 שואל כשועה : הנדיבים . חסידים בגופם וממונס : לבוש הבושת .
 שבוש מלשאל . אפוד ומעיל . כלומר לבוש חזק סקזה להסירו אחר
 כך : שרבו פניו . כגדול בעיניו פניו מלביישו לפני הרב בשאלת
 ספקותיו : בין הבשת והסבל . שיש בו מדת הבשת וסימן טוב הוא
 לאדם שמקטין ערכו : והסבל . כמה שיעבור עליו : ושאלת הכסיל .
 ששואל דברי סכלות : בין הבשת והגאוה . מחוך שהיה בוש מחמלה
 ללמוד וזה היה מרוב גאותו שירא מלהתבייש : עם הפחד תאבד
 תקוה . כי סני הפוכים . שמי שנעוה לבו בה' וקוה הטוב אינו
 מפחד מקורות הזמן : והחכמה אבדת המאמין . אם החכמה אבדה
 מאדם אף אם הוא מאמין . אמיתי בהקב"ה לריך שיבקשנה אף אם לא
 ימלאנה

ב

שער החכמה

שיבקשנה אפילו בידי הכופרים: וצוה החכם לבנו למוד
את החכמה: כי אם תהיה קמן עם זה תהיה גדול עם
אחר: ואמר כמה מגונה הסכלות בוקן: ואמר למד
הבמה למי שאינו יודע: ולמוד ממי שיודע: וכאשר
תעשה זה תדע מה שלא ידעת: ותזכור את אשר ידעת:
ואמר בקשת החכמה בימי הזקנה כתי"ו על החול:
ובקשת החכמה בימי הנערות כפתוח על האבן: ואמר
אל הנכרו החכמה למי שאינו ראוי לה פן תחמסוה:
ואל המעוה מאנשיה פן תחמסו אותה: ואל הגמלו
רשע כרשעתו: פן יאבד שכרכם אצל הכורא: ואמר
הזריוות: שתשמור מה שצוית בו לעשות: ותעזוב מה
שלא צוית בו: ואמר החכם: לא יגנה אותו הרש:
ולא תעבדהו התאוה: ו"א תעבירהו: ואמר כי כסיל
השיב על אדם חכם: אמר לו החכם אם היית יודע מה
שאני אומר: לא היית מכזה אותי: או אם לא הייתי
מכיר מה שאתה אומר: הייתי מאשים אותך: אך לא
ידעת

פירוש

יחלוקה כ"א בידי הכופרים: עם אחר: שילמוד ממך: בוקן יו"ת
מכער: שלא ידעת: עד שלז שמעתי: ותזכור: שיזכור את אשר
ידעת ושכח: כתי"ו על החול: ככוחו על החול שאינו מחקיים:
והוא לשון הפסוק (יחזקאל ט) והחיות היו: פירוש סימן: כפתוח על
האבן: כפתוחי חכם על האבן שמחקיים חמיד: פן תחמסיה: כחסיס
החכמה בידיהם כאלו נחמסה ונגולת ממקומה הראוי לה: מאנשיה:
אוחזים: שכרכם: על שאחס נעלבים ואינם עולבים: הזריוות: הוא
שתשמור מה שצוית: החכם לא יגנה איתו הרש: מה שהוא עני
שאף על פי כן הוא מכובד מחמת חכמתו: ולא תעבדהו התאוה:
שאינו עבד לחלוותו כי אם הוא מושל על האדם: ו"א תעבירה: לא
תעבירהו מדעת קיו: השיב: תשובה כסילות ומאס דברי חכמה: שלא

דובר

ידעת
מכל
בה
חלקי
והחכ
על
שיוד
הזכיר
יו"ע
שיוד
תדע
מדה
ואהב
בעת
שמא
לא
דובר
עבל
לכד
והיא
זיוד
שיוד
הזכיר
י"מי
שמא
ושוכה
ממנו

שער החכמה

ו

ידעת את אישר דברתי • על כן האשמתיני • וידעתני
 מבלתיך • ודנתיך לזכות • ואמר: כל החכמה שלא דובר
 בה • במשמון שאין מוציאין ממנו • ואמר: החכמה שני
 חלקים • החכמה שבלב • היא החכמה שמועילה •
 והחכמה שבלשון • מבלי מעשה • והיא טענת הבורא
 על ברואיו • ואמר: דעות בני אדם ארבע • יודע ויודע
 שיודע • הכס • שאל מאתו • יודע ואינו יודע שיודע •
 הזכירו ועזרו שלא יהא נשכח • אינו יודע • ולא
 יודע שאינו יודע • למדהו • אינו יודע והוא מראה בעצמו
 שיודע • סכל הרחיקהו • ואמר: אל תאמר במה שלא
 תדע • אדע • פן תחשד במה שתדע • ואמר: אין
 מדה שאחריתה לטובה כאמונת אלהים • וכבוד האבות •
 ואהבת החכמה • ושמע מוסר • ואמר: מעשה הכסיל
 בעת חטאו שמאשים בני אדם • ומעשה מבקש המוסר
 שמאשים את עצמו • ומעשה החכם החסיד שלא יאשים
 לא עצמו ולא אחרים • ואמר: אל תבוש לקבל האמת

מאיוה

פירוש

דובר בה • ונתווכח בה • במשמון • אולר הטיוון חסם הקרקע: חכמה
 שבלב • עכס הסכמת הלב ורעון להפליס על ידה חסן הבורא: שבדשון
 לבד וכל חגמתו רק להחמיט חכמתו • היא מסתמא חכמי מעשה טוב •
 והיא טענת הבורא על ברואיו • על שלמד ולא קיים: יודע • חכמה
 יודע בעלמו שיודע החכמה כרי • זה חכס ומלתו שאל: ואינו יודע
 שיודע • שאינו מכיר בעלמו לפי שחכמתו אינה ברור אללו • ע"כ
 הזכירו ועזרו: סכל • הרי הוא סכל והרחיקהו • במה שתדע • שלא
 יחמינו לך: וכבוד האבות • כבוד אב ואם: ושמע • שמיטת המוסר:
 שמאשים בני אדם • והולה סורמתו באחרים • או לפי שאינו מתחזק
 וסונה באולתו • אחרים נתפסיט על עונו • גם אחרים רואין ולמדיט
 ממנו: שמאשים את עצמו • ומודה ועוזב: החסיד: מסמר עלמו
 מלחטוה

למוד
 עם
 למד
 אשר
 ע"ה:
 גל:
 מר:
 וה:
 מלו
 אמר
 מה
 סיל
 מה
 ייתי
 לא
 יות
 אשר
 ייס
 ח על
 חסיה
 ה
 הוא
 עני
 יה
 לא
 שלא

שער החכמה

מאיזה שיבא אפילו מאדם פחות : ואמר מי שמתחכם
מבלי חכמה : כחמור הרהים סוכב סוכב ואינו זו
ממקומו : ואמר חמלו על נכבד שנקל : ועל עשיר
שנורש : ועל חכם שנפל בין הפתאים : ואמר אין מי
שצריך לחמול עליו : כחכם שנפל עליו דין כסיל :
ואמר אל תשליכו הפנינים לפני החזירים : כי אינם עושים
מאומה : ואל תמסרו החכמה למי שאינו יודע מעלתה
כי היא יקרה מפנינים : ומי שאינו יודע אותה רע
יותר מהחזיר : ואמר ההכם שאינו עושה כחכמתו :
תוכתו נופלת על הלבבות : באשר יפול הגשם על
האכנים : ואמר מי שאין דבריו דומין למעשיו : הוא
מכיש את נפשו : ע"כ כשיוציא הדבר מן הלשון לא
יעבור האוזן : ואמר אין אדם מכיר בטעות מלמדו :
עד שידע המחלוקת : ושאלו להכם : האך נאה לזקן
שילמוד : ואמר אם הבסילות גנאי הוא לו : הלמוד נאה
לו : ואמר ארבעה דברים אין אדם חשוב מתגדל בהם :
שיקום ממקומו לאביו : ושיכבד אורחיו : וישיעיין
מרכבותיו

פירוש

מלחטוא : בלי חכמה : שלמד מרבו ויסד בה יסוד : כחמור הרחים :
כחמור הסיבב גלגל הרחים שהו"ך סוכב סוכב ואינו זו ממקום עגולו :
נכבד שנקל : שהים מכובד והגיע לקלון : שנורש : שנעשה רש : דין
כסיל : כמשמעו : או יסורין ועניות שראוי יותר לכסיל מלחכם : אל
תשליכו וכו' : הוא משל כאשר חפרם הספר בעלמו : שאינו עושה
כחכמתו : שהוא נאה דורש ואינו נאה מקיים : תוכתו : אשר הוא
מוכיח לאחרים : הלבבות : השומעים : על האכנים : שאינו עושה
פירות : האוזן : אוני השומעים : המחלוקת : אחרים החולקים עמו
ומוצאים בדבר לאורו : האך נאה : שיחזיל ללמד בזקנותו והסיב
שהכסילות יואר גנאי מזה שלמד בעת זקנותו : אין אדם חשוב מתגדל

מרכב
לקח
ומי
שעו
ב
בא
אחד
(ישע)
על
הפלו
הנפש
לא
אלה
ימי
בדמו
וחכלי
ותחת
לפי
בלשון
וליצו
הכימו

שער החכמה

ז

מרכבותיו • אפילו יש לו מאה עבדים • ושיכבד החכם
לקחת מחכמתו ואמר מי שיושב בין החכמים מכובד •
ומי שיושב בין הכסילים נבזה : ואמר הוהרו מן הכסיל
שעובד • ומן החכם החוטא: ואמר בקשת החכמה :
כחופש המזמונים • ולא יערכנה זהב ופנינים :

בהם • שלא לעשותם : שעובד • שנראה כעובד לה' כי לא עם הארץ
חסיד ואין ללמוד ממעשיו :

הקדמה לשער היחוד

באחדות הבורא יתברך לעד זכרו, והוא שידע האדם שה' אחד
לאחדות פשוט ואינו ככל האחדים אשר יאמרו על סוג
אחד • רק אחדות פשוט מבלי שניג ממנו שום דמיון וכמ"ס
(ישעיה מ') ואל מי דמיון אל ומה דמות הערכו לו • ואל תחמה
על זה שהרי הגשמות אין להם גוף וטורה ודמות, ולכך אמרו
הפלוסופים אם הדברים יגיעים בענין הנפש אף על פי שפעולת
הנפש נכרים בנו וכן השכל שפעוליו וסימניו נכרים ולא נשיג מהם
לא דמות ולא טורה ולא נוכל להמשילם ברעיונו, כל שכן צבורא כל
אלה : וכן כתב הרמב"ם בספר מדע על מה שנאמר שמע ישראל
י"י אלהינו י"י אחד : אחד לומר שאין כיוודו ככל האחדים ואינו
בדמות גוף וטורה תדע שהרי גוף וטורה אי אפשר להיות בלי קץ
ותכלית לו ולכחו ולקב"ה אין לו קנה ותכלית וכו' וא"ת והלא כתוב
ותחת רגליו, באצבע אלקים, יד י"י, עיני י"י, אזני י"י, כל זה
לפי דעת בני האדם שאינם מכירים אלא הגופים ודברה התורה
בלשון בני אדם וכו', ומה שנראה הקב"ה לבמה נביאים לישעיה'
וליחזקאל בדמות אדם לא ראו אלא כבודו, והא ראייה שהרי משה
רבינו שהיה ראש להנביאים לא אמר אלא הראני נא את כבודך וכו',
ע"כ השתיקה בענין זה יפה מהדבור :

אמרו

ג

החכם
ינו
שיד
ן מי
:
ישים
לתה
: רע
:
על
הוא
לא
:
לוקו
נאה
הם
יעיון
:
גולו
:
דין
אל
עושה
ר הוא
עושה
ס פמו
והשינ
מתגדל

שער היחוד

אמרו להכם ספר לנו מהות הבורא. אמר הדבור במה שלא יושג אולת יחשב. והמחלוקת במה שלא תגיעהו המחשבה. הטא הוא. ואמר שחכם נכנס אל אנשים שהיו חולקי' בדברים אמר להם לא תשלם לכם העצה. אמרו לו ולמה. אמר לדם שהעצה היא ההסכמה.

שער הענוה

אמר החכם. קרן המשכיל ענוה: קרן הכסיל עזות ועקב כל ענוה שלום. ואמר החכם אני שומע דבר רע ולא אשגיה עליו: א"ל ולמה. א"ל מפני שאני ירא שאשמע קשה ממנו. ואמר השתיקה לכסיל: היא תשובתו: ואמר שלשה דברים מי שאינם בו לא ימצא בו טעם האמונה. ענוה שישויב בה אולת הכסיל. ויראה שתמנע מן העבירות. ודעת נוחה שיפיים בו בני אדם: ואמר שאדם אחד בא לפני הכם אחד ואמר

17

פירוש

אמר הדבור במה שלא יושג. כמו שכתבנו בהקדמה: אולת יחשב. אם ידבר בו הרבה ויחשוב שיגיע לתכליתו: והמחלוקת להיות נחלק עם אחרים בסברות: הטא היא: כי ודאי יטה אל מני הדך האמת ומקלץ בנטיעות ס"ו: לא תשלם לכם העצה. על מה שפיתס נועלים להחוכח: שהעצה היא ההסכמה. כלומר על מה שיכולים להסכים ולהכריע ולהשלים הענה ובדברים אלו ילאו כל החכמים בחכמתם להשיג מהותו בשום ענין רק בהחלט גמור שהבורא יתברך לעד זכרו הוא נמצא קדמון ואין יחיד כיחודו בשום דמיון כלל:

שער הענוה קרן המשכיל. מלשון וירס קרן לעמו (ההלים קמח). כלומר קרני הוד של המשכיל היא הענוה: וקרן הכסיל עזות. כלומר שהוא מתגאה בעזות מלחו ובו מתפאר: ועקב וסוף כל ענוה שלום שישלימו אחו כל אויביו: קשה ממנו. אם אשגו לו הוא יחפני יותר: ענוה. שישחוק ובו ישיב אולת הכסיל: ויראה מהקב"ה

שער הענוה ח

לו אני רואה בני אדם שהם מזיקים ונפשי יעצתני שלא
אתערב עמהם אמר לו לא תעשה כי לא תוכל לעמוד
בלעדיהם • וגם הם אינם יכולים לעמוד בלעדך • כי
הם צריכים לך ואתה צריך להם • אך היה ביניהם חרש
שומע • עור רואה • אלם מדבר • ואמר אין זו מדה
טובה שימנע מהזיק • אבל מדה טובה היא שיסבול
הנזק • ושאלו לחכם מה המדות הטובות • אמר סבל •
והמדות הרעות • אמר נקמה • ואמר אדם אחד גרף אדם
חכם • אמר לו אחד מתלמידיו רבי תן לי רשות בו • אמר
לו החכם • אינו חכם מי שמרשה לרעה • ואמר מי שרב
סבלו רב ענוותנותו • ימעטו חומסיו וירבו עוזריו •
ואמר אחרית כל קמטה הרטה • ואחרית כל ענוה שלום •
ואמר מי שהוא עניו יהיה אדון • ומי שיתכונן יוסיף לקח
חכמה • ואמר אני מנשא עצמי שיהא שום עון שוקל
יותר

פירוש

מסב"ס : שהם מזיקים • לעלמס ולנפשם במעיהם הרעים : שלא
אתערב עמהם • להוכיח רק ארחיק מהם : בלעד הם • שצריכים
להם ליטובו של עולם : בלעדך • שצריך אהה ללמד ולהדריכס לדרך
הישר : אך • זאת עשה ותיבל לעמוד עמהם : היה ביניהם חרש • חס
אחה שומע מקנתרים נגד חוכחתיך : ושומע • דבריהם ולתקנס : עור •
במה שעושים נגד כבודך : ורואה • מעשיהם והדרך הטוב להם :
אלם • שלא להשיב כפי אולתם : ומדבר • מה שצריך לרפואת נפשם :
מדה טובה • שיתפזר בו האדם במה שמונע עלמו מלהזיק לאחרים :
שיסבול הנזק • הנעשה לו : שמרשה לרעה • שנותן רשות לעשות דבר
רע כמו נקמה שנאמר לא תקום (ויקרא יט) : ימעטו חומסיו •
שימנע חן אף בעיני לטעים : וירבו עוזריו • שידוע שהוא לא התחיל
בקלקלה : יהיה אדון שיא חן בעיני כל רואיו לעשותו אדון • כי לא יראו
ממנו שיכביד עליהם עולו : אני מנשא עצמי שיהא וכו' • כלומר בדבר

שער הענוה

יותר מפשעי : ואמר מי שאינו מושל בכעסו • אין שכלו שלם : ואמר השתיקה מענות השופה • טוב מענותו : ואמר איזהו גבור • מי שמשים את האולת בענותו וכובש את כעסו : ואמר כל מי שאינו מושל בכעסו כל שכן שאינו מושל בזולתו : ואמר העניו • מרכבת הכסיל • ואמר מי שלא סבל דבר אחד • ישמע דברים הרבה : ואמר העז והנצוח • לעניו • ואמר תחלת ריוח העניו : שיעזרו אוהו בני אדם על הסבל • ואמר שאדם אחד גרף חכם • אמר לו אל תפליג בגדופנו • והנח לשלום מקום : ואמר מי ששמע דבר שאינו כרצונו ושותק עליו • יפסוק ממנו מה שמואם בו : ואמר מצאתי הענוה שהיא עוזרת לי מכל אנשי : ואמר שאדם אחד גרף חכם אחד • ורדף אחריו עד ביתו הולך ומגרף • אמר לו החכם אמור פה כל מה שבלבך ושוב לך קודם שישמעוך קצת מנבלינו ותישמע מה שתמאם ותקח מכות בשכר רוע מעלליך : ואמר שאדם אחד גרף חכם אחד אמר לו החכם אתה לא הנחת מאומה ממה שידיעת

כי

פירוש

זה אני מנשא על חבירי טיט לי יחרון במה שאין כוס עון שקול נגד פשעי • ואם כן למה מנשא עלמי : שמשים את האולת בענותו • כלומר שמחשב לאולת אם הוא מטיב למכעיסיו • כל שכן שאינו יראוי למחול בזולתו : מרכבת הכסיל סכונל אולת הכסיל : העז והנצוח לעניו מכח שתיקותו הוא מנלח על הסבל ושותק עוזרים לו אל תפליג בגדופנו שחכם מרבה לדבר בגדופי ושחך נודע על שאיך כובש כעסך ותף אמר כל הסוסל במומו פוסל : • מקום שיסאר עוד מקום פנוי להשלים עתך : שמואם בו דברים רעים וקשים יותר ממה ששמע כבר : מכל אנשי יותר מכל קרובי : מנבלינו • נבלים כמותך : יותר • כלומר ולא גלה

נבלותך

שער הענוה ט

בי : ומה שידע בכ הבורא יותר : ואמר במשוך הכף אל
תחטיאך * ואמר דוהים בסכל צער מה שהוא גדול ממנו :
ואמר מי שבחר בטוב יברח מן הרע :

שער המחילה אמר החכם המחילה לנבל כפי
שהגון לנדיב : ואמר מהל על

שהרע לך : ותן למי שמנע ממך : ואמר ההודאה בעון
הטענה כבקשת המחילה : ואמר הודה בעונך ובקש
מחילה כי כפירת העון שתי העונות : ואמר מהל חטא
אוהבך : ואל תתגלה לשנאך : ואמר אם תקום תדאג :
ואם תמחול : תעלוץ : ואמר כי מלך אחד צוה להרוג
עדת אסירים : אמר אחד מהם אדוני המלך אם אנתנו
הרענו לחטא : הלא אתה תטיב כשתאמר הרפו לאלה
הנבלים : ולא היה אדם בהם שהטיב לדבר כזה ונמנע
המלך ולא הרגם : ואמר כי מלך אחד צוה להרוג חכם
אחד : אמר לו אחד מיועציו אתה יכול לעשו' מה שלא
עשית

פירוש

כצלוך לפני כל ולמה אתה מגלה נבלותי : במשוך הכף המכה כך בנדרת
צורא בעניות ביסורין אל תחטיאך * נגד יולרך : בטוב
ו:למות האדם :

שער המחילה לנבל : למחול לו אע"פ שאינו ראוי לכך - תהיה
כפי שהגון לנדיב : ההודאה בעון הטענה * אם

חנך מודה לך שחטא כנגדך בדבר שאתה עוטנו וזאלו למה עשה כך וכך
יהי' צעייך כבקשת המחילה ומחול לו : שתי עינות * א' שחטא בה' וב'מה
שכופר * ואל תתגדה לשנאך * אם שנאך חטא נגדך אל תתגלה לו כאלו
ידעת מחטאו * או פי' מחל חטא אוסבך * ובצביל זה חוכה שלא תתגלה
להם לשנאך לשנוא אוסך : תקום * לעשות נקמה : תדאג * אחר המעשה
ותתחרט : תעלוץ * תממם : אסירים * תפיקיס : אתה יכול לעשות
סמיד

שכלו
ענותו:
בוכש
ל שכן
סיל
יבה :
עניו :
אחד
שלום
ישותק
הענוה
גדף
מר לו
קודם
מכות
אחד
שידיעת
עון בקול
ענתו *
ני ראוי
יוח לעניו
בגדופנו
וחף אמר
יס עמד:
בל אנשי
ולא גלה

שער המתון

עשית יותר מלהשיב מה שעוית : ונמנע ולא הרגו :
שער המתון אמר החכם המתן ותנצל : מהר
ותתחרט : ואמר : המתן אחריתו
טובה והמהירות אחריתו רעה : ואמר מי שרוכב במהירות
אינו באוח מן המכשול : ואמר יש ממתין ומגיע להפצו :
וממהר ונכשל :

שער האמונה אמרו לחכם למה אין אנו רואין
עליך סימן דאגה : אמר להם

מפני שלא קניתי דבר ופקדתיו ודאגתי עליו : ואמר אין
לך דבר שאין לו גדר א"ל מהו הגדר : אמר הבטחון :
אמרו לו מהו גדר הבטחון : אמר האמונה : אמרו לו
ומהו גדר האמונה : אמר שלא תירא דבר : ואמרו
להבם מהו גדר האמונה : אמר הבטחון באלהים ורצות
בגזרותיו והמסר אליו : ואמר השמחה והמנוחה ברצון :
והדאגה והאבל בהקצפה : ואמר אין דבר גדול מן
האמונה

פירוש

חמיד מה שעדיין לא עשית : יותר מלהשיב מה שעוית כלומר אם עשית
דבר באפק וחסרוג לשום אדם לא חוכל לחזור :

שער המתון המתן : מלהנקה : ותנצל : מלעשות שלא כסוגן :
מהר : אם תמהר : המתן אחריתו טובה : פי'
המתן להיות מתון : מי שרוכב : משל אל המהירות : יש ממתין :
ואעפ"כ מגיע להפצו :

שער האמונה שלא קניתי דבר ופקדתיו : פי' שלא קניתי שום
דבר מקנייני עולם הזה ונפקד ונחכר ממני
ע"י סנה מה : ודאגתי עליו : כי זה שיש לי אינו שלי ה' נתן וה' לקח
גדר : שעל ידו משתמר : שלא תירא דבר אלא תקבלנו בשמחה : והמסר
אליו : למסור אליו גופו ונשמתו : השמחה והמנוחה : תלוין ברצון האדם
שקבל בשמחה מה' ב"ה אם טוב אם רע : בהקצפה : שיקצף על הבא
אליו

שער האמונה

האמונה • וקצת בני אדם סובלים הפגעים האלה כרש
והחולי והפחד יודע כי כל אלה משערי האמונה ואמר
החכם • בני אדם שאלו מאלהיכם שיחון אתכם האמונה:
כי האמונה ראש התורה • ובקשו ממנו השלוח כי היא
ראש הגדולה בנעימות תבקשוה בעולם הזה ובעולם
הבא • ודי באמונה עושר • ובעבודה עסק • ואמר
המרק אין מוצאותיו חריצות ולא מונעתו שנאת השונא •
אלו היה אחד בורח ממורפו כאשר בורח מן המות •
היה מורפו רודף אחריו יותר ממנו ולמהר להשיגו יותר •
ואמר מי שאינו רוצה בגזרת הבורא אין לשמותו רפואה:
שער הבטחון באלהים • אמר לחכם מהו הבטחון
באלהים • אמר שתבטח בו בכל

עניניך ותייחס עליו: ואמר מי החכם שכבני אדם והבוטח
מכולם • מי שהוא רוצה בדברים בכואם ובפנותם • ואמר
ראוי לאדם שלא יהשוב מרפו מתאחר • ושלא ידאג
לגזרת

פירוש

אליו לא הסור ממנו היגון • שיחון אתכם האמונה • שחסיס האמונה
קבוע בלבבכם • ראש התורה • יסוד לשמור דברי התורה: ראש הגדול
ראש לכל הגדולות ואין טוב כי אם השלום: בנעימות מעשיכם ולא לחקון
המענוגים • תבקשוה בעולם הזה • ותועילה לכם אף לעולם הבא: ודי
באמונה • שבאדם עשירות • ובעבודה • לעבוד ה' • עסק • להיות עסקו
בעולם • המרק • פרנסתו של אדם • אין מוצאותיו • מה שמלאת לו
חריצות וזריזות עמלו • כי אם מתח אלקי' • מונעתו • ממי שנמוע העוש'
או ריווח פרנסתו אין זה מחמת שנאת שונאיו שיוכל למונע ממנו • את
בורח ממורפו • שאינו רוצה להתעסק להרוויח • ומן השמים יגורו עליו
להיות לו • רפואה • מי ירפא לערו ודאגותיו ואין הוא ולא אחרי' יכולים
להסיר ממנו •

שער הבטחון ובפנותם שיפטו ממנו הטובות: מרפו מתאחר:
לכא

שער הבטחון

לגזרת הבורא : ואמר החכם : ימי העולם צבא : מה שיש
לך מהם יבואך : ואם תרפה ממנו מה שיש לך מדם
עליך לא תוכל לדחותו : ומי שנואש ממה שלא הגיעו
ינוח גופו : ומי שהוא רוצה במה שחננו הבורא תנוח
דעתו : ואמר אם תפקיד ביד האלהים : כל ענייך
תגיע אל נתיב הטובה :

שער התקוה : אמרו שאדם אחד עמד בשער
המלך ימים רבים ולא הגיע אליו :

כתב באגרת ארבעה טורים : האחד הצורך והתחלה
הביאוני אליך : השני עם החסרון אין סבל על העכוב
השלישי החזרה מבלי הצלחה נקמת האויבים : הרביעי
או הן עושה פרי או לאו מניח : ואמר שאדם אחד בא
לפני מושל אמר לו באתי אליך לשאול דבר ששאלתו
תחלה מהבורא : אם תעשהו אשבח האלהים ואורך
ואם לא תעשהו אשבח את ה' ואודהו ואדייך לזכות
וצוה למלאת משאלו :

שער

פירוש

לכא לו : צבא : זמן וקץ : יש לכל דבר כמו לב
לחוש (איוב ז') : מה שיש לך מהם : שיגזר עליך : תרפה ממנו
שלא תחפז בו : עליך : שיגזר לבא עליך : שנואש : שאינו חס ומי
עלמו ממה שלא הגיע לו : ינוח גופו : מדאגות וצרות :

שער התקוה כתב באגרת ארבעה טורים : ושלח אל המלך :

הצורך : שיש לי : והתחלת : שתקנו לי : עם
החסרון : שיש לי בלחמו דבר : אין סבל : עוד אלני : על העכוב
מלכא אליך או לגלות לך : או הן שתאמר על תחלת ממושכה נושה פרי
או לאו : שתאמר מניח דעתי מלעכב עלמי עוד בדבר זה : דבר ששאלתו
תחלה מהבורא : שיתן לי חן וימניא לי הדבר ההוא : ואורך : שנעשה
שליח לדבר טוב : ואודהו : וכי לדיקא : ואדייך לזכות : שאין
המניע ממך :

שער הסבל יא

שער הסבל אמר החכם סבל האמת ואם ימר
 ושאלו לחכם מה גדר הסבל הנאה
 אמר להם הוא הסבל שאין עמו תרעומת עם שום אדם
 אמר הסבל שני מינים • סבל הצרות • והסבל במה
 שאסר הבורא עליך • ואמר הזכרון שני מינים : זכרון
 הסבל בעת הפגע : ושוב ממנו זכרון הבורא במה
 שאסר לך להיות מבדיל בינך לבינו : ואמר אני תמה
 על מי שלא זמן לכל פגע סבל • ולכל טובה הודאה :
 ואמר הדאגה על מה שלא היה • היא רע' חולה : ואמר
 שתיית סם המות טוב מן הדאגה : ואמר כפי הלבבות
 יהיה היגון • ואמר כפי הגדולה • תהיינה סבות הנפילה :
 זי"א הסבל : ואמר הסבל טוב שבעניינים : והענוה טוב
 שבדברים : ואמר כל מי שאינו מנצח האבל בסבל :
 יאריך יגונו : הסבל ימצא שלום • והממהר הרטה :
 ואמר הסבל עושר • והפחזות רש : ואמר יש רעה
 כשתדמנה לרעה אחרת תהיה מן המזכות : ואמר
 יש רעה טובה • מהסבל : ואמר אין למי שאין יכולת

שער הסבל יאם ימר • אף אם ימר לך מלשון מר : תרעומת עם
 שום אדם • אך סובל גד פיהם ודן אהם לכף זכות :
 שאסר הבורא • מחאכלים האסור • וצעילות האסור וגזל וכל דברי חמד •
 מזכיר עלת הסבלות כשא לו איזה פגע • להיות שזה הדבר שאסר לך
 בבורא הוא מבדיל ביך לבינו • שלא זמן • שלא הזמין להיות לו מלוי חמיד
 הסבל • על מה שלא היה • עדיין כדי ללמד בשעתה : כפי הלבבות •
 לפי חילשתו של אדם להסגור נגד יצרו • סבות הנפילה • כי הרבה מתקנאים
 בו ומחפשים לחב לו פילס : כל מי שאינו מנצח האבל בסבל • כלומר
 שמנצח אבילותו ע"י סבל וי"א הסבל • פי' היותר גדול וחשוב יצרך להיות
 סבלן יותר • ולישא ערמות העם : שבעניינים • להתקבץ בהם • שבדברים •
 שבו של אדם שיסופ • עליו הסבל • אחריתו עושר : והפחזות • המהירו
 בקלף ושלף אף אחריתו עניות : מן המזכות • ע"כ • ס"ל • יש רעה טובה
 בלומר

שיש
 מדם
 גיעו
 תנוח
 ענייך
 בשער
 אליו
 תהלה
 עכוב
 רביע
 ד בא
 יאלתו
 יוד
 לזכות
 כמו
 ממנו
 חס ומי
 המלך
 ע
 עכוב
 שם פרו
 שאלתו
 שנטעם
 שאף

שער הסבל

מזוב מן הסבל : ואמר מי מבני אדם יותר סבלן . אמר
 מי שמישיב תאותו : ואמר מי שמגביר בסבל בעת צרתו :
 יגיע אל חפצו מרום לבבו : ואמר הסבל הפשי אפילו
 אם יגיע לבעליו הנזק : ואמר מי ששם הסבל תכליתו .
 יגיעהו הסבל אל חפצו : ואמר הסבל מר ומעביר מבעליו
 הנזק : ואמר אין דבר שמחסר מן הרעה כמו הסבל :
 ואמר איזה מבני אדם נכבד אצל הבורא . אמר מי שיגיע
 אל הצרות ויסבול את הכאות :

שער ההסתפקות

אמר החכם מי שמבקש
 יותר מצרכו מורד נפשו
 מתועלתו : מלך אחר אמר לחכם אלו היית שואל ממני
 הייתי מספיק לך כל ימך . אמר לו ולמה אשאל לך ואני
 עשיר ממך אמר לו המלך ואיך אתה עשיר ממני .
 אמר לו מפני שאני מסתפק במעט שבידי יותר ממה
 ישאתה מסתפק ברוב שלך : ואמר מי שרדי לו במה
 שגור לו הבורא . הוא עשיר מכל אדם : ואמר הסתפק
 במה שהלק לך הבורא ואל תביט אל מה שיש לזולתך :
 ואמר אל תזאווה במה שלא נתן לך . כי מי שעמך
 בחלקו שבע : ואמר במעט מן המרף מי שירצה הבורא
 מקבל ממנו מעט ממעשיו : ואמר ההסתפקות : טוב יותר

פירוש

כלומר יש רעה שנעשה טובה לסיף עיי הסבל : בדום לבבו .
 גרמנת סלב : הסבל חפשי . עוסק אדם חפשי מכל צרות הנזק . לפי
 עס : ששם . כיון במה בשמאל מר . בחסלותו .
שער ההסתפקות יותר מצרכו . שמתנגד להעשיר : יתועלתו .
 חועלת נפשו לפי שאין אדם מת וחלי חסותו
 בזה : מי שירצה הבורא וכו' . לפי יכולתו של אדם יקבל הק . י

הבדקה

שער ההסתפקות

יב

מן השכל : ואמר העושר והגדולה היא עויבת החמדה :
 ואמר ראוי לאדם שלא יבקש מהעולם יותר מספוקו שבו
 יעבור הנזק והצורך מעצמו • כי הממון שקר • והון
 העולם • בא במהרה וחולף במהרה : ואמר ההסתפקות
 שמונע בעליו מן הזלות • טוב מהממון המביאו לידי בזיון :
 ואמר עושר הנפש טוב מעושר הממון : ואמר ראש
 ההסתפקות והזריזות • שלא גדל בעיניך הרב של זולתך •
 ואל ימעט בעיניך המעט שלך • גם אל תשקול מי
 שלמעלה ממך כך : ואמר כשימעט בעיניך מה שאתה
 נוהג • זכור בו צוק העניות בצרות שעברו
 עליך ויהיה די לך בשלוח • כי אין ממנו תמורה
 כשתפקד : ואמר פרי ההסתפקות המנוחה • רענני
 השפלות האהבה • ואמר הנהג הנפש כרי הספק • ואם
 לאו היא תבקש ממך יותר מספוקך : הם אמרו
 כי שנים לא יתחברו לעולם ההסתפקות והחמוד

שער

פירוש

הדקה וגמילות חסד ששזה במעט שלפניו ומחשבו לו להרבה: מן השכל
 מאמר השכל: העושר והגדולה - היא עויבת החמדה ממה שאינו שלו: שבו
 יעבור הנזק והצורך מעצמו • כלומר שלא יבדק יותר ממה שיש לו בו
 צורך להעביר ממנו הנזק והצורך בפרנסתו : הזלות • שמתפק במעשה
 ידיו שלו לזלול בכבודו לשאול מהברות או להיות להוט אחר קבוץ ממון
 למותרות ולהחבזות בזבילו בעיני ה' והבריות : עושר הנפש • כלב עוב
 ישמח במה שיש לו : כך • כנגדך לומר למה זה יותר עשיר ממני כי הוא
 הון הורא : נוהל לחלקך בעולם הזה: כי אין ממנו תמורה כשתפקד •
 גומר כשתלעך עלמך על המעט שיש לך עתה אין אמה עושה ממנו
 תמורה להפלימו כשתחסר ממך על ידי לעך : רענני השפלות •
 הענפים הגדלים ממי שמפיל עלמו היא האהבה שבו אדם אוהבים אותו:
 כרי הספק • לפי מה שבידך : ואם לאו היא תבקש ממך • הרבה
 ולא תספיק ביעשה ידך ומדריכך לגנוב וללמסס הכריות כמדת בן

שער

סדר ומורה :

שער היאוש

שער היאוש אמר החכם היאוש ממה שיש בידו
 אדם תפארת לאדם • כי הבצע
 הוא הרש הנמצא • והאיש חפשי • והתקוה אמה
 ואמר חישוב כל העולם הפסד : ואמר הבקשה
 מהנבראים חרון אמונת המאמין :

שער הבושת אמר החכם הוזהר במדת הבושת
 כי הבושת מורה על פני הנדיב
 ואמר מי שעמדתו מעיל הבושת • יעלמו מומיו מבני
 אדם ואמר הבושת והאמונה נצמדות • בשתסתלק
 האחת תסתלק חברתה :

שער הזריזות אמר החכם מי שנוהר באיבריו
 ייטיבו ספוריו • ומי שדבק
 בזהירות • לא יחסר ספוקו • ומי שלא יהא נוהר
 יהיה נקל :

שער

פירוש

שער היאוש בידו אדם • בעושר אס יפגע בו מית הדין תפארת
 מהן ותקבל גזרת הבורא : הבצע החומר לאסוק
 תמיד הוא רש בעיניו • חפשי • מהדאגה : והתקוה אמה • כאלם
 המצועדת לעבודה כן הוא המקום תמיד להרבות טובו : מרנבראים
 מבני אדם שיחמו לו :

שער הבושת הבושת שאדם בוש בכל מעשיו מה' • ומנמי
 אדם שלא לעשות שלא כהוגן • וסימן טוב לאדם
 שהיא ביישן : הנדיב • וירא חלקים : יעלמו מומיו • כלומר אף אס
 בו מומים יתעלמו מבני אדם ולא יספרו רק בשכחו : והאמונה • בהבורא
 ית' : נצמדות • מחיבורת :

שער הזריזות באיבריו • מליך בהם אחר תאומו : ספוריו •
 ספור שכתו • (כנ"ל לעדיו) • בזהירות • וחסר
 במעשיו ובמה שרריך לו ואוגר בקץ לחמו : נקל • נקלה ונבזה •
 שער

שער הסלסול יג

שער הסלסול אמר החכם הגדול שביחוסים :
השם הטוב ואין חוצץ בפני התאוה :
כעצימת העינים : ואחר • (נ"א ואמר) מיקר את הנפש
שיחוס האדם על זכרו • ושיקנה השם הטוב ויבטח
באלהים והיא האמונה הגמורה :

שער עזיבת התאוה אמר החכם לא ישלמו
ענייני האדם עד
שתפרד נפשו מחשקה ומתאותה : ואמר טעם השכל
היא הכרת דברים ותאותם והבדלתם : ואל תאמין
בעצמך שאתה חכם עד שתמשול בתאותך : ואמר מי
שנמשך אחר שכלו יישרהו ויורהו ומי שנוטה אחר
תאותו : תתעהו ותאבדהו • ואשרי מי שהניח התאוה
ויהיה לו עוד שאינו נראה ולא נמצא • כי לא הניח
אדם לכבוד הבורא ונתהרש : ואמר אין מגיעין אל מה
שיש אצל הבורא אלא בעבודה : ואמר מי שירא
אלקים תטיב אחריתו • ואמר מי שידע שהאלקים
רואהו

פירוש

שער הסלסול כמו סלסלה ותרומך (משלי ד) וכוף לשון
הדרכה או לכוין הדבר על נכון : כעצימת
העינים • שלא להסתכל במה שאסור לו : ואחר • עשותו זה מיקר את
הנפש שיחוס כל אדם על זכרו לטוב :

שער עזיבת התאוה שתפרד נפשו • שיפריד נפשו ממה
שדרכו לחשוק : טעם השכל • כלומר
פרי השכל : הכרת הדברים : בין טוב לרע : ותאותם • במה שדרכו
של אדם להקאות לו • והבדלתם : תתעהו • מן הדרך הטוב והאבדהו :
עוד שאינו נראה וכו' • כלומר יהיה לו מותרות בעולם הבא שאינו
נראה לשום אדם מי ולא נמצא לשום בריו כי עין לא ראתה וכו' :
לא הניח אדם לכבוד הבורא כו' • כלומר שלא מנינו טעוב אדם תאוה
לכבוד הבורא : אצל הבורא : סגר סלדיקים : הוא • כמו וכוף אשר

ירא

הא

יש ביד
י הבצע
אמה
הבקשה
הבושת
י הנדיב
מיו מבני
שתסתלק
באיבריו
שדבק
וזהר
דין תפילת
זה לאסוף
כאמ
דנבראים
ד' • ומנח
ן טוב לאדם
מר אף אס
בהבורא
ספוריו
ת • וכוה
לם ונכזה

שער עויבת התאוה

רואהו ושומעו זה ימנעו מן המעשים הרעים : הוא
 הירא את דבריו והמשיב נפשו מן התאוה : ואמר מי
 שנמה אחר התאוה יעקבוהו הרעות : ואמר
 הנצל מנפשך • ותנצל נפשך מדעתך : ואמר התהפכות
 דברי האדם מורה נטות תאותו בו : ואמר כבר טבע
 באולתו מי שגברה תאותו על שכלו : ואמר מי שאינו
 מושל בנפשו להשיבה מן תאותה • אינו בטוח מן רע
 אחריתה ואינו יכול למשול באחרים : ואמר כשיעלה
 על לבך דבר : ולא תמצא עם מי שתועץ שתבטח
 בו ובעצתו : סור מן הקרוב אל תאותך • כי התאוה
 אויבת השכל : ואמר לולא שלשה היו נתקנים ענייני
 בני האדם • זקן שאינו נשמע • ותאוה שאינה נמנעת •
 וגאות אדם בנפשו : ואמר אבדת השכל בין היוצר
 והתאיה : ואמר אין העצה עם הקלות • ולא החכמה
 עם המחלוקת : ולא המנוחה עם התוחלת : ואמר מי
 ישמע אל תאותו הפסיד • ומי שהמרה אותה יגבר :
 ואמר אם לא תמרה את פיה • תביאך אל מה שיש בו
 חסרון

פירוש

ירא את דבריו : יעקבוהו • לשון רמיה כמו ויעקבני זה פעמים
 (בראשית כא) : מנפשך • מרעונך ומאונך : מדעתך • הרעה :
 התהפכות דברי האדם • שהוא הפסדך בדבריו : מורה נטות תאותו
 בו • והיא טעמו לדבר לפי טעם תאותו : טבע • כרש • דבר •
 לעשות : שתועץ • עמו ותלטרך לענת נפשך : סור מן הקרוב אל
 תאותך • מה שתאותך נוטה אליו שהוא אחר שרירות הלב : לולא
 שלשה • מדות שאינם הנוות שהם טביעים ברוח בני אדם : זקן שאינו
 נשמע • ללמוד ממנו : שאינה נמנעת • מהמחלוקת : אבדת השכל •
 השכל כאשר • על ידי הלוך אחר הילך והמחלוקת : אין העצה • להועץ עמו
 יש בו קלות ראש : התוחלת : להרבות עושר : מי שהמרה אותה •

מלשון

שער עזיבת התאוה יד

הסרוניך וגרעוניך : ואמר מי ששמע אל התאוה כפר
 ביוצרו : וגדל יגונו : ורבה חרטתו : ונכפל ענשו :
 ואמר החכם התאוה שותפות העורון : ואמר העצה
 ישנה : והתאוה ערה : ועל כן מנצחת התאוה את
 העצה : ושאלו לאחד מהחכמים איזה מלחמה טובה
 יותר : אמר מלחמת התאוה :

שער החסד

אמרו החכמים מחובת השכן :
 שתסייע לו חסדך : ותרחיק מעליו
 נזקך : מחובת הקרוב שתקרבהו כשירחקך : ותתן לו
 כשימנע ממך : ואמר עשה חסד עם מי שראוי לו : ועם
 מי שאינו ראוי לו כי אם יהיה ראוי לו תשיבהו במקומו :
 ואם אינו ראוי לו תהיה אתה ראוי לו : כי הבורא צוה
 לעשות הטוב והחסד :

שער ההכרה

אמרו אינו דעתן מי שמתחכם
 לדבר אחד שנכשלו בו : אך
 מי שיכירהו מתחכם שלא יכשל : ואמר ראש השכל :
 ההכרה בין ההוה והנמנע : והנחמה במה שאין היכולת :

פירוש : ואמר

מלשון ימרה את פיק (הושע א) : ונכפל עונשו : שמלטער : ומקבל
 העונש : שותפות העורון : שסוף טור מראש בסופו : ישנה : כיסן
 על המטה : ערה : כלומר הוא ער חמיד ומוכנת להסאות חמיד ועל כן
 מנלח הער את היסן :

שער החסד

חסדך : לעשות עמו חסד : תשיבהו במקומו :
 כלומר תעשה החסד למקום הראוי לעשות : אתה
 ראוי לו : כלומר לעשיית המטה כי הבורא וכו' :

שער ההכרה

אינו דעתן : אינו ראוי לחשוב את האדם דעתן
 ומשכיל : ההכרה : לכיות מכיר בין דבר ההוה
 ורגיל ויכול להיות : ובין הנמנע : שסוף מן הנמנע ואי אפשר : שאין
 היכולת : בידו לתקנו : ומגיע : בדבריו : בחזרתו : כשחזר מן
 הדבר :

שער ההכרה

ואמר הדעתן מדבר הדברים ומגיע אל תכלית המעשה
 ואמר הראיה על דעת האדם בחורתו • ולא נגמרה
 אמונת האדם • עד שנגמרה דעתו : ואמר ראוי למשכיל
 שיהא מכיר את זמנו • וישמר את לשונו : ומתעסק
 בענייניו : ואמר כתב האדם מורה על שכלו • ושלוחו
 מורה על עצתו : ואמר כשיסופר לך על צדק האדם
 אמור האיך דעתו : ואמר מצפון דעת האדם בתוך
 כתביו : וגלויה בבחינה : ואמר דעת האדם נראה
 בעסקיו • ודע מזל האדם במנויו :

שער המוסר

אמר החכם היה בן מי שתריצה קנה
 המוסר • כי אין נשרש מכלי
 מוסר : ואמר אין אוהב להפכפך • ואין אמונה לעבד •
 ולא מנוחה להמדין : ואין סלסול לכילי : ולא חבורה
 לכעסן : ואמר אזהרה מגיע מבני אדם • אמר מי שהניח
 המותרים

פירוש

הדבר הנעשה על ידו : דעתו • ויכיל אמונתו : זמנו • אשר הוא
 מתעסק בהם עם הכריות : ומתעסק בענייניו • כי יגיעת האדם במלכות
 ובדרך ארץ משכחת עון : כתב האדם • על ידי כתביו : ושלוחו •
 ואם הוא חכם מורה על ענת התלמיד : אמור • כלומר שאל האיך
 דעתו • כי יש חסיד שוטט : מצפון דעת האדם • תמצא בתוך כתביו :
 וגלויה • כלומר לגלות אוחו מפני תלוי בבחינה • להבחין כל חיבה
 וחיבה : בעסקיו • במעשיו כיכר אס • הוא חכם • ודע • לדעת מזל
 האדם : במנויו • במינוי ופקידה שתחת ידו • אם הוא מנהיג או עושה הדבר
 בטוב והשכלה מזלו טוב ומלית בו :

שער המוסר

היה בן מי שתריצה • הן שאתה בן עשיר או בן
 עני • לריך אתה לקנות מוסר : נשרש • בטוב :
 אין אוהב • אין שום אדם אוהב את ההפכפך : ואין סלסול • ושנא
 לאיש כילי • קמלן ועינו רעה : ולא חבורה • אין אדם מתחבר לכעסן :
 המגיע • אל תכליתו : מי שהניח המותרים • כל מותרות העלם הוסי'
 ואחז

המורה
 ובתד
 ידיעו
 יספר
 מבקו
 אינו
 והדע
 סלק
 אל
 לאס
 ואמר
 המוס
 שבר
 עורו
 ואחז
 מנסה
 לוקח
 שיש ט
 ולשחר
 עליו
 עוד
 מנסה
 דברי
 לשמו
 הרשע
 לעלת
 כן מ
 ההולך

המותרים ואחו דרך הקצרה : ואמר די בנסיונות מוסר .
 ובתהפוכות הימים תוכחת : ובמדות מי שתדע עמו
 ידיעה : ואמר הדעתן לא יבקר מי שהוא כבד עליו . ולא
 יספר באזני מי שאינו מאזין אליו : ואמר שהדעתן כשהוא
 מבקר מי שהוא כבד עליו אינו שונה לבקרו : והשומה
 אינו מרגיש בבזיון : ואמר הנסיונות אין להם תכלית .
 והדעתן מוסיף בהן דעת . ואמר מי שאינו שומע דבריו
 סלק מעליו אמריך : ואמר מי שיפסוק עליך דבריו .
 אל תספר עמו כי אין לו מוסר : ואמר מי שיראה
 לאסור את נפשו : אל יאשים מי שאינו שומע אליו :
 ואמר מי שאינו מקבל מוסר . אבד ונעכר : ואמר
 המוכר מעביר מהדעתן שכרות . ויוסף לשומה
 שכרות כמו שהיום מוסיף לבעלי העינים ראות ולעטלף
 עורונו : ואמר לעולם לא ישבתי ויראתי שאקים ממנו
 לזולתי

פירוש

ואחו דרך הקצרה . כלומר שמקלר נפשו מחלואה . בנסיונות יכ-הקצרה
 מנסה אותו ביסורין : ובתהפוכות הימים . שאדם רואה מה יולד יום
 לוקח ממנו תוכחת : ובמדות . ללמוד מדות טובות : מי שתדע .
 שיש עמו ידיעה טובה מסתמא מחנהג בעוב : לא יבקר . לא ילך לבקר
 ולשחר פני מי שהוא כבד עליו ואינו חפץ בקרבחו : מי שהוא כבד
 עליו . שרואה שכבד עליו ואינו מסביר לו פנים : אינו שונה לבקרו
 עוד . אבל השומה אינו מרגיש : הנסיונות . וקורות הזמן שבהן הקב"ה
 מנסה את הבריות : מוסיף בהן דעת . לעבוד את בוראו : דבריו .
 דברי מוסר : סלק . הסר : מי שיפסוק עליך דבריו . שאינו ממחין
 לשמוע כל דבריו להשיב טרם שומעו : לאסור את נפשו . מלכת בעלת
 הרשעים : אל יאשים וכו' ועל זה נאמר החקושאו וקושו (לפניה ב) קשע
 לעלמך וכו' : שכרות . כלומר דעת מטורפת : כמו וכו' ראות .
 כן מוסיף המוסר לדעתן הישרת דרכים : ולעטלף עורונו . כן לכסיל
 האלק בחושך מוסיף עורונו : לא ישבתי . במקום גדולים ולא יראתי
 שאלטרך

מעשה
 נגמרה
 ישכיל
 תעסק
 שלוחו
 האדם
 בתוך
 נראה
 קנה
 מבלי
 חבורה
 שהניח
 שר הוא
 במנות
 ולוחו
 אל האין
 בחביו
 על תיבה
 עת מול
 זה הדבר
 או כן
 בטוב
 ושבו
 כעסן
 אם הוסי

שער המוסר

לזולתי : ואמר הזהר מראש המושבות : כי הוא מושב
נסיעה : ואמר המוסר מוסף סבלות הסבל : והסבל
משען למשכיל : ואמר ראוי לאדם שידא בודר
בארבע : שידבר הטוב שבדברים ושיאזין הטוב
כשידברו עמו : ושיסכוה פנים למי שיפגע : וילמד
לשונו לדבר טוב : ושיברח מהארבע : מלדבר עם
הבסיל : ומחלוק עם עקש : ומהחליק לשון לנבל :
ומחבורת המשחית : ואמר אל תאכיל מאכלך למי
שאינו פונה : ואמר מי שירבה שחקו ימעט מוראו :
ואמר מתי יהיה המוסר רע מהפקדו : כשירבה המוסר
ויחסר ויהיו מואסים שיוסף דבר האדב על שכלו :
ואמר טוב לסבול שומה מחצי שומה : רצה לוטר
שומה שרוצה להראות עצמו שהוא העתן : ואמרו
חכמי הודו : אל תדרוש החברים מבלי אמונה :
ולא העולם הבא מבלי מעשה : ולא אהבת נשים
מבלי מוסר : ולא תועלתך בחזקת זולתך : ואמר מי

פירוש ששוקל

שאלטרך לקום ממקומי ליטב בו המכונד : מראש המושבות : במקום
גדול : נסיעה : שאלטרך ליטע מס : משען : וסמך : בארבעה :
דברים : למי שיפגע : להקדימו בשלום : ומחלוק עם עקש : שלא
שלא לחלוק עם מי שהוא עקש ועומד על דבריו : ומהחליק : להחניף :
המשחית : לאיש משחת : למי שאינו פונה : אליהם ואינו רוצה בו :
ויש מפרשים : אל תאכיל מאכלך : כלומר אל תאמר דברך למי שאינו
רוצה לשומען : שחקו : שמרבה שחוק והחול עם חבריו או בני ביתו :
ימעט מוראו : שאין מי שירא מחנו אלא יפא נקל בעיניהם : מהפקדו :
לפקוד אותו לפני האדם : כשירבה המוסר ויחסר : שכל המקבל :
והיינו סיהיו מואסים בדברי מוסריו ואומרים כי אינו מן האפשר שיוסיף
דבור אדם במוסריו על כולו של זה שייסר : כי זה הוא שומה ואין רפואה
למכתו : מבלי אמונה : שחלך אחס באמונה : כבהטדר לו ויך עמהם
לא יתחברו אליך כמו כן באמונה : מעשה : טוב : מבלי מוסר : ליסרם

ויהא

שיש
מי
במה
למש
פי
המד
מוקד
אל
מש
אך
בה
כשי
מא
ויהא
שש
שראו
ולא
נדיב
כלומ
ולא
שרין
הוא
יעשו

שער המזכר מז

ששוקל הדברים ששמע ייבין את הסתרים : ואמר
מי שמנע מהמותרים ישבח עצתו השכל : ואמר
בטח באנשי השכל והנדיבות וסמוך עליהם והתחבר
למשכיל שאינו נדיב והשמר ממנו והועיל בשכלו
וברח מכילי השומה :

שער ההנהגה אמר החכם ההנהגה שבמדות
מנעת את בעליה אל מעלות
המדות : ואמר כי ארסמוטלוס כתב אל אלכסנדרו
מוקדן משול בעם ורדה עליהם מהטבתך להם ותגיע
אל אהבתם כי מושלך בעם בהטבתך להם טוב
משתמשול בהם בהכרחתך כי מה מועיל קנין הגופים
אך קנין הוא קנין דלבבות כי כשתקנה הלבבות
בהטבתך ניטים הגופים עמהם ודע כי העם
כשיוכלו לומר יעשו השתדל שלא יאמרו תנצל
מאשר יעשו : ואמר כשתנהיגו בני אדם תנהיגו
נדיבי

פירוש

ויהא מוראך עליהם ואל לא ימזלו בך ויבזוך : ששוקל הדברים
ששמע להבין חוכמות יבין הסדר שבו מהמותרים ומסתפק במה
שראו לו לקיום נפשו : ישבח עצתו שיטח בזה שכלו שיהא זך ונקי
ולא יערסו עין המותרות ורצוי המאכלים בטח והסתבר והנדיבות
נדיב אע"פ שאינו משכיל כל כך שאינו נדיב אף שאינו נדיב
והשמר ממנו רק יועיל לך בשכלו שתלמוד ממנו חכמה :
שער ההנהגה ההנהגה שבמדות שמהיג עלמו במדות
ממולעות וישרות עם כל אדם מהטבתך
כלומר שתראה להטות לבבם אליך על ידי שתעיב עמהם ממנהגי המדינות
ולא תיסרם בריוי ובעול כבד קנין הגופים שהוא על ידי ההכרח
שצריך להראות לך הכנעו מפניך ולבו כל עמו אך קנין הטוב והנאות
הוא קנין הלבבות ודע כי העם הנרדה צפוך כשיוכלו לומר
יעשו כלומר כמו שיוכלו לומר בלבבם ובפיהם להתיעץ עליך רעה
בפנותם

גויטב
זסבל
בוהר
המזב
ילמד
עם
בל
למי
יאו
מוסר
גלו
לומר
אמרו
ה
בשים
ור מי
במקום
בעה
בלא
חניף
בו
שאו
ביתו
פקדו
קבל
סיוסוף
רפואה
עמהם
ליסרם

שער ההנהגה

נדיבי האדם בנחת וכבוד • והנבלי' בהכנע' • כי
הנדיב כשתכבדהו • תקנהו • ולא תקנה הנבלים כי
אם בהכנעה וכבזיון :

שער החברים אמר החכם כשילך עמך חברך
בצדק ובאמונ' • מחל לעונו :

ואמר החבר הרע מבקש תואנה : ואינו מבקש
אמתלא : ושאל אדם אחד לחכם • הורני מי שאשב
עמו • אמר זאת האביר' שלא תמצא : ואמר כל
אהבה היא כלום • ואהבת השומה אינה כלום : ואמר
אהבך שהלך עמך ויעץ אותך לטוב וכא עמך מצד
שכלך : ולא מצד תאותך : ואמר כי אדם אחד
צוה את אוהבו ואמר לו אני ברשותך יותר מדרך •
ונכנע לך יותר מעבדך : ואמר לחבירו עלי שלשה
דברים • שאשים עיני עליו כשהוא בא • ושארחיב לו
מושב כשהוא יושב • ושאאזין אליו כשהוא מדבר :

ואמר

פירוש

בפנוחס ממך • כמו כן יגמרו הדבר ויעשו • על כן אני יועץ להטיב
עמם לקנות לבניהם וכו' חתול שלא יאמרו בלבם דבר רע ומנוול
מאשר יעשו :

שער החברים מחל לעונו • אם יחטא לך ודן אותך לכף זכות :

תואנה • עלילות להקוטט עמך : אמתלא •
שלא יסדר על זכותך אף אם תרצה לקנות עמך נגדו : שאשב עמו •
להתחבר אליו : זאת האבירה שלא תמצא • אם נאבד חבר טוב לא
במהרה תמלא חלופיו : היא כלום • מועילה לאדם : אהבך • כלו'
איזה אוהבך • זהו שהלך וכו' : מצד שכלך • שיועץ לך על דברים
שמורה אותם שכלך • ולא שיסכים עמך במה שהוא מלך האוהך : צוה
את אוהבו • נוה אליו לאמר לו : אני ברשותך • מחוך אהבה לעשות
מה שלבך חפץ : לחבירו עלי • לעשות לו : שאשים עיני עליו •
לסייע ולתומכו : ושארחיב וכו' : שלא יהיה עלי לחשא וימחר לחזור :

המסית

שער החברים

י

ואמר המסית אחי ההורג והשתיק אחות הרצון : ואמר
 החכם לבנו בני אל תחלוף חבר קדמון בחבר חדש
 בעוד שלכו עמך . ואל ימעט בעיניך שונא אחד .
 ואל ירבו בעיניך אלה אוהבים : ואמר אני מצאתי כל
 קניני עולם ומכמניו אבודים . ואין מכמן כמוסר .
 ואין מעוון בחבירים ועל כן הרבה מהעוזרים ועוון ביקר
 המוסר : ואמר אדם בלא חבירים כשמאל בלא ימין :
 ואמר כשהגיע מות אחד מחברי נפל נתח מנתחי :
 ואמר החבר הנאמן אשר לא יפתה אותך . וזיוק
 עצמו למען הצילך . ואם חומסים אותך יטריח בערך
 למען היטב אותך : ואמר לחכם מי תאהב יותר אחיך
 או חברך . אמר איני אוהב אחי עד שיהיה חבירי :
 ואמר שלשה ישימו לך אהבת אוהבך זכה . שתתחילהו
 בשלום כשתפגעהו . ותרחיב לו מושב . ותקראהו
 בחביב מן הכנוים : ואמר שלשה מן האולת . שתגנה
 בני אדם במה שאתה עושה כמוהו . ושתראה בני
 אדם מומין בעצמך : ותשאל במה שאין אתה צריך

מהם

פירוש

המסית - אמריו לחטוא או לעשות רע הוא אחי ההורג נפש . והרי הוא
 כמיהו : והשתיקה - נגד מחרפיו : אחות הרצון - שיהא מרוצה לעם :
 קדמון - שיש לך מומן מה : ומכמניו - ואורומו : אבודין - הולכין
 לאבוד ואינם מחקיימין כמו המותר המקיים נפש האדם : ואין
 מעוון - ומקלר בחברים נאמנים : ע"ב הרבה - לך אוהבים שיהיו לך
 עוזרים . וגם תחם לך עוון ביקר המוסר : נפל נתח - כאלו נפל נתח
 ואבר מחברי : לא יפתה אותך - לדברי הרעים לך : ישימו לך -
 יעשו לך : אהבת אוהבך זכה - שסמיה אהבת אוהבך זכה עמך :
 ותקראהו - בשם הטוב והנעים וחביב לו : מן הכנוים - שיש לכנות
 האוהב הנאמן : ושתראה : בזה לבני אדם המומין שבעמך שיאמרו
 עול

כי
 כי
 בך
 ינו
 בקש
 אשב
 כל
 אמר
 מצד
 אחד
 .
 לשה
 ב לו
 .
 להטיב
 ותכל
 כות
 ולא
 ומו
 וב לא
 כלו
 דברים
 צוה
 לעשות
 יו
 זור :

שער החברים

מהם לעולם • ושתזיק שכנך בדבר שלא יועיל לך :
ואמר החברים שלש כתות • מהם כמוזן שלא הוכל
לעמוד מבלעדיו • ומהם כרפואה אשר אתה צריך
לעתים • ומהם כמדוה אשר אין אתה צריך לעולם :
ואמר החכ' לבנו כשיעלה בלבבך להתחבר עם בני
אדם התחבר למי שאם תתחבר עמו יפארך • ואם
תכבדהו יהדרך • ואם תצטרך לעזרתו • יעזרך • ואם
תאמר יצדיקך • ואם תכעוס • יסבלוך • ואם יבואך
ממנו פגע רע לא יחילו לך זרכיו : ואמר החברים
שלשה • חבר שיעזרך בגופו ובממונו • זהו חבר נאמן •
וחבר שייזיקך להנאה מועטת אל תחשבהו נאמן •
וחבר שהסברתו הסברת פנים ורצונו ממך רב ורצונך
ממנו מעט : ואמר חבורת הנדיב מציאה גדולה וחברת
הנבל חרטה • ואמר חבורת של אדם שכלו • ואויבו
תאותו : ואמר חברת השוטה סכנה • ושנאתו שמחה :
ואמר הסברת פנים תחוק האהבה • וזועם פנים מעדה
לבוש הקבול :

פירוש

עול קורה מבין עניך : שלש כתות • שלש מינים : מהם כמוזן •
זהם החברים הנאמנים אותם תרגיל אלך ותחבר עמם כמו שמחבר כל
עת אל כמוזן : ומהם כרפואה • חוקן שאינם נאמני כל כך : ומהם
כמדוה • וחלי רע שאם צריך להרחיק מהם : ואם תאמר • דבר מה
יחזיר להצדיקך : לא יחילו • לשון (מהליס כט) קול ה' יחיל מדבר :
מלשון חלחלה ורעדה : להנאה מועטת • שיש לו מדבר שהוא :
שהסברתו הסברת פנים • לבד : ורצונו ממך רב • שהוא צריך לך
הרבה : ורצונך ממנו מעט • שאין אתה צריך לו כמו שהוא צריך לך :
מעדה לבוש הקבול : מסיר חנירו ממנו שמרוע פניו מראה שחיו
רוגה לקבלו :

שער שאלות העצה יח

שער שאלות העצה אמר החכם המובה
שכבהמו' צריכה לשבט
והבשרה שבנשים צריכה לבעל והדעתן שבאנשים
לשאול עצה :

שער תפיסת החבר אמר החכם אם יחמם
לך חברך תפוס עליו
בינו לכינך בלבד. אם ישמע לך כבר רוחת. ואם לא
ישמע לך אמור לו בפני אחד או בפני שנים שישמעו
הדברים. ואם לא ישמע חשוב אותו חבר פחות. ואמר
אין תוכחת בני אדם מועילה לאיש כשאין לו מוכיח
משכלו. ואמר תפוס קודם הגמול :

שער בחינת החבורה אמר החכם אל
תתחבר אלא למי
שמכיר ערך מעלתו. או טוב לך בחברתו : ואמר מי
שרוחו יקרה ודעתו נוחה חבורת טובה : ואוהבתו
מתמדת : ואמר החבורה הטובה מצלת מן הרעות :

פירוש שער
שער שאלות העצה לשבט. להוליכה בדרך חלק : לבעל.
ליסרה : לשאול עצה. מאחרים ואל
יסמוך על דעתו לבד :

שער תפיסת החבר תפוס עליו בינו לכינך. לאמר לי
למה עשית כך. ואל תביישהו ברבים :
כבר רוחת. שישיב הפסוק ולא תשא עליו חטא : פחות. וגרוע והנח
לו כי מי שלא יתבייש בפני שנים ושלא. אף לפני רבים לא יבוש :
מוכיח משכלו. ששכלו מוכיח ומטהו על האמת : תפוס. והוכיח חברך
על מה שעשה לך חולי יכנע עמו בפניך : קודם הגמול. שתגמלהו רע
על מה שעשה :

שער בחינת החבורה יקרה. בעיני עמו שלא להתחבר
עם הרשעים : ואף על פי כן דעתו
נוחה זהו חבורת טובה :

שער תוכחת האהבה

שער תוכחת האהבה אמר החכם מעולם

לא הוכחתי אדם שלא

מצאתיו מחפש על מומי: ואמר חבר שיגיד לך מומך

בינו לבינך בכל עת שיפגעך: טוב לך מחבר שיתן

לך בכל עת שיפגעך דינר זהב: ואמר אני אוהב מי

שיודיעני במומי ביני לבינו בלבד:

שער האהבה אמר החכם מי שאסף א

השלמה בכך העצה הטובה: אסף

אל אהבתך הזכה בו שתחייב עצמך לשמוע לו: ואמר

כשיקיימו השרשים הלבבות יראו הסעיפים על

הלשונות: ולא תראה לך אהבה ישרה אלא מלב שלם:

ושאלו לחכם מהו האהבה אמר נטות הלבבות והתחברם

יהד: ואמר אין נקב המחט צר לשני אוהבים: ואין רוחב

העולם די לשני שונאים: ואמר כשתרצה לדעת מי

יאהבך או מי ישנאך: ראה מה יש בלבך: ואמר מי

שהשליך מרחו עליך ומנע ממך טובו: אל תאמין

באהבתו: ואמר לחכם מי מבני אדם תאהב יותר: אמר

מי

פירוש

שער תוכחת האהבה בחינת האהבה אם היא שלמה:

לא הוכחתי אדם: לא נחנכה לי:

מחפש על מומי: להוכיחני ביני ובינו להדריכני בדרך טוב:

שער האהבה שאסף: שחבר אל אהבתו השלמה שיש לו עמך:

העצה הטובה: אף אתה אסוף וכו' לשמוע לו:

השרשים: של האהבה בלבבות וראו ממנה הסעיפים: היינו הענפים:

על הלשונות: כלומר שנדבריו יהא ניכר אהבתו שנלבב: אין נקב

המחט צר: וקצר לשני אוהבים: כלומר שאין האחד דוחק את חברו

ממקומו אף אם יחזק לו המקום: בלבך: אם בלבך אהבה שלמה

נגד האדם גם הוא יאהבך ואם ימרה לנבך נגדו: מחמת אף אין לנבו

קרוב

שער האהבה יט

מי שרבו טובותיו אצלו ואם לאו מי שרבו עונותיו אצלו:
 ואמר במה מכיר האדם אוהבו : ואמר כשהלבבות
 והלשונות רצות בו אינם צופות כ"א אהבתו ולא
 מדברות כ"א בשבחו : ואמר כשתאהב לא תזנף לו :
 ולא תשאל עליו כי שמא תמצא אויב שיספר לך מה
 שאין בו ויפריד בינך לבינו. התנדב לאוהבך בנפשך
 ובממונך. ולמודעך בטובך ובדברך הטוב. ולהמוזן עם
 בהסברת פנים ובנתינת שלום ולשוואך בצדקה וחוס
 על תורתך וזכרה עם הכל. הזהר ממי שאהבתו כפי
 הצורך כי עם השלמת הצורך תשלם אהבתו ואמר אל
 השיאך אהבת המלך כשהוא אוהב אותך. וכשאתה
 בטוח מן השר. אל תירא מן המלך ואמר לא אהבני
 אדם שלא היתה לו אהבתי זכה כל ימי ולא שנאני
 אדם שלא התפללתי בעדו שיישרהו חבור. ולא האמין
 אדם אותי על סודו וגליתיו. ולא שלחתי יד בדבר
 שאינו הגון. ולא אמרתי הן והחורתי בו אפי' אם היתה
 מאברת כל ממוני ממני. ואחר כך אמרתי בכל דבר

הוא

פירוש

קרוב אליך : מי שרבו עונותיו אצלו. והוא סופל ומוחל לו על בקשת
 המחילה ממנו : רצות בו. חפלים בלדס : אינם צופות : ר"ל רואות
 כ"א אהבתו וזכותו וכו'. ולא תשאל עליו. בחקירה רבה מבני אדם
 אחרים כי אי אפשר שלא יהיה לו אויב וירשע עליו וכו' : ולמודעך.
 סרוך : וחוס. על כבוד תורתך : וזכרה : להסגנה על פיה עם הכל.
 כפי הצורך. שהוא נריך ממך : אל השיאך. אל יפתך לבך להסגנה
 אל המלך אוהב אותך. כי אהבתם אינה מתמדת : מן השר. העושה
 עבודת המלך וממנו על חפיקיו : שאינו הגון. דבר האסור. או
 נגד כבוד הבריות : הוא הסבל הטוב. לשמוע פרפה עלמו ולשתוק :

אלא

מעולם
 אם שלא
 ד מומך
 ד שיתן
 וזהב מי

אהבתו
 ה' אסוף
 לו : ואמר
 יים על
 שלם :
 ותחברם
 אין רוחב
 יעת מי
 אמר מי
 תאמין
 ד : אמר

שלמה :
 וכח לי :
 ב :
 לו עמך :
 מוע לו :
 הענפים :
 אין נקב
 את חביו
 בה שלמה
 אין לבנו

שער קבול ההתנצלות

הוא הסבל הטוב אלא על האוהב :

שער קבול ההתנצלות

אמר החכם כשתראה אמתלת ההתנצלות יסור הרחוקי ואמר אין טוב לתפוס על מי שמבקש ממך את המחילה ואין לחשוב עון על מי שהתנצל : ואמר מי שאינו נושא עון ומקבל התנצלות אל תבקש חבורתי ואמר כשיתנצל לך אוהבך מקצירו באמתלא או בהודאה אל תתפש עליו ומחול לו כה המחילה ממדות הנדיבות ואמר כי אדם אחד התנצל לאוהבו ואמר לו אוהבו כבר לא הצריכה הכזרא את ההתנצלות כי דננו אותך לזכות ולא הוצרכנו לחשוב עליך רע באהבתנו אותך : ואמר איש א' לאוהבו אל יתעכב עמי עונך אלא עדי התנצלות אע"פ שהאחד ברוח לי והשני ספק כדי שתהיה לי אצלך ותקום מענתי עליה : ואמר מי העצל שבבני אדם מי שמתעצל מקנות האוהבים ויותר עצל מי שבאו לידו ואבדם ואמר קבל התנצלות

פירוש

אלא על האוהב שלא ישמע רפת אוהבו וישחוק רק מתנצל בעדו :

שער קבול ההתנצלות

אמתלת ההתנצלות שחבירו שחטא נגדו נוחן אמתלא והתנצלות טעמה שטעם ואהה טראה אותה לקבלה הימנו : אז יסור הרחוק ש' לכו עליו : לתפוס י' בדברי קלטור או טאה בלב : מקצירו באמתלא כלומר שיקר באמתלא ואין מרבה בה דברים : או בהודאה שמוה שחטא בשגגה : באהבתנו אוחד : שאנחנו בעומים באהבתך שלא במהכין עשינו : אל יתעכב עמי עונך אלא עדי התנצלות אין אני מעכב בלבי עליך שום חלונה על חטאך נגדי : אלא עד שחבא ותתנצל ואז הוא כר מלבי : שהאחד ברור : מה שחטא נגדי : והשני פיינו ההתנצלות ספק אם הוא כדברך אני מקבלו כדי שחסיא תהבתי אצלך : ותקום מענתי עליה : שהייתי אומר שחסיא תמיד ולא כחיס

שער קבול ההתנצלות כ

ההתנצלות ממי שיבא להתנצל לפניך אם אמת אם שקר כי מי שמרצה אותך בגלוי מוקירך : ומי שממרה אותך בסתר מכבדך :

שער ישיבת החבורה אמר החכם הזהר מישיבת אצל מי

שלא תלמד ממנו טוב ואמר ישיבת חבורה רעה מקנה המדות הרעות : ואמר במה יבחן המשכיל את נפשו :

אחד שיסבול אשה רעה ואמר האשה הרעה כמו הזאב שמחליף שעריו ואינו מחליף טבעו : ואמר הרע

שבמתחברים שקונה האדם האשה הרעה והיא חבורה : ואמר הזהר משבת עם הבסיל : כי במה פעמים הפסיד

את העניו : ואמר כשתשב שב עם הנדיבים כי אין כבודו של אדם וקלונו אלא באיש ישיבתו : ואמר מי שהכניס

עצמו ברבר רע ישיגהו החשד : ואמר מי שיביא עצמו אל החשד אל יאשם מי שמחשב עליו רע : ואמר שב

עם החכמים והאון אל חירותם ואל יסורו מלבבך : ואמר מה הוא טוב לאדם אמר שכל שיהיה בו ואם

לא

פירוש

אנשים דברי : בסתר : ואינו רוצה לבייטך בגלוי מכבדך : ול"פ פי ומי שממרה אותך בסתר : היינו ציך לבין עלמו ה"מ אמר אמת הדבר

שדברתי עליך או שעשיתי נגדך אבל לא לפני אחרים אף זה מכבדך : **שער ישיבת החבורה** במה יבחן המשכיל את נפשו : שהוא סבלן : הזאב שמחליף שעריו

כשזקין וכו' כך האשה רעה אף שחוקין לא מחליף טבעה : או י"ל שאף תס האשה מראה עלמה כלדקת כמו הזאב מחליף שעריו : אעפ"כ לא האמין לה לטעות בה : והיא חבורה : מל' פלע וחבורה : הפסיד

את העניו : מדת ענותותו : כי אין כבודו של אדם : ניכר אלא באיש ישיבתו : ברבר רע : שמתחבר עם שאינם מהוגנים : החשד : שיאמרו

שאף

החכם
אמתלת
על מי
על מי
תנצלות
מקציה
לו כ
התנצל
רא א
לחשוב
בו אל
ד ברור
מענתו
מקנות
קבל

בעדו
רד שחט
נלות טו
ס לבן
מתלא
שמוד
בתך של
אין
א ותתנצ
שני
אכנת
ומיד ולא

שער ישיבת החכורה

לא יהיה השכל הממון שיהדר בו ואם לא יהיה הממון
האשה שתכסה על מומיו ואם לא תהי האשה הישתיקה
שתכסה על מומיו ואם לא תהיה הישתיקה הקבר טוב
לו : ואמר ארבעה מאבדים את האדם : הגאווה
והעקשות והעצלה והמהירות :

שער בחינת האוהבים אמר החכם האוהב
הנאמן מי שהתנדב

לך מממונו בעת רצונך ובנפשו בעת צרתך : ואמר
כשתרצה להתחבר עם אדם הכעיסהו ואם יודה לך
על האמת בעת כעסו התחבר לו ואם לאו עזוב אותו
ואמר אל תבטח בהודות מי שתתן לו עד שתמנע ממנו
כי הסובל הוא המודה והחרד הוא הכופר :

שער הסתרת הסוד אמר החכם כל דבר
שתסתיר אותו משנאך

אל תגלהו לאוהבך : ואמר כי איש א' גילה לאוהבו :
אמר לו הבנת : אמר לו הן הבנתי אבל שכחתי : ושאל
לחכם איזהו הסתרת הסוד אמר אכחיד המגיד ואסתיר
והגדה : ושאלו לחכם האיך הסתרת הסוד : אמר
שמתי

פירוש

ש"ף הוא כאלו מהם הקבר המות : והמהירות שאינו מחון :
שער בחינת האוהבים כמה יבחן אם הוא אוהב נאמן
האוהב הנאמן הוא מי וכו' :
בחירות אדם שמודע לך (כלשון אשכנז דאנק) : והחרד שכועס
על שדבר

שער הסתרת הסוד אבל שכחתי שהוא כאלו שכח ממני
כלל אוליאהו מפי אכחיד המגיד
שלא אומר אדם זה גילה לי סוד אע"פ שלא אומר הסוד פן ירגישו בדבר :
לא

שער הצניעות כא

שמתי לבי קברו . ואמר החכם לא גילה לי אדם מעולם
סוד שהפקדתיו והאשמתיו אבל האשמתיו את לבי מפני
שהיה צר יותר להכילו בעת שהפקדתיו בלבו : ואמר
מי שלבו צר לשונו רחב : ואמר סודך אסורך : ואם
הגלהו תהיה אסורו : ואמר סוד בין שנים ובשלשה
אינו נכתר :

שער הצדק החכם מי שיבחר בצדק למעו :
יכנעו לו בני אדם על כרחם : ואמר
מי שבחר בצדק לדת יהיה לו למגן חזק : ואמר האמונה
תולדות הנדיבות : ואמר נדר הנדיב מתנה מהרה ונדר
הכילי האחר והעלילה : ואמר כשתירא מן החרטה
אמור לא קודם הן : וכאשר תאמר הן סבול וקיים מה
שאמרת כי לא אחר הן מגונה מאוד :

שער הצניעות שאלו לחכם מהו הצניעות אמר
שיתבייש אדם מעצמו : ושאלו
אותו מהו הנדיבות אמר שיחוס אדם על תורתו : ויתקן
ממונו ויעשה מה שהוא חייב בו : ואמרו לחכם מהו
הצניעות אמר ההכמה מהו : הצניעות והנדיבות אמר
הענה

פירוש

לא גילה לי אדם . סוד מאוחו סוד ספקדתיו אללו לפקדון : והאשמתיו
עליו . אבל האשמתיו את לבי מפני שהיה צר יותר להכילו ולשמרו
בעת שהפקדתיו בלבו . של זה שמור וגילתו : אסורך .
אסור בזיקים אלך כל זמן שלא תגלהו : תהיה אסורו . שבקל יעמוד
לך ע"י חק :

שער הצדק למעו . למנצח . לדת . כדת סתורס : האמונה .
סתורס בזן אדם ודאי היא מתולדות הנדיבות שיש בו :
שער הצניעות מעצמו . ולא יעשה כסתר ממה שמחביא בפני
בני אדם : חייב בו . כמו לרקס וג"ס : ופב
המחיה

הממון
שתיקה
ר טוב
זוה
האודב
התנדב
ואמר
דה לך
אותו
ע ממו
דבר
שנאך
הבו
וישאל
נסתיר
אמר
נ
נאמן
וכו
שכועס
ח ממני
מניד
בדבר

שער הצניעות

הענוה עם שמירת התורה וההנהגה הטובה והצדק
 וסבל המחיה וסבל הפגעים וסבל העלוב : ואמר
 לחכם מהו הצניעות : אמר שלא תעשה בסתר מה
 שתתבייש ממנו בגלוי : ואמר התרחק מן העבירות כי
 אין צניעות לאדם אם לא יהיה בגדיו לבנים ומצניעות
 האדם תיקון ממונו : ואמר אין תודה אלא בצניעות
 והצניעות עזיבת התענוגים ואמר אינו יכול לסבול מדה
 הצניעות אלא מי שרוחו נדיבה ואמר תחלת הצניעות
 הקבלת פני האוהב : ואמר השניה להראות אהבתו
 השלישית לעשות הפציו הרביעית להשתתף עמו
 בצרתו :

שער השתיקה

אמר החכם כשאני מדבר
 אזהרתי וכשאני מדבר
 לא אתחרט : ואמר כשאני מדבר דבר הוא מושל בי
 וכשאני מדבר אני מושל בו : ואמר אני על השבת
 מה שלא אמרתי יותר יכול מעל השבת מה שאמרתי :
 ואמר מה לי לדבר דבר שאם יסופר עלי יזיקני ואם לא
 יסופר לא יועילני : ואמר יש דבר שמסיר טובה רבה :
 ואמר עצלות השתיקה טוב מעצלות הדבור : ואמר מות
 במרה

פירוש

המחיה ויסתפק במה שיש לו ממנה : העלוב : הכנסה מהמבייש :
 בגדיו לבנים : כלומר רחוקים מלואת העבירות : נדיבה : ולסוב
 לבני אדם :

שער השתיקה הוא מושל בי : שלא אוכל לחזור בו : אני על
 השבת : כלומר בקל אני יכול להשיב הדבר
 ולשנותו לטוב : מה שלא אמרתי : אבל לא מה שכבר אמרתי : לדבר
 דבר : מבני אדם : או לגלות סודי : הדבר : שהאדם מדבר ועל ידו
 מזה ממנו טובה רבה : מעצלות הדבור : אף שהוא מעט : מות במרה
 השתיקה

שער השתיקה כב

במדונה השתיקה ואל במדונה הדבור : ואמר טוב
 שבעבודה השתיקה והיחול : ואמר תתחרט פעם אחת
 על השתיקה ותתחרט ב' פעמים על הדבור : ואמר
 השתיקה של אדם טובה מן הדבור בלא עתו : ואמר
 ברוב השתיקה יהיה המורא : ואמר נצור לשונך כאשר
 ממונך : ואמר כשתחסר המוסר הדבק בשתיקה : ואמר
 חתף האדם תחת לשונו : ואמר מות האדם בין לחייו :
 ואמר עדיפת הדבור על השכל פתוי : ועדיפת השכל על
 הדבור גנות : והטוב שיפה זה את זה : ואמר מי שיהיו
 דבריו יותר מישכלו יהיו דבריו עליו : ומי ישכלו יותר
 מדבריו יהיו דבריו לו : ואמר שאדם א' מארץ ערב נכנס
 במקום ישיבה והאריך לשתוק : אמרו לו בדין קראוך
 מנדיבי ערב : אמר להם אחי חלק האדם מאזנו לנפשו :
 וחלק האדם מלשונו לזולתו : ואמר שאדם א' האריך
 לשתוק : וכשהיה מדבר מדבר ברגילו : יום א' אמרו

פרוש לו

השתיקה : מוטב לאדם שימות ע"י מדות הכא משתיקה ולא על ידי מדות
 הדבור : שבעבודה : בעבודת הנבואה : והיחול : לחסדו : ברוב
 השתיקה : שלא יתערב עם הבני אדם ברוב הדבור : ואף נגד בני ביתו
 ירבה המורא : כשתחסר המוסר : שלא תוכל ללמדו כרונך : חתף :
 כמו (איוב ט) הן יחתוף ומי ישיבנו והוא לשון מהירות ופתאומית : כלומר
 לדבר פתאום הוא מוכן תחת לשונו של אדם : אבל הפרעה סמוך לו :
 בין לחייו : כינוי ללשון המדבר המונחת בין לחייו של אדם : עדיפת
 הדבר על השכל : שמדבר יותר משכלו : פתוי : מלשון פתי : ועדיפת
 השכל על הדבור : כלומר שהוא חכם אבל אינו מדבר לפי חכמתו שאין
 חכמתו ניכרת בדבורו הוא גנות : דבריו עליו : מושלים עליו : יותר
 מדבריו : שמדבר מעט : ישיבה : ישיבת חכמים : בדין : לשון בחמיהם :
 חלק האדם מאזנו : מה שזומע מהחכמים הוא תועלת נפשו וזה הוא
 צמח שזומע ושותק : אבל החלק שיש לאדם מלשונו כשמדבר אינו לעצמו
 כי אם לזולתו ואני באתי לתועלת עצמי : ברגילו : בדבריו הרגילים בין

והצדק
 ואמר
 תר מה
 ירות כי
 מצניעות
 מצניעות
 ל מדת
 צניעות
 בתו
 עמו
 מדבר
 מדבר
 של בי
 השבת
 מדתי :
 אם לא
 רבה :
 מות
 ביישי
 והסוד
 אני על
 כי הדבר
 לדבר
 ועל יד
 במדונה

שער השתיקה

לו השמענו בחסדך תוכן הדברים ותועלתם והיוקם :
 אמר להם ד' פנים הדברים מהם הדברים שתקוה תועלתם
 ותירא מאחריתם והריוה שבהם ההצלה . ומהם דברים
 לא תקוה תועלתם ולא תירא מנוקתם . אם תעזבם תקל
 משאם מעל גופך ולשוניך . ומהם דברים לא תקוה
 תועלתם ותירא מאחריתם זהו הנזק ומהם דברים תקוה
 תועלתם ותהיה בטוה מאחריתם . ואלה הדברים שאתה
 הייב במ לדבר והנה במל שלשת רבעי הדברים ואמר
 החכם כשתדבר המעט כי כפי שימעטו דברי האדם
 ימעטו מעיותיו : ואמר כשתדבר בלילה השפל קולך
 וכשתדבר ביום הבט סביבך קודם שתדב' ואמר תנה סודך
 בשדה ועצתך על ההרים כדי שתראה סביבך . ואמר
 מות האדם בכשלון לשונו . ולא מות בכשלון רגלו : כי
 בשלון לשונו יסיר ראשו וכשלון רגלו ירפה לזמן מועט :
(תוכפת אמר אם הדבור בשקל כסף . השתק
 בכבר זהב . כל שתק צרי לכל נגע . עין
 השתק פרי השלום . אויל שותק חצי חכם . ואמר יפה
 אויל ששותק מחכם ורוב דברים . הר כבוד נמשל לרוב
 דברים

פירוש

בני אדם ואין משום לשון הרע ולזות שפתיים : תוכן הדברים ותועלתם
 והיוקם . כלומר הטוב והרע שיצא ממדות הדבור : ד' פנים הדברים .
 לד' פנים נחלקים חלקי דבורי בני אדם : שתקוה תועלתם . כמו הרכילות
 ולשון הרע וחטיפה שאמה סבור שיועילך . ותירא מאחריתם . שישמעו
 פך אוחס ב"א שדברת עליהם : ההצלה . הטוב לך שתליל עלמך מדברים
 כאלו : לא תקוה וכו' ולא תירא' . והם דברי חרושי עולם וספורי מלחמות
 וכדומה : לא תקוה וכו' ותירא וכו' . כגון דברי קטנות ומחלוקת :
 תקוה וכו' . וכו דברי תורה ומנות וחכמה : מעיותיו . שלא במהרה
 יענה . יסיר ראשו . לפעמים ע"י דבורו על הגדולים יסירו ראשו מעליו :

שער השתיקה כג

דבריי דבור בשכל כמלא בתבשיל • מה מלא רוב קשה בתבשיל וכתקונו יפה • כך הדבור לאיש שכל) ע"כ :

שער יתרון מעלת הדברים הנכונים על השתיקה • אמר החכם דבר אמת טוב

מהשתיקה • ואמר כי אנשים גנו לפני המלך הדברים • אמר חלילה • כי מי שיטיב לדבר יוכל לשתוק ולהשיב ואמר לא ימלאנו לבו לדבר אלא מופלג או מחליק: ואמר יש מלה שמשיבה נקמה :

(תוספת) ואמר מלה נכונה נופך ומשובצת זהב • טוב מלה כאבן ספיר • ולא תסולה בכתם אופיר) ע"כ :

שער המלך אמר החכם מי שהמלך תובעו • תצר עליו ארצו • יראי אלהים כפי מה שיאות והמלך לשמוע לו • והתנהגו עם בני אדם בטובה: ואמר המלך והתור' ב' אחי' לא יעמוד האחד מבלתי

פירוש

שער יתרון מעלת הדברים שלפעמים טובים זות' מהשתיק' • גנו לפני המלך הדברים • בסתם ושנחו השתיקה • חלילה • שיסה חמיד טוב לשתוק אף לחכמים • כי החכם שידע להטעים דבריו שיסיו בהשכל: יכול לשתוק • כשאין השעה נריכה לכך • מופלג • בחכמה • או מחליק • לשונו להטיב ולייפות דבריו • שמשיבה נקמה • שמזכך חמת אדם בדברים אליו דברי רז"ס :

שער המלך תובעו • על דבר שעשה ומבקש עלילות: תצר עליו ארצו • אף אם רחב מאוד כי לא יוכל להמלט מפניו: יראי אלקים • כלומר היו יראים מפני אלקים ואף לשמוע למצות המלך: המלך והתורה • אשר על פיה ינהג בני מדינתו הם שני אחים • ושק

קס :
ועלתם
דברים
ס תקל
תקוה
תקוה
שאתה
ואמר
האדם
לד
ה סודך
ואמר
לו : כי
מועט:
השתק
ע • עין
מר יפה
ל לרוב
ותועלתם
דברים
הרכילות
שישמעו
מדברים
י מלחמות
חלוקה
ז במהרה
מעליו :

שער המלך:

מבלתי השני • אל תדור בעיר שאין בה מלך נורא
 ואמר אל תדור בעיר שאין בה שופט צדק ורופא חכם:
 ושוק נמצא • ונהר נגד: ואמר המלך כאש: אם
 תרחק ממנו תצטרך אליו • ואם תקרב אליו ישרפך •
 ואמר כאשר המלך יריבך • המעט אמריך • כי אתה
 מנוצח • ואמר הרע שבממון שלא יוציאו ממנו • והרע
 שבחברים המדיח • והרע שבמלכים אשר יראהו הנקי:
 והרע שבארצות אשר אין בה שובע ולא בטחה: ואמר
 צדק המלך המועיל לעם יותר משובע הזמן: ואמר
 חברת המלך אע"פ שיש בו כבוד יקר והומה להר גבוה
 שיש בו כל פרי טוב וכל חיות רעות • העליה אליו
 קשה • והעמידה בו יותר קשה: ואמר כשיחמסנו אדם
 נזעק אל המלך: וכשיחמסנו המלך, אל מי נזעק:
(תוספת) ואמר ארבע אין זוכים עמהם בדין •
 הבורא • והמלך: ועם אביו • ועם רבו •
 ואמר אל יערב לך משל המלך • כלומר שמכשל ע"פ
 מלך: פן תקיאנו ותשלם ארבעהים • ואמר אל תבוזה
 עבדיו ואל תשחק עם נשיו: ואמר השמר בסודו ואל
 תשקר בפניו כי נביא הוא: ואמר ירא משחקו כי
 עמוקות

פירוש

ושוק נמצא - ל"ח לכל לרכיו: ונהר נגד - נהר מושך: מצטרך אליו •
 או למ"מ • או לשפוט ביך וזין חבירך וכדומה: המעט אמריך •
 בסתגלותיך להסווכה עמו: שלא יוציאו ממנו • ללרכי האדס ולעזרת
 חביריו חלף מאסף תמיד: המדיח • ומסיתו לדבר רע: יראהו הנקי •
 אף הזכאי מתירח ממנו שאינו צוחר בצדק ומשפט • אל מי נזעק • לך
 הרחק מקרבתו • (פי' תו') • אין זוכים • כי לרכים להסנע מפניהם:
 משל המלך • לעשות כמוהו: עם נשיו • שלא יחשך: כי נביא הוא •
 לבו רחב להבין כל דבר כנביא: ירא משחקו • אס הוא מראה לך פנים
 שוחקות

שער אהבת האמת כד

עמוקו' מחשבותיו ראה הארי נוהם ומרקיגלי' מלתועותיו):

שער אהבת האמת אמר החכ' מנוחת החפמי'

במצא האמת י' מנוה' האוילים במצא השקר :

ואמר באמ' קיום כל הדברים ובשקר סורם י' ואמר כי

מלך אחד צוה להרוג חכם אחד שהיה חולק עליו

בשקר י' וכאשר הוצא ליהרג ראה אשתו שהיתה בוכה:

אמר לה למה תבכי אמרה לו ולמה לא אנכה והורגים

אותך על לא דמם בבפך : אמר לה והאיך היית רוצה

שיהרגוני על חמם שיהיה בכפי :

(רוכפת ואמר האמת מרפא : ומחלה בעקשו' פהי

ואמר האמת אור לעינים והכזב פה לרגלי':

ואמר הכזבן אף כי אמת ידבר י' אין לדבריו מתהבר) י'

שער העושר אמר החכם יש שתהיה החכמה

נמכזה במסכנות והאולת תכסה העושר. ואמר

עושר האדם יכסה את מומיו ומצדיקו בכזביו : ושכל

הרש גבוה י' וחכמתו נחשבת לאולת י'

(רוכפת ואמר דעת בלי עושר כרגלים בלא מנעלי':

אמר עושר בלי דעת כמנעלים בלי רגלים :

ואמר עושר בלי שכל י' כתפל בלי מלח לאכול י' ואמר

שכל

פירוש

בחקות אל חסי צוטח על זה * והמשל ע"ז : הארי נוהם * ומראה

כמשחק וערף יגלה מלחעותיו :

שער אהבת האמת מנוחת החכמים * ומנחתם : סורם *

מעביר' מן הקיום : בשקר :

בעלילות שקר :

שער העושר נמכזה * מאוסה בעיני בני אדם : במסכנות

בכחם עני : והאולת תכסה * אותה העושר :

שער

נורא
חכם:
אם
שך
אתה
והרע
הנקי:
ואמר
ואמר
גבוה
אליו
אדם
רבו
ע"פ
תבוה
ואל
קו כי
אלי
ד
ולעזרת
הנקי
לך
יחס:
א הוא
לך פנים

שער התפארות הכסילים

שכל בלי עושר • לא יתהלך ביושר : הכי יעוף בלי
כנף כנשר) :

שער התפארות הכסילים

התפארות' בממון וגנותם החכמה • והתפארות החכמים
בחכמה ומוסר • וגנותם הממון והסכלות : ואמר כי אדם
עשיר עבר על חכם והיה לבוש בגדי חמודות והחכם
לבוש בלויית : אמר לחכם אתה הוא שחברת החכמה
וקבעת הנמוסותי והרבה לתמוה עליו : אמר לו החכם
מעלת האמת הבגדים החמודות : אלא הרעו' הזכות
(תוספת ואמר השכל בכליה • והחכמה תחיה א
בעליה : ואמר החכמה דרישה בכל רגע

דפואה לכל נגע • שבעה בלא יגיעה : ותמלט מגזרה
רעה • מעוז ומחסה וסתר • כבוד ונזר וכתר • מחמד
ומאור לעפעפים • אוצר אשר לא ישלמו בו ידים :

שער מדות החמודות

אמר החכם המדות
החמודות • עושר
דבר אמת • ואהבת בני אדם : ותת לשואל • והגמון
הטוב • והנאמנות והכניעה • לשכן • והכניעה לחב
וכבוד האורח • וראש כלם הבשת : ואמר החכם
אחוז המדות הטובות בעה"ז • ויועילוך לעולם הבא

מחול

פירוש

שער התפארות הכסילים

בלויית • צנדיס בלויס :
הנמוסות • סדור והנהגה

בני אדם :

שער מדות החמודות

לשואל • מנך מתנה או עזר :
הבשת : כי הוא המדה טובה ול

במהרה

שער מדות החמודות כה

מחול לעושה עמך רעה • וצוה לעשות הטוב • והתרחק
מן הכסילים • ואמר המדות החמודות שלש עשרה •
היראה • והכבוד • וההסתפקות • והסבל • וההודאה •
והבשת • והנדיבות • והגבורה • והקנאה • והצניעות •
ודבר אמת • והנאמנות • והסברת פנים • ואמר עוד
המדות החמודות שבע • כבוד הקרובים • והענוה • ושיתן
הדין בעצמו • ושיוודה באמת על עצמו בעת הרצון
והכעס • ויתבייש מעצמו • ושימשול ברוחו • ושימחול •
ואמר החכם מי שמדותיו אלה • היו בניעימים בעולם
הזה ובעולם הבא • ואמר השלמת הצניעות שבע
מדות • לשון רכה • וגמילות חסדים • והתרחק מהזיק
וירא מהמומן • וסור מלשון הרע • והאמונה • וכסות
הסוד • ואמר מי שהתנדב יהי אדון • ומי שהוא כילי
יהי נבזה • ואמר שנדיב אחד נכנס אל אחד מהמלכים
אמר לו המלך הגידה לי קצת מנדיבותיך • אמר לו
הנדיב טוב שתשמע ההגדה מזולתי ממה שתשמענה
ממני • אמר לו המלך גויר אני עליך שתאמר • אמר
לו מעולם לא ישב עמי אדם ופשטתי רגלי לפניו • אמר
לו ולמה אמר לו כדי שלא יראה שיש לי עליו מעלה •
ויתרון וחסד • ולא הרע לי אדם מעולם וגמלתיו רע •
אמר לו ולמה • אמר לו מפני שאם היה אדם חשוב
ראוי לו והדין עלי למחול לאדם חשוב • ואם נבל לא

פירוש אחלל

במהרה הוא חוטא • והגבורה • נגד ילרו הרע • והקנאה • שקנאת
סופרים תרבה חכמה • ושיתן הדין מעצמו • שיראס חובטו • ושימחול •
למי שחטא כנגדו • וירא מהמומן • שלא ימלא בו מוס ושס רע • וכסות
הסוד • לכסות הסוד • שהתנדב • שיש לו מדות נדיבות • ופשטתי רגלי

לפניו

עוף בל
זר החכם
בסילים
החכמים
כי אדם
חכם
החכם
חכם
הזכות
חיה
ל הגע
מגורה
מחמד
ידים
המדות
ישר
והגמו
לחבר
החכם
הבא
בלוים
והנהג
עור
טובה ול

שער מדות החמורות

אחלל עצמי ישידברו בי הנבלים • ולא שאל ממני אדם
 דבר שלא מלאתי שאלתו • וראיתי שחלול פניו תמורה
 מה שנתתי לו אפילו אם הייתי יוצא מכל קנייני • ואמר
 לו המלך יאות לך שתהיה אדון בעמך ובזולתך • ואמר
 אין הנדיב מי שהתנדב עליו • וקרב מי שקרבו • כי
 אין זה אלא גמול • אבל זה נדיב שמתנדב על מי שלא
 התנדב עליו • ומקרב מי שמרהיקו • ואמר מי שהננו
 הבורא ארבע מדות הללו לא יזיק לו מה שנמנע לו מן
 העולם • דעת נוחה • והסדר במזון • ודבר אמת •
 והאמונה • ואמר שני דברים לא יקבצו לעולם הכוזב
 והצניעות • ואמר הנפש הטובה • והשכן הטוב •
 והדירה הטובה • והבגדים הנקיים • מאריכין ימיו של
 אדם בטובה • ואמר מי שחננו הבורא נפש טובה הוא
 מבני העולם הבא • ואמר מהו היחס הגדול • אמר
 גמילות החסד לבני אדם • ואמר לדעת הנוחה תחלה
 ותכלית • תחלתה החכמה • ואחריתה השלום • ומי
 שדעתו נוחה בהיו • שמהתו מתמדת ולא יצערו אורו
 הפגעים • ואמרו לנדיב במה היית אדון לעמך • אמר
 בדרבות האכסנאות ועזיבת החונף ועזרת הדלים •
 ואמר אני תמה ממי שיקנה העבדים בממונו • ואינו
 קונה בני חורין בהשבתו • ואמר מי שהתמיד חמשה •

פירוש יגיעהו

לפניו • דרך גאון וגאון • לא אחלל עצמי • להיות מרגיש בדבר
 בפניהם וידבר כי יוסר • שחלול פניו • שביזה עלמו נגדי כוא תמורה
 מה שנתתי לו • אין הנדיב • אין זה נדיב שמתנדב למי שהתנדב עליו
 ו חלב • לא יזיק לו • לא יחוש לו • לא יקבצו • להיות בחדס אחד
 לדעת הנוחה יש לה תהילת ומכלית • במה • על ידי מה • האכסנאות
 ככנסת אורחים • בני חורין • ושיהו אורחים אמת ורוליס לעובדו •
 בדשבתו • להס • יגיעהו

שער מדות החמודות

כו

יגיעוהו ויבשיחוהו התרחק מהזיק והדעת נוחה והתרחק
מן החונף • והמוסר הטוב • והמעשה הטוב : ואמר
הגדול שבבני אדם מי שדעתו נוחה מכלם • ואחותו
טובה לכלם :

(תוספת) ואמר התום והיחס שני תאומים שעיקר
יחס מי שהולך בתום. והשפלות והכבוד
אחים נעימים. שמי שמשפיל עצמו סוף כבוד לבא •
ואמר קנה לך לעירך עתידים : ואמר שמור דודך
יתמכרך במועדך • ויעירוך ביום אירך ויגדלו כבודך •
ואמר דודים צנה וסוחרה • ואמר בחר אמוניך • על
כל קנייך • וירוס קרנך : ותחזק ימינך : ואמר הכסף
יתם • וישאר הרע התם •

שער בקור האוהבים אמר החכם מי שהניח
בקור אוהבו : חומס

נפשו: אמר מי שמבקר מי שיכבד עליו יפגע בו וקלון:
ואמר בקר לעתים רחוקים תוסיף אהבה ואמר אם תרצה
שישנאוך • בקר תמיד • ושיוסיפו בך אהבה • בקר
לעתים רחוקים • ואמר מרח מיל לבקר החולה • ומרח
שנים להבנסת שלום בין בני אדם • ומרח שלשה
לבכבוד הבורא : ואמר השמר מהרבות הבקור כי הוא
סבת

פירוש

יגיעוהו • אופן המדות ויבשיחוהו מרעם : הגדול
שבבני אדם • סמסב לגדול : ואחותו • חברתו לשון ואחות מרעם
(בראשית כו) :

שער בקור האוהבים מי שהניח בקור אוהבו • מכל וכל:
מי שיכבד עליו • סוף עליו למשא על
סאיו אוהב לו : בקר לעתים רחוקים • כלומר לבקר חברו לעתים רחוקים:
יקונו

בני אדם
תמורה
י. אמר
: ואמר
כו • כי
מי שלא
שהגנו
ע לו מן
מת
הכוב
יב
מיו של
בה הוא
אמר
תחלה
: ומי
זו אוה
אמר
לים
ואינו
משה
: בדבר
ז תמורה
כדב עליו
אחד
זנאות
: 170
וסו

שער בקור האוהבים

כבת ההרחקה • כי הגשם יקוצו בהתמדתו : ויתפללו
עליו כאשר יעצר :

(תוכפת ואמר פעמים קלים שפעמי רגליו קלים
לבקר בבית חבירו בבית אוהבו : נבזים

ונקלים • וארך ישיבה • לכשת נתיבה • המורה וקלה :
מאוסה וגעולה : מאוהרת וכושה (כמו ויהל עד כוש)
כסופה דרושה : ואמר השמר מהרבות בקר • את רגלך
היקר • וראה כי הגשם יקוצו בהתמדתו • ויתפללו על
עצירתו • ועל זה אמר המשורר • אשר חנית רנניו
מעורר • בקול שירים וזמר • וישא משלו ויאמר • בתי
אהוביך ואחיך יובא : בכל עת רגליך הוקר • כי
הנפשות גועלת מטר הרבה • זבעת העצרו יקר מנע
ורגלך מבא בכל עת בבית האח ובית הבן והבת ומדוע
תהיה הולך לא מועד יהיה ולא חדש ושבת :

שער בקור החולים אמר החכם בקור האדם
הכבד קשה על החולה יותר

מחליו ואמר שאדם אחד כבד בקר החולה והאריך
לישבת • אמר לו החולה אם יש לך בבית מאומה או אני
חייב לך כלום קחנו ולך : ואמר על אדם אחד שהיה
חולה • אמרו לו ממה אתה כואב אמר להם מרוב
יעונותי • אמרו לו מה אתה מתאוה אמר הבפרה • אמרו
נקרא לרופאי אמר להם הוא החלני :

תוספת

פירוש

יקוצו • לזון ויקוצו מפני בני ישראל (שמ"ח א) :

שער בקור חולים האדם הכבד • בעל הספר הזה קורא לאדם
שטעה ואינו מעורב עם הכבדות כבד כי הוא
כבד ומשא ועול על אחרים :

שער

שער בקור החולים כז

(תוכפת) אמר החכם בקור האדם הכבד הכבדים
 לבורא שנואים • ושנואים לכל הברואים •
 ואלה דרכיהם ומעלליהם איש כבד יבא בסוד אחרים
 בלי רצונם • ייחזק לפניהם בעת עצבונם • וישב על
 היסלחן אינו קרוי לו • ויתעבר על ריב לא לוי וישב
 במקום אין נאה לו • ויעץ לאין דורש עצתו • ויחבק לאין
 דורש קרבתו • קיטה לשאל • וכמפעליו מנואל • ומלת
 לשוננו לא תבלה • וסוד אחרים יגלה • ואמר כתוב לנו
 בספרי • בא על איש חולה בין המבקרי איש כבד
 וישאלהו • מה מהלתו אשר הציקתהו • ויען החולה כך
 וכך וזהו שם כאבי • אמר הכבד מחולי זה מת אבי •
 ויחד לחולה מאד ויתעצב אל לבו • ויכושו המכקדים
 וכל אישר סביבו • ויאמר הכבד אל יחר לך את אשר
 דברתי באונך • אקרא אל ה' ויחנך • ויאמרו
 לו היושבי שם הוסף נא בתפלתך לכל נראה עוד
 אנוש כבד • אולי יתעשת האלהי לנו ולא נאבד •
 וישא משלו החולה ויאמר באמרו אקרא שדי ואולי
 יחיך ולא תגוע ותאבד • עניתיהו ותוסף בתפלה לכל
 אראה עוד אנוש שנואי וכבד • ואנשי הידידות שותים
 בבית משתיהם • והתוף בידיהם • והושיר היה להם
 לעבד • ויבא עליהם איש כבד אז חשך אור שמחתם •
 ותהפך לאבל רנתם וירד הכבד ויאמר למה רעים פניכם •
 שתו ואשורר לכם וכפתחו לרנן חשבוהו מתלונן ותכפל
 האנחה • ותערב כל שמחה • כי נהפך להם מתוק
 למר וישא האחד משל ויאמר • מה לי ולכבד כי עת
 אשר ישב עמי ששון לבי ינוד ויגרש • אתאכל בעת
 אראה

תפללו
 קלים
 נבזים
 וקלה
 בוש
 הגלך
 לו על
 רנניו
 בתי
 כי
 מנע
 ומדוע
 האדם
 יותר
 זאריך
 אז אני
 שהיה
 מרוב
 אמרו
 כי לא
 כי הוא

שער אבירת אוהב הנאמן

אראה פניו היותי עוור ובעת ידבר מי יתן אהי חרש
שער אבירת אוהב הנאמן אמר החכם
שני דברים

אין בעולם יותר מעצים מהם וכל יום ויום
זסף מעוטם ממון מהתר שתוציא אותו לשם שמים
ואוהב נאמן שתבטח בו ואמר אדם אחד לחכם הורני
על מי שאשב עמו אמר לו זאת האבדה לא מצאתי
(תוכפת) ואמר באלופך הוא לשון חיבור יהא נכר
שכלך אם תתחבר לצדיק צדיק אתה ואם

תתחבר לרשע רשע אתה כי כל מין מתחבר למינו
ואמר אם תמצא אלוף אמונך שמרהו כאישון עינך
ובקרובים אל תשכח כי יש אוהב דבק מאח ואמר אל
תחליף אלוף בהנתו באיש הדש ולא ידעתו

שער הורות דרך ישרה כתב החכם לבנו
שלום לך בני

בחירי הבן כתבי ותן לך לעצתי הטובה ותוכחתי
אל תמאס וזה אונך לאמרת ועשה מה שאתה רואה
בכתבי ותשכיל ותצליח בכל דרכיך ואל תשתדל
בזולתו ואל תתעסק בבלעדוי ואל תחשוב בבלתו
ודע כי החכמה בלמוד והלמוד בהבנה והתמדה
בחריצות כי הרואות אינן עורות אבל הלכבות

עורים

פירוש

שער אבירת אוהב הנאמן מהתר - שאין בו לא גזל ולא

שער הורות דרך ישרה עולה ולא שום שמך דופי :

בלמוד - מרוב : בהבנה - דבר
מתוך דבר : הרואות - הם
העינים

עוור
כי
ולא
בא
אין
הא
מר
את
כמ
הנ
הח
ויש
הדי
לבו
את
הא
והב
המ
מפ
והע
מרו
העי
שמו
בעי
שאי
למד

שער הורות דרך ישרה כח

עורים ע"כ עיין בכתבי ותן לבך במה שיש בו
כי לא תועיל פתיחת העין כאשר יהיה הלב עור
ולא יעוז כריית האוזן : ולא יועיל גודל הגוף וארכו
כאשר יהיה הלב רק משכל : הלא שמעת חכם אומר
אין ראות העין מועילו כשהלב עור : ולא יעוז כריית
האוזן : כאשר הלב עור וכמה יש מבני אדם שירחיבך
מראהו : יכאשר ידבר יחשב אלם : ודע כי המוכיח
את מי שאינו נוכחי : והלומד את מי שאינו למד :
כמגן אל המתים או כצועק אל העץ : והמשכיל
הנלבב יספיק לו המעט מהתוכחת והמלה האחת מן
החכמה יקבענה לחובה : וישים הדברים דמיונים :
וישקול קצתם בקצתם יחכימהו הנסיונות לרוחב לבב
הדעות : והרגש לדברים הנעלמים : וכבר אמר החכם
לבנו דע בני כי המוסר ראש השכל : והשתיקה כוללת
את החכמה : ובקשת החכמה : פתח הטובה ומלבוש
האהבה : ובקשת האולת פתח הרעה ומלבוש השנאה :
והמהילה טובה : והאמונה תפארת לאדם : והיושר
הטוב שבחברים : והחכמה נהלה טובה : והכוב
מפתח האשמים : והחונק גורם רעה : והגורות שנאה
והעברת משכחות הטענה : והמהירות מחלשת העצה
מרוע מוסר : ורוע המוסר מוריש הביוון : ומצמיח

התגרה

פירוש

העינים : ולא יעוז כריית האוזן : כלומר לא יגבר פתיחת האוזן במה
שזומע אם אין סלכ רוגס להבין : שירחיבך מראהו : שיגדל מראשו
בעיניך : יחשב אלם : ממיטע חכמתו : נוכחי : לשון ויכוח כלומר
שאינו מחווכח מלבו : הנלבב : בלב חכם : דמיונים : אף למה שלא
למד : הנעלמים : כגון חכמת עליונות סודות הסורה : והעברת לשון

ויחשב

חרש
החכם
דברים
ויום
שמים
הורני
נאתי
א נכר
ה' ואם
מינו
עיניך
מר אל
תו
לבנו
בני
וכתתי
רואה
שתדל
לתו
דה
בבות

גזל ולא
ה' דבר
הס

שער הורות דרך ישרה

התגרה : ורוב השהוק סימן שומה : ומי שהראה שניו
 נתמעט מוראו : והשקר מעשה הקצור : ומביא הרע
 השד וחברת הרעים מפסדת האמונה : וחברת הטיבים
 מוסיפה השכל ומחיה הלב : ומזכרת הדעת ומאירה
 דפנים : ומפרסמת הטוב : והמוכר מוכיף בזריזות
 המשכיל : וכמה איש שכל מבלי מוכר : בזוי לו
 בשכלו : ולא הועיל השכל מבלי מוכר : ואשר קנה
 מוסר מוסיף מעלת שכל וזריזות : ולולי המוסר היו
 בני אדם שוים : אבל יתרון קצתם על קצתם כמוכר
 הטוב : ואודיעך כי השומה אין לו רפואה : והוא
 מזה שאין לו הקנה : והמשכיל פאר לעצמו וברכה
 לנפשו וכבוד לביתו ותפארת לחברו ויקר למשפחתו :
 והוא מנשא נפשו ומכניעה באשר יחפוי : ואם יהיה
 המשכיל רש ויהיה לו לדבר אל המלך ישב עם הגדולים
 ויכנס עם השרים וישבחוהו בני אדם ויתאוהו מכיריו :
 ויתפארו בו אוהביו וידאו אותו שונאיו והוא מוסר את
 נפשו ורועה אותה : ואמר החכם אין למשכיל מוכיח
 כנפשו : ואין לכסיל מוכיח כמשכיל : ואין מנהיג לבני
 אדם כבעל הנסיונות המשכיל : ואין אוהב נאמן כנדיב :
 ולחכם לב יקרא נבון : ולא ילמד האדם אלא במה
 שידע : והימים יחכמוהו במה שלא ידע : ולא יועיל
 המוסר למי שאינו מבין : ואמר החכם כשתשאל על

פירוש האדם

ויתעבר ה' כי למענכם (דברים ג) : התגרה : המחלוקת : שניו : מרונ
 שחקו : והשקר מעשה הקציר : כי השקר אינו מתקיים אלא במהרה הוא
 מוכחש : והמביא הרע : שכל אל מקום חסד סרעס : בזוי לו בשכלו :
 בני אדם בזוי אוחו על שכלו שאינו עושה ומתנהג על פיו : ורועה אוקה :

במהרה

שער הורות דרך ישרה כמ

האדם שאל מי רעהו כי כל מעשה האדם כמעשה
רעהו ע"כ כשתהיה בתוך עם התרעע לטוב שבהם •
ואל התרעע לרע פן תהיה כמוהו: ודע כי האויל אם
יהיה נמצא לא ישאלו עצתו : ואם יפקד לא יפקד
ולא יהיה נכבד כל ימיו • ואם יהיה במושב החכמים
ישמע הדברים ולא יבין ויראה הענינים ולא ירגיש :
וזהו מהדבור הרע במושבות • ומן השיחה לפני חכמי
התורה ומן השחוק לפני החכמים ושמע לחכמי התורה •
והכניע לחכם וכבד את הגדול: ורפה כנפיק לקטן ועיוב
את החנף והגאווה כי הם מזיקים לאדם והם מן השגעון
וקלות הדעת : ודע כי מדות הנדיבים אוהב בני אדם
והתעלם ממומיהם ועויבת הנשירה לחוטא והמחילה
למרמ' והסברת פנים לדל וכבוד האוהבים : ואל תחפש
על עניני בני אדם • ואל תחקור על הדברים • והסתכל
במה צויתך • וצורך יעורך :

שער מצות החכם לבנו

אמר החכם בני
אל תקבל ישרה

על אנשי עירך • ואל תבוז לדבר הקטן כי יבא לדבר
הגדול ואל תחלוק עם אדם כעסן • כי אתה מצער
אותו • ואל יקבצו במושבך אנשים שהולקים לנצוח •
ואל

פירוש

במרעה הטוב • והכנה טובה אם יהיה נמצא • בחצרת אנשים
חכמים : ואם יפקד • שלא יהיה שם : לא יפקד אין בהעדרו כלום: ורפה
כנפיק לקטן • להכניעו בנחת ובדברי נועם : וצורך • כמו לור ילדך
חשי (דברים ל"ג) כינוי לבורא יתנך :

שער מצות החכם לבנו לדבר הקטן בעיניך • או שהוא
קטן לפי בעיניך: לנצוח שומדים

על

יוד

שער מצות החכם לבנו

ואל תשמח בנפול אויבך • כי לא תרע מה יבואך • ואל
תראה היכולת בעת הגבורה כי אינך יודע איך יחזור
הזמן עליך • ואל תלעג לטעות זולתך • כי אינך מושל
בדבור פיך • וקבל טעות בני אדם כדמות הנכונה כפי
יכולתך • ואל תתן אהבתך לאוהבך בפעם אחת ושים
האמת תמיד לעומתך תנצל כל ימך ותהיה לעולם מבני
חורין • ואמר החכם לבנו דע כי ראש האמונה יראת
האלהים ומצותיו • בני דע כי האלהים יעד הגבוהים
להשפילם • והשפלים להגביהם • על כן השפל עצמך
כדי שינשאך האלהים בני אל תאחר מהתשובה כי יבא
הפגע פתאום • בני הרבה מהאוהבים ואל תתן לבך
למעשה למי שהרע לך • בני אל תמכור אשתך ביופי
אשת זולתך • כי החשק מתעה השכל וכבר התעה מי
שהיה חכם ממך • בני חשוב עצמך רש ואם תהיה
עשירי מפני שאתה נפרד מהעושר • בני אל תעמוד
לפני המלך כשהוא כועס • ולא בפני הנהר כשהוא
שומם • בני אל תגזור דבר עד שתועץ את מי שישר
אותך • בני ירא מרעי בני אדם והזהר מטוביהם •
בני

פירוש

על דעתם ואינם מכירים האמת • תראה • נגד שונאך יכולתך להקס
בעת שנידך הגבורה לעשותו • אינך מושל וכו' • ושמא ילעיגו עליך כמו
כן • בדמות הנכונה • כלומר שחראם לדמות דבריהם כפי יכולתך להיות
להם דוגמא על נכון • אף שאינם נראים דומים לו בכל הענין • בפעם
אחת • עד שתכירם באמת • מבני חורין • שלא תצריך להסתכל בדברך •
יעד • בתורתו • פתאום • ע"כ שוב יוס אחד לפני מיתתך • חכם ממך •
על כן אל בנתך אל תשען • רש ואם וכו' • אף אם אתה עשיר •
נפרד • מרעון הכורא בעונש הגלות • מרעי בני אדם • בני אדם
המרעים מעשיהם • והזהר מטוביהם • שלא לעשות נגד רעונם •

תנוס

שער מצות החכם לבנו

ל

בני שים קנינך בעולמך אשה טובה וחכר טוב תנוח אל
 האשה בכואך ואל החכר בצאתך : בני אין עושר
 כבריאות ולא נעימות כלב טוב : ואמר מי שקפץ ידו
 מהדלים ישלוט האלהים המלכים בממונו ואמר הנדיבות
 ההרגשה הטובה עם קבלת התעלומות ואמר העניני
 שלשה ענין שמוכתו נראה דבק בו : וענין שרעתו
 נראת : סור ממנו : וענין שיש בו ספק : השלך על
 ה' יהבך : ואמר אל תרכו לדבר מבלי זכר האלהים
 פן יקשה לבבכם כי הלב הקשה רחוק מהאלהים :
 ואל תביטו בחטאי האדם מפני שאתם גדולים ותשכחו
 חטאיכם : ואמר מי שנקה מן השלשה לא יחסר שלשה :
 מי שנקה מן הכעס : יגיע אל היקר : ומי שנקה מן
 העבירות יגיע אל הכבוד : ומי שנקה מן הכילות יגיע
 אל הגדולה : ואמר כפירת הטובה נכלה וחברת הכסיל
 רעה חולה : ואמר לא נוקש אדם שהביר ערך עצמו :
 ולא התחרט מי שעצם עיניו : ואמר מדת האדם מקראי
 לבו : ובפי שיכלו תהיינה מדותיו : ואמר מי שחשב טוב
 על בני אדם אינו מבין עניני הזמן : ואמר מי שהתרפה

לא

פירוש

תנוח : יהיה לך נחת : בבואך : בממוני : לענין שלא מרנונו :
 ההרגשה הטובה : שירגיש בטובת הבורא אליו : עם קבלת התעלומות :
 דיני הקדוש ברוך הוא הנעלמים מבני אדם עלגמה עשה ה' ככה : מבלי
 זכר האלקים : שתאמר אל יראה ה' : ואל תביטו וכו' גדולים : בעיניכם
 ותחגאו ותשכחו חטאיכם : לא נוקש : לא נכשל : מי שעצם עיניו :
 מראת צרע : מקראי לבו : כלומר לפי שיקרא לו לבו ממקורו : אינו מבין
 עניני הזמן : כלומר חינו נוחן לב להבין בעניני הזמן אף אם ישחוו הבני
 אדם בזמן מה מהזמנים : שהתרפה : לעשות כמלות הרופא : מאותו

בשלשה

ואל
 יחזור
 מושל
 כפי
 ושים
 מבני
 יראת
 בזהים
 עצמך
 יבא
 לבך
 ביופי
 יה מי
 תהיה
 עצמוד
 שהוא
 יישר
 :

להקס
 יך כמו
 לשיות
 בפעם
 יריך :
 מצד
 :
 אדם
 :

שער מצות החכם לבנו

לא יגיע אל הרפואה ואמר לא תשלם חכמת האדם עד
 שיהא מוקדם בשלשה מאוחר בשלשה נקי משלשה
 סומך על שלשה השלשה המוקדמות השכל והענוה
 והדבור והמאוחרות החנף והמהירות ועזיבת המועצה
 והשלשה שיהא נקי מהם: החמדת והחשק והכזב כי מי
 שיחמוד יארום: ומי שחשק תוע' ודברי רוח וכזב מה
 יועילו כי אף על האמת יחשד: והשלש' שיסמוך עליהם
 המתון והשתיק' והסכל: ואמר מי שיוכל למנוע עצמו
 מד' ניצול מד': נמנע מארבעה המהירות והעקשות:
 והגאווה והעצלות כי פרי המהירות חרטה ופרי
 העצלות הבשלון: מי שמתחשב על בני אדם אינו
 מבין עניני הזמן מי שמתקן מה שבינו לבין הבורא
 יתקן הבורא מה שבינו ובין בני האדם: ומי שמתקן
 עניני אחריתו יתקן הבורא עולמו ואחריתו ומי שמתקן
 סתרו יתקן הקב"ה גליו: שלשה דברים אין מרגישין
 עמם בגדות: המוסר הטוב והתרחק מן ההיוק וסיד
 מן העבדות: ואמר החכם לבנו בני הכן כספך ומחיתך

ותורתך

פירוש

בשלשה שיהא מאחר פעמי מלדרוך בדרכים אלו: ועזיבת המועצה
 שאינו בוחר בעלת החכמים: יארום תמיד אחר סוף אחרים: יחשד
 ולא יאמנו בכל פעם ומכ"ש השקר ודברי רוח וכזב: העזות שיעז פניו
 נגד החולקים נגדו: השנאה שיטנאכו בני אדם: הבשלון במעשיו
 שמתחשב על בני אדם לזון בהם לפי ראות עיניו בלדיק ורע לו או רשע
 וטוב לו: אינו מבין עניני הזמן עניני העולם הזה שהוא תחת שינוי
 הזמן: אחריתו העוה"ב: עולמו אף בעיה"ז: גליו דבריו
 הגלויים בעולם יתקן לעוה"ב: בגדות כ"ל שכל"ל בגדות הלשון בגידה
 ובס"א כתוב כבודת והמובן אחד: ליום מוערך ליום הזאת ויהא
 כספך לתת ממנו לדיקה וגמילות חסד ומחיתך לפרנס עניים: ותורתך

ללמוד

שער מצות החכם לבנו

לא

ותורהך ליום מועדך • ואמר ירא משיבת הכסיל •
 כאשר תבטח בישיבת הדעתן : ואמר מי שהוא סובל
 חברת הכוזב הוא רע ממנו • והרשע אינו שם על לבו
 מה שידבר : והירא אינו פוקד את דבריו : ואמר מי
 שמשמר עצמו מהכזב מושל בלשונו וימעט המאו •
 ואמר מי שהראה מום בנפשו כבר שכחה כאשר ישבחך
 בני אדם כמה שאין בך דאג ואל תשמח : ואמר מי
 שהתרחק מהחושאי ניצל מהמומים : ואמר טוב רחוק
 נאמן • מקרוב מרמה : ואמר על כל דבר שלטון ואין
 התחבר לנכונה כשאלת העצה • ואל התמדת הטובות
 בדבר כהענקה ואמר מי ישגה ענין עצמו בגלוי ישבח לו
 בסתר : ואמר כשתראה אדם מספר בך טובה שאין בך •
 אל תבטח בו • וכשתראה שני בני אדם מתחברים
 שלא לשם שמים סופם להתפרד • ואמר דין הכסיל
 שהוא משבח להפך מה שיודע המשובח מעצמו : ואמר
 מי שהיו בו שלשה דברים כבר נשלמה אמונתו כשהוא
 רוצה אין רצונו מוציא אותו אל השקר • וכשהוא כועס
 אין כעסו מוציא אותו מן האמת • וכשהוא יכול אינו

שולח

פירוש

ללמוד לשמור ולעשות : ירא משיבת הכסיל : ואל חנעט בו כאשר חנעט
 בישיבת הדעתן : אינו פוקד את דבריו • של הרשע : כבר שפחה :
 לפסו : דאג • שמלטיגים אופך : שלטון • הבורא שמטניח : להתחבר
 לנכונה • כלומר אין ראוי להתחבר לדבר נכון כמו שאלת העלם קודם
 הצעס : ואל התמדת הטובות בדברי • שיתמיד הטובה בדבריו ועסקיו :
 בהענקה • שיעניק לעבדיו ולפועליו • וכן לעניים כדין תורה : שגנה ענין
 עצמו • והוא הספך המחפאר במעשיו הטובים : אל תבטח בו • שהוא
 מחלוץ בך : דין הכסיל • דרכו של כסיל שהוא משבח את עלמו וכוח
 הספך מה שיודע המשובח מעלמו בלי שיתפאר עלמו : כשהוא רוצה :

ומבקש

יא

דם עד
 שלשה
 והענוה
 מועצה
 כי מי
 כזב מה
 עליהם
 ע עצמו
 קשות
 ופרו
 ים אינו
 בורא
 שמתקן
 שמתקן
 דגישין
 וסיד
 מחיתך
 מועצה
 יחד
 עוז פני
 מעשיו
 או רשע
 ת שינוי
 דבריו
 גידה
 ויהא
 רתך

שער מצות החכם לבנו

שולח יד במה שאינו שלו: ואמר שני דברים לא יתחברו: הנפש הטוב והכילות: ואמר ששה אין נמלטיין מן הראויה: עשיר שנירש ועשיר שמפחד על ממונו והנומר: וההומד: ומי שמבקש חכמה שאינה ראויה: ומי שמתחבר עם אנשי המוסר מבלעדי מוסר: ואמר שלשה דברים ראוי לחמול עליהם מכל אדם: דעתן שמנהיג משוגע: וצדיק שמושל בו רשע: ונדיב שהוא צריך לנבל: ואמר שאדם תפס את חברו בקהל אמר לו הגיעני כי דברת בגנותי: ואמר לו חברת הרעים מביאה להשוב רע על המזכים: ואמר שלשה אינם נודעים אלא בשלשה דברים: העניו בעת שכועס: והגבור במלחמה: והאוהב בעת הצורך אליו: ואמר על מלך אחד שדרג אחד משריו: ומצא כתוב בתגורתו אם הגורה אמת החריצית שקר ואם הבגד בטבע הבטחון בבלתי אנשי האמונה: עצלה: ואם דמות אהב לבני אדם הבטחה בעולם שגעון: ואמר אין ריש ורעב כחריצות ורעבון הנפש ואין עושר כרצון וההסתפקות: ואין שכל כמו ההנרבה: ואין הסידות כיראה: ולא יופי כדעת נוחה:

פירוש ואמר

ומבקש דבר: יכול לקחת או להגיע לכוס דבר שנירש שנטשה רש דואג תמיד על סכוח חביון: שאינה ראויה: ללומד כמו חכמת יוונית שגזרו עליה: שכינה משוגע: שהמזוגע מנסה סדעתן ומושל עליו: תפס את חברו בקהל: הספיסו בפני קהל עם על סדר בגנותו: וזס פי: הגיעני: כלומר הגיע אלי: הדבר שדברת בגנותי: אם הגורה אמת: כלומר שהגורה מזורה יתברך: או החריצות שאדם משתדל לבטלה על ידי ברסה ממלך בשר ודם שקר וזוא ואינו מועיל כלום: ואם הבגד בטבע: כלומר שהוא מטבע העולם לבגוד איש באישו: אם כן הבטחון באנשים עד שלא נבחנו שהם בודאי אנשי אמונה הוא עללה רבה: כחריצות ורעבון הנפש: לקבץ ממון: מחמסם: גזל:

מי

שער מצות החכם לבנו לב

ואמר אל תשיב אל הכסיל בטעותו כי אם תלמדנו
ישנאך : ואמר אני ירא מהמום מי שאינו מוציא עליו
עוזר זולתי האלהים: ואמר החל נפישך למנוע המטעותה:
ובאשר תמנע תקרא חכם . ותהיה תוכחהך נשמעת
אם תוכיח וישמעו בני אדם דבריך וילמדו ממעשיך :
ואמר כשיתקבצו לאדם היראה והצדק אין מזיק
לו החסרון .

שער פרישות מעולם הזה ואהבת העה"ב

אמר החכם
מזלות העה"ז: על הבורא שאין ממרין אותו כ"א בו ואין
מגיעין מה שיש אצל הבורא כ"א בהנחתו . ואמר אין
מבקשין העולם אלא לעושר ולמנוחה ולכבוד . ומבקש
העולם לא יגיע אליו . והפורש ממנו . יהיה יקר בעיניבת
הבקשה מבני אדם . ועשיר בשמחתו בחלקו ומניח
בגופו להוצאות העולם מלבו ומגיע לבקשתו בלא טורח
ובלא עמל : ואמר אין ראוי לחכם שישמח על רוב
ממון ולא שיתאבל על מעוטו . אבל ראוי לו שישמח
בשכלו ובמה ישקדם ממעשהו הטוב מפני שבטוח

שאין

פירוש

מי שאינו וכו' הם יתומים ואלמנות: החל נפישך - כלומר התחיל לנהוג נפשך
שימנע עלמו מדברים המצעים אוסה: החסרון - שיש לו מטובת העולם הזה :
שער פרישות מעולם הזה ואהבת העה"ב - מזות
העוה"ז - תמה שמזוללים
במעטוני העוה"ז : על הבורא - מביא האדם על רצון הבורא לעבדו :
אוחו - הקב"ה : בו במעטוני עוה"ז : לא יגיע אליו - כי אין אדם מת
וחלי תאוותו בידו : יקר בעיניבת וכו' - שמה שפורש עלמו מהעוה"ז -
אינו בא לדי שאלה ובקשה מבני אדם רק מסתפק במעט שבידו : ומניח
בגופו - שיש לו מרגוע כמה שמוילא דאגת עולם הזה מלבו : ואין נתפס

על

חברוי
שין מן
ינומדי
תחבר
דברים
ישוגע
בל
גני כי
השוב
אלא
ומה
שדרג
אמת
אנשי
מדה
עבון
ל כמו
חה
זה רש
יוונים
חפס
פי
מח
ול ידי
בע
ס פד
יעבון

שער פרישות מעוה"ז

שאיין שוללים אותו מה שקדם ואין נתפס על זולתו
ואמר בקש מה שאתה צריך לו . ועזוב מה שאין אתה
צריך לו . כי בעזיבת מה שאין אתה צריך לו תשיג
מה שאתה צריך לו . ואמר מי שאוהב חיים יהיה
שפל . ואמר זכור עם כל טובה סורה ועם כל צדקה
התקוה לאלקים שיעבירנה . כי בזה תתמיד הטובה
ותנצל מן החמא: ואמר מי שאינו רוצה בגזרות הבורא
נפשו דואבת על העולם . ומי שאינו רואה שיש
לבורא טובה אלא במזון וכסות הוא בער: ומי שמביט
אל מה שיש ביד זולתו מאריך דאגתו . ואין מעלה
בעסו ארוכה . ואמר מה יתרון הרש על העושר כי
אינך רואה אדם שממרה הבורא להתרושש אך
להעשיר . ואמר אין האדם הומה על העול עד שתדבק
נפשו בארבע מדות: רש שאינו מגיע להעשיר . ודאגה
שאיין לה סוף . וטרדה שלא יפנה הימנה . ומאויים אשר
אין להם תכלית : ואמר מי שיקרה נפשו בעיניו יקמץ
העולם בעיניו . ואמר איזה היקר מבני אדם מי שאינו

משגיח

פירוש

על זולתו . פי' מי שאינו חומד רוב ממון ואינו רואה על ממון אחרים
ודאי אינו נתפס על זולתו היינו שארי בני אדם . צריך לו . ערסך
הצריך : חיים . שבחור בחיי עולם הזה : יהי שפל . בעיני המקום
זכר יוק : סורה . שחסור ולא תהיה קיימת לעולם א"כ אל תזמח בה
יותר מדאי : הוא בער . רק סוף הכבוד לבא בעוה"ב : אך להעשיר .
שבזל וחומד ועוזב ענייני חיי עולם הבא . הומה . מתרעס: שאינו מגיע
שאינו יכול להגיע להחשך : דאגה שאין לה סוף . כמו החומד להיות
גדול וחשוב וכדומה : שלא יפנה הימנה . שאינו יכול להיות חפזי מחנה
כל ימיו : ומאויים . לבן תאהב : אשר אין להם תכלית . שמתאווה
להיות לו כל הנראה בעיניו והיא מדת החומד אשר אין סוף לדאגתו :

נפשו

שער פרישות מעוה"ז לג

משגיח העולם ביד מי שיהיה ואמר מי שייטיב החיים וידחה האבלי שידע האדם ערך העולם אצל עצמו וערך עצמו אצל העולם שכבר נאמר כי מי שיקל אותו יכבדנו ומי שיכבדנו יקל אותו מפני שאחרית עשרו ריש וכסף גדולתו שפלות ועקב שלותו מדוה והאדם בו כמו פרי האילן אם לא יפסד באחד מן הפגעים כאשר יבשל יכול והוא עוד כמו שסבדו חיות רעות ופגע האויבים בכל מוצא ומוכא שאם ינצל מקצתם יטרפוהו קצתם ומי שהוא יודע העולה הדיעה הזאת לא ישמח לזובו ולא ידאג לרעתו כאשר אמר החכם העה"ז רבו כמה יגונים ומה שהיה מששון הוא ריוח ואמר איזהו נדיב מי שהתנדב בעולמו לתקן אחריתו ואמר חשוב לעולמך כאלו תהיה לעולם ולא אחריתך כאלו תמות למחר ואמר אין במדות המזכות בשתים יגיעה ללא עולם ושפלות ללא זלות ואמר הגדולה עם השפלות והכבוד עם היראה והעושר עם ההסתפקות ואמר החכם לחכירו יהי המות נקל בעיניכם

פירוש

נפשו נשמחו ביד מי שיהיה שאינו חומד ומתאזה לו מי שייטיב החיים כלומר שרואה להטיב חייו ולדחות ממנו האצל ערך העולם אצל עצמו וערך עצמו אצל העולם נראה שר"ל שיבחין האדם שכל ערכו נגד העולם ומלואו והיאך הוא קטן נגדו ושיאזכר להשיג ממנו מה שלבו חומד ומתוך כך ימאס בעיני עוה"ז ויטיב לנשמתו שאחרית עשרו של העולם ריש במהרה חלף ועבר וגם במוחו אינו מוליק בידו מאומה יבשל הפרי יכול ויפול מן האילן והוא עוד עוד נמשל האדם הוא ריוח תחשבו לריוח חשוב לעולמך לענין מלאכתך בבית ובשדה כלומר שיגיעה אינו בעסקי עולם רק בעסקי נפש ושפלות ללא זלות שמשפיל עצמו נגד הכריות בלי שיטאל מהם דבר שיהיה מוולג בו בעיניהם השפלות שמשפיל עצמו מדתו ביראתו

זולתו
 יין אהרן
 תשי
 זיים יהו
 ל צדה
 המובה
 הבורא
 שיש
 שמכיש
 מעלה
 שר כי
 אק
 ותדבק
 ודאגה
 אשר
 יקטין
 שאינו
 אחרית
 ערסק
 המקוס
 זמח בה
 ושיר
 מניע
 להיות
 מתנה
 מתאזה
 :

שער פרישות מעוה"ז

כי מרתו כיראתו : ואמר רפאות הנפש האמת והצדק
 ונזקה השגת התאוות הבהמיות : ואמר מותו ברצון
 תחי' בטבע : ואמר המות שתי מיתות מיתה רצונית
 ומיתה טבעית : ומי שממית עצמו מיתה רצון : תהיה
 מיתתו טבעית היום לו : ואמר מי שאוהב נפשו
 ימיתנה : ואמר הקניינים מקור האבל תמעימו קניינים
 ותמעיט דאגתכם : ואמר טוב שתכאב נפשך לאנשי
 הצרות משתשמח באנשי הנעימות : ואמר דמיתו האדם
 בבקשת העולם כצמא שהגיע למים המלוחים כל אשר
 ישתה מהם יוסיף צמאו : ואמר דומה האדם בבקשת
 העולם לכלב שמצא עצם ולעם אותו : ומרוב לעכו
 יצא הדם מפיו והוא מוצץ הדם וחויטב כי הוא מן העצם
 והוא מדמו : וכן האדם בעוד שהוא מתעכק בעולמו
 בבלתי עבודת האלהים הוא חויטב כי הוא קונה והוא
 מפסיד מפני שהוא נתבע על מעשהו : ואמר מי שלא
 דאג על מה שלא הגיע לידו נחת נפשו וזך שכלו ויאריכו
 ימיו : ואמר תהלת מקראי האבל אהבת העולם :

פי"ו ואמר

מי שירא מן המות מחללה אחריתו ילפס לעוב העוה"ב ואינו מפחד ממנו
 עוד וא"כ הוא קל בעיניו אבל מי שפחד בהענוגי' הוא דואג תמיד על המות
 וכבד הוא בעיניו : מותו ברצון - שממית וכופס רצון תאוותו בתאוות
 הגופניות : תחי' בטבע - כי היל' והתאוה מוליאין האדם מן העולם
 שהוא דואג תמיד למלאות תאוותו ומפקיר צריאותו : חיים לו - לעוה"ב :
 ימיתנה - יכניעה : הקניינים - קנייני העולם הזה כמו העושר והכבוד
 מקור האבל - הם המקור לכל אבלות אשר יגון ואנחה : שחכאב נפשך
 לאנשי הצרות - שתלטר ענמך בלערס : משחשמח וכו' - כי לשמחה מה
 לו עושה : יוסיף צמאו - כך לא ישבע מחאוהו : והוא מדמו : כך
 האדם כנפשו יביא לחמו וכשרו עליו יכאב : שלא דאג וכו' - רק מהיאש
 ממנו ואומר אף על מה שנידו שאינו שלו : מקראי : לשון מקרה כלומר

חללת

שער פרישות מעוה"ז

לד

ואמר מי שמתאבל על העולם התקצף על אלהיו :
 ואמר אדם אחר אמר לחבר הורני : אמר אל תהי
 שמח במה שהגיעך מן העולם ואל תדאג על מה שלא
 הגיע לך ממנו : והיה שמח במה שהקדמת ודאג על מה
 שהגתת : ופחד ממה שאחר המות : ואמר שים
 החרטה מדתך תגיע אל השמחה באחריתך : ואמר איזהו
 המצליח בסחורתו : אמר זה המוכר הכלה בקיים :
 ואמר ממומי העולם שאינו נותן לשום אדם מה שראוי
 לו או שיוסיף לו או יגרע : ואמר מי שמתחכם לדבר
 עבירה יהי רחוק מתאותו וקרוב אל מגורתו : ואמר מי
 שישם עבודה האלהים מסהרו יבואהו הריוח מבלי קרן :
 הפרישות מן העולם פנאי ללב ומנוחה לגוף : ואהבת
 העולם טרדת הלב ויגיעת הגוף : ומי שידע האל לא
 ידאג להסרון ולא ישתומם לא מן המרף ולא מן בני אדם

מי

פירוש

תחלת מקרה אשר יקרה ממנו אבל ולער : מי שמתאבל וכו' : על מה
 שלא הגיע לו ממנו : הורני הדוך הטוב : שהקדמת : ממעשי טובים :
 שהגתת : ולא עשית : שאחר המות : יום הדין : החרטה : על
 החטאים : הכלה בקיום : העוה"ז הכלה בעוה"ב הקיום ולחיי : ממומי
 העולם : כלום ראה וחכם דרכי העולם מלד טבעו : שאינו נותן לשום אדם
 כפי הראוי לו : רק או שיוסיף לאחד יותר מכדי לורכו ולאחר יגרע לכך
 אל חטעם בהעולכ והנהגתו כי אם ביראת אלקים כל היום והשלך על ה'
 יהנך והוא יכללך : שמתחכם לדבר עבירה : לעשותה : רחוק מתאותו :
 שיחלוס יותר ויותר : מגורתו : מגורת רשעים ליום הדין או ממה שמתירא
 שלא יראהו בני אדם : מסחרו : להשתכר בה : מבלי קרן : שזריך לו
 לסחר באותו דבר : פנאי ללב : שאינו כהול תמיד אחר התאוה ומבקש
 ערמה : לגוף : שאינו להוט אחר התאוה : שידע האל : שהוא משגיח
 בכל : ונותן לכל אחד שכרו ומייסר את הדיקים לטובתם : לא ידאג
 וכו' : כלומר לא יהא זר בעיניו כשרואה כל שינוי עולם וזהו הפסוקותיו :
 מן המרף : כשחשך לו בני אדם : המזיקים לו

אחר

שער פרישות מעודה

מי ששים דאגתו אחר הבורא יעביר ממנו דאגת העולם
הזה והעה"ב . ואמר כל לבב יש דבר שמטרידו
והמרדה בעולם משכרת העצמות ומכלה המוח. ושאלו
לדכם האיך עניניך . ואמר איך יהיה ענין מי שהוא
בלה בעמידתו ונגע בכריאותו ונפגע מצד בטחינו .
ואמר להכם . פלוני קנה הון גדול אמר קנה ימים
שיוציאנו בהם . ואמר שמלך הגדו נתן לאחד מעבדיו
שעומדים עליו כתב אחד ואמר לו כשתרא' אותי כועס
תנהו לי . והיה כתוב בו הרפה כי אינך אלהים אבל
אתה גוף בלה שיאכל קצתו את קצתו . וישוב רמה
והולעה ועפר: והיה למלך שבא עבד קטן צוהו שיעמוד
לפניו בעת שיצוה בני אדם להכות בשוטים ואמור לי
אדוני המלך זכור יום הדין : ואמר שחכם אחד מכר
קרקע בשמונים אלף דגרי זהב . אמרו לו ולמה לא
תקנה מן הממון הזה מטמון לבניך אמר להם אני אשימנו
כולו מטמון לעצמי אצל הבורא וישים הבורא מטמון
לבני ונתנם כולם לצדקה : ואמרו לחכם מת פלוני
שהיה בחוזק בריאתו : ואמר הישנו ברוא מי שהמות

תלוי

פירוש

אחר הבורא . להתקרב אליו : שמטרידו . זה זכה וזה זכה : איך
יהיה ענין . כלומר מה חועלת בכל עניני אדם בעולם הזה : מי שהוא
בלה . פחאוס בעוד שסבור שהוא בעמידתו : ונפגע מצד בטחינו .
כלומר כמה שבוטח מלך חוזק בריאותו וממונו הוא נפגע בהן במדת
הדין וכשל עוזר ונפל עוזר : קנה ימים . בתמים : שיאכל קצתו
וכו' . על ידי רמה וחולעה שמתהווה מן הבשר המת :
עבד קטן . נכס : בני אדם . החוטאים להכות אותם . זכור יום הדין :
לפני הבורא . ואתה כריך לחסד ורחמים וכן כריך האדם לעשות נגד בני
הקדש : מטמון לעצמו . בצדקה וגמילות חסדים : וישים הבורא מטמון
לבני

שער פרישת מעוהיז לה

הלוי בצוארו : ואמר שחכם ראה אדם אחד דואג
אמר אם דאנתך על העולם היה כבר הניח לך אלהים
ממנו . ואם דאנתך על העולם הבא . יוסף לך
האלהים דאגה : ואמר כאשר יבין הנלכב את העולם
ימצאנו אויב שלובש כסות אוהב : ואמר שחכם אחד
חלה . שאלו אותו האיך ענייך אמר ומה יהיה ענין מי
שרוצה ללכת בדרך רחוקה מבלי צדה . וירד אל בור
במדבר מבלי צוות ויבא לפני המלך שהקדים להתרות
בו מבלי טענה ומי שפוגע אלו הצרות מה יהיה ענינו :
אמרו לו ואחר כל זה מה יהיה : אמר מי שקנה הרב
במעט והכיר כל הצרות ומושל בתאות עולם קטן בעבור
עולם גדול אשריו ואשריו . ואמרו שנמצא בארץ רומי
אבן אחת כתוב עליה בכתב רומי בן אדם עשה בעוד
שהוכל לעשות והישלך על האלהים יהבך ואל יביאך
רוב תאותך לחשא ואל תתן לבך לראות יום שלא בא
שאם יהיה מימדך יביאהו הבורא על כרחך ואל תתמה
על קבוץ הממון . כי כמה בני אדם מקבצים לבעלי
נשותיהם ותמעטת האדם על עצמו רבוי באוצר זולתו :

והמשכיל

לני . שיהיה מתנהג טמאס נחסד : תלוי בצוארו . מיוס הולדו הוא סולך
למות ואינו בעוז ממנו אפילו רגע אחד : כבר הניח . שיש לך הורך
ממנו ולא תדאג על יות . יוסף לך וכו' . שתהא זריז בתשובה ודבוק
בו יתברך : הנלכב . האיז השלם בלבו וחקמתו בקרבו : אויב שלובש
כסות אוהב . ומראה עלמו כאוהב ובלבו ימים ארצו כך כל חינוני עולם
הזה : צוות . חברות : לפני המלך . זה הבורא : להתרות בו .
בחורתו : מבלי טענה . למה לא שר מות אלסיו : הרב . עולם הבא
שהוא רב : במעט . בעולם הזה שחשטים ימיו : שאם יהיה מימדך :
שנבחר עליך לה יות בו . לבעלי נשותיהם . שמתים ונשותיהם נוטלים
כסופם ומוספת ונותנים אותו לבעליהם השניים : על עצמי . שמקחך רבוי

באוצר

העולם
במטריד
ושאלו
שהוא
חנינו
ה ימים
מעבדיו
כועס
ם אבל
רמה
יעמוד
מור לי
מכר
לא
שימנו
ממון
פלוגי
המות

איד
שהוא
וני
במת
קצתו
דין
ד בני
ממון

שער פרישות מעוה"ז

והמשכיל מי שנוכח בדברי האלה ועשה בהם: ואמר
שנמצא בארץ יון על שער מדינה חרבה אבן כתוב
עליה בכת' יוני בן אדם אלו היית מעיין במעט שנשאך
מימך היית מואס במה שתקוהו ממעט מאויך והיית
מקצר מחריצותך ותחבולתך . כי אחריתך להתחרט יום
שתמער רגליך וימסרוך בני ביתך ואנשיך ויניחו קרוביך
ויפרדו מעליך אוהביך ולא תשוב עוד לביתך ולא תוסיף
במעשיך : ועוד היה כתו' בה בן אדם רצית מן העול'
בתאוה כלה ומנעימותיו במה שהוא חולף . ומהונו כמה
שתוציא תקביץ לנפשך העונות . ולבני ביתך הממונות
זכאשר תמות תשא עונותיך אל קברך ותנוח ממונך לבני
ביתך : ואמר אדם אחד לחכם כמה רישך גדול ואמר
לו אלו היית יודע מהו הרש היתה שורדת אותך החמלה
על נפשך מהחמלך עלי : ואמר שחכם אחד היה
במדינה והיו אנשיה בצרה גדולה והיה מדבר דבריו
זלא היה מרגיש לצרה . אמרו לו הלא תצטער למה
שכלנו בצער . אמר להם לא . אמרו לו ולמה : אמר
להם אם הייתי רואה אותו בחלומי לא הייתי מרגיש לו

בהקיץ

פרוש

באוצר זולתו . אחרים שלא עמלו בו אוכלים אותו : והמשכיל כלומר
זה הוא המשכיל אשר נוכח בדברים האלה ועשה בהם מה שראוי לעשות :
במעט שנשאך מימך . שכל יום ויום ימיו מתמעטים : שתקוהו .
מתמת עולם הזה : שתמער רגליך . בהתקרב המות : בתאוה
בדה מתאזת העולם הזה אינם מתמידים רק כלים ונפסדים מהרה: ומהונו
במה שתוציא . כלומר מה שחולל להוליא מתעשה זה העולם ולאספו
לאורך : רישך גדול . עניוהך גדול עד מאד וסיס תראה עלמו דואג
עליו על כך : מהו הרש . שאין רש אלא מי שהוא עני בדעת ומתעשים
עובים : על נפשך . שהוא רש מכל : השכל האמת . שהוא אמתת כל

מעשה

שער פרישות מעוה"ז לו

בהקיץ על כן לא אצטער על זה למה שאני רואה כי
באשר אשוב אל השכל האמת יהיו עיני העולם
הזה כלה כחלום : והעצה הברורה בהקיץ * וכמו שהגר
עין האור כן השכל עין הנפש * וכאשר השמש אור
העולם כן הנפש אור הגוף : ואמר כי נמצא בארץ ערב
כתוב על שלשה קברים : על האחד כתוב איך ינעם
בחיים מי שיודע כי האלהים ידיננו על הטוב ועל הרע
ויגמלנו כפעדו * ועל הקבר השני כתוב ואיך ינעם מי
שיודע שהמות יבואהו פתאום ויסירהו ממלכות וגדולה
וישכיבהו בבית חשך המעותד לו * ועל השלישי כתוב
ואיך ינעם בחייו מי שהולך אל מערה שמבלה מראהו
ומשנה זודר פניו וכלה גופו ועצמותיו : ואמר החכם כמה
פוגע בזים שלא ישרימהו ומיחל למחרת ואינו מימיו :
ואמר אלו הייתם רואים קצביו והליכותיו הייתם מואסים
הממון והפיכותיו : ואמר בן אדם מורח במה שיישמח
יורשו * והקבר יורש מי שימרח לו האדם * ואמר הטוב
שבועולמך מזוג לא תאבל ממנו דבש כי אם מעורב
בארס זכאשר ישלם דבר שתקוה תועלתו צפה לסורו :
כשתשמע נשלים * ויראת האל העוז והכבוד :
והתפארך בעולם הזה הוא החסרון :

אמר פדוש

מעשה אדם אל חכמתו שיהיו לעולם הבא : עין הנפש * על כן הוא רואה
אז כל מעלמות עולם הבא ותועלותיו : המעותד לו * המוכן לו :
הקבר * שלא ישרימהו אלא מת בו : קצביו * קצת כל אנוש ואל כל
דבר : מורח * לאסוף ממון רב במה שימח בו יורשו : והבר יורש :
גופו וכו' : מי שימרח לו האדם כלומר גופו שהוא מורח בשבילו * כשתשמע
נשלים * רנה לומר תיכף שתשמע ששלים חפץ בו ויבא לך השמחה : צפה
לסורו * שעתיד לסור ממך : והתפארך בעולם הזה * במה שאמית מ
הוא החסרון לקניית העולם הבא :
שער

ס: ואמר
כתוב
שנשאר
והיית
רש יוס
קרובך
תוספת
העול'
במה
ממונות
לבני
ואמר
חמלה
היה
דבריו
למה
אמר
יש לו
כלומר
שום :
הו
בתאוה
ומהונו
ולאספו
דואג
מעשים
זת כל

שער החריצות ומעט הכטחון באלהים

אמר

החכם מי מכני אדם דאנתו ארוכה . אמר
מי שאין לבו בטוח בטרפו . ואמר הדואג אשר
לא יתום יגונו והיגע אשר לא תהיה לו מנוחה והמגביר
זלות החריצות על יקר ההסתפקות . והמבקש יותר
מכדי ספוקו והחומד בני אדם כמה שחננם הבורא . ואמר
שחכם אחד עבר על אדם אחד אמר לו האיך חריצותך
לעולם . אמר אני רודף אחריו . אמר לו השגת ממנו
דבר . אמר לו לא כי אם מעט מזעיר . אמר לו אם
השגת מעולם הזה שאתה רודף אחריו כי אם מעט
מזעיר . מה תשיג מהעולם אחר שאינך רודף אחריו .

שער הרש

אמר החכם אין רש שלבו דואג מן הרש . ואמר הקבר
ולא הרש . ושאלו לחכם אחד האיך ענייך . אמר מה
יהיה ענין מי שאבד ממונו ונשאר מנהגו . ואמר תן
למי שתרצה תהיה נגידו . והתיאש ממי שתרצה תהיה
כמוהו . וכבוד מי שתרצה תהיה מכובד ממנו ותצטרך
למי

פירוש

שער החריצות וכו'

שהוא חרוץ ומסיר לאסוף ולכנוס מה
שרואה וחומד . בטרפו . שירא חמיד
שיחסר לחמו : הדואג . כרי הוא אשר לא יתום יגונו ודואג חמיד :
והיגע . פוגע עלמו יגיעה רבה ואין לו מנוחה חמיד : זלות החריצות
שמזולז עלמו בחריצתו להרבות יותר מספוקו :

שער הרש

כמי שלבו דואג מן הרש . כרי הוא חמיד בלגבא :
הקבר ולא הרש . שמי שהוא בקבר הוא הרש וכל זמן
שהוא סי אינו רש : מנהגו . שאילו מהרסר אשר יולרו . ויש דורשין
לגנאי שגנה עלמו ואמר שנשאר מנהגו להיות נוכח בעשיר : נגידו מנהגו
כי בזה יהיה לך לפחד נאמן : ותצטרך . לשאל ממנו לרכיך :

שער

שער זלות השאלה

למי שתרצה תהיה נקל בעיניו . ואמר כשימעט חן האדם אין בניו רוצים את דעתו . ומשיבין על דבריו ועל מצותו :

שער זלות השאלה

אמר החכם אל תחשוב מה תמצא ידך ותגיע אליו כשתחלל מעלתך . ותכלה זוהר פניך . כי מה שחסרת גדול ממה שהועלת . ואמר טעמתי מרירות כל הדברים . ולא מצאתי מר כטעם השאלה . ואמר החכם מה הפצע שאין לו רפואה אמר כשיצטרך הנדיב אל הבילי וימנע ממנו . ואמר החכם חסרון הצורך טוב משאלתו ממי שאין ראוי לשאול ממנו והרעה גדולה כשלא יפיק רצונו . ואמר כי אדם בא אל חכם ואמר לו התפלל עלי אל אלהיך שלא יצריכני לבני אדם . אמר אי אפשר שלא תצטרך לבני אדם אבל האלהים אל יצריכך אל הנכלים מבני אדם : ואמר שהיה חכם מתפלל אל תצריכני אל הרעים ואם תצריכני לאחר מברואיך יהיה אל הטוב שבהם : והנפש הנריבה שבהם : ואל הלשון המתוקה שבהם : ואל

מי

פירוש

שער זלות השאלה

מה שאדם מולול בכבודו לשאול מבן אדם זולתו : אל תחשוב . לדבר גדול ומשוב מה שחמלא ידך ותגיע לו כשתחלל מעלתך . מחזק טעם מבייש פניך לבקש מוס דבר מבני אדם : כי מה שחסרת . במה שתמנע מלשאול : גדול ממה שהועלת . על ידי שאלתך : חסרון הצורך . אף שהוא רע שאין בידו מלשאול די הצורך משל מקום הוא יותר טוב ממי שאין ראוי לשאול ממנו : כשלא יפיק רצונו . שלא ימלא שאלתו : אי אפשר שלא וכו' . כי מי הוא זה שלא יתגלגלו דבריו רשלת יצטרך לשאול מוס דבר מחברו : שלא

יזכור

י

אמר .
ג אשר
זמגביר
ו יותר
וואמר
יצותך
ת ממנו
לו אם
מעט
ריו :
שאינו
עינו .
הקבר
מר מה
מר הן
תהיה
צטרך
נוס מה
ח חמיד
תיד :
ייצות
דאבחו
כל זמן
דורשין
מנסיגו
:

שער זלות השאלה

מי שלא יזכור לי טובתו : ואמר החכם לבנו התפלל
אל ה' אלהיך שלא ישים מרפך על ידי הרעים
מבריותיו כי זה מרע המזל : ואמר מי ששואל יותר
מצרכו וערכו כדי הוא שימנעו ממנו . ואמר הכילות
גריעות והמהירות הפסד : והחריצות טעות ואמר מי
שהאריך לו מועדו ומנע ממך טובתו בצורות המצוירות
תמצא כמוהו . ואמר כשתשאל מן הכילי שאלה. ימנע
ממך וישנאך . ואמר מי ששואל שאלה מכילי הוא
יותר פחות ממנו : ואמר אכסנאי הכילי לא יפחד מן
הקבסא ולא יצטרך אל מרקחה ואמר מי שמתארח אצל
הכילי תתענה בהמתו ואיננו צריך להפנות . ושאל מלך
אחד את שריו מה הרע שבדברים . אמרו לו הרש .
אמר להם הכילות שאינו סר מבעליו עד שיורישנו
הקלון . ואמר המבקש מן הכילי כמבקש לצנוד הגים
כמדברי והיה אחד מן הנדיבים אמר לחביריו כשתצטרכו
לי בדבר אל תבקשו ממני פנים בפנים כי אינני רוצה
שאראה בכס זלות השאלה . אמר כתבו אלי שאלתכם

באגרת

פירוש

יזכור לי טובתו . לומר כך וכך עשיתי חסד עמך : כדי הוא ראוי הוא :
גריעות . מדה גרועה עד מאוד ומגרע ממנו לבנות בני אדם אם יתגלגל
הדבר שילטרך למס : והחריצות . שמחשב להיות זריו נשכר חמיד וזה
יביא לו לידי מכאול והפסד : מועדו . הזמן למלאות שאלתך : בצורות
המצוירות . שאין בהם חיות ומנועה חמלה כמוהו והוא כמוהו : וישנאך .
אף ישנאך : אכסנאי הכילי . אורח המתאכסן אלל הכילי : הקבסא . האער
מרוצ אכילה : מרקחה . רפואה לשלל בני מעיו מרוצ אכילה . או
מרקחת למתק רבוי המאכל : היא רווחה לבסומי . תתענה בהמתו . שגאה
עמו בדרך שלא יתן לה הכילי כלום אף שהיה דרכם של האכסנאים ליתן
מאכל לבהמות האורח : להפנות . בלילה לעשות לרכו : עד שיורישנו

קלון

שער זלות השאדה לח

באגרת ואמר לא לקח המחלל הדר פניו בשאלתו תמורה
ואם הגיע להעשיר : ואמר כשתשאל שאל מאנשי
הנדיבות והחסד . ואמר אל תשאל מן הכילי כי איננו
שמה בשאלתך :

שער הקנאה

אמר ההכס מפחיתות הנפש
שתקנא באוהב נח על טובתו .
ואמר הקנאה לבני אדם כחולי לגוף . והיא מביאה
השחפת : ואמר ההכס לבנו בני השמר מן הקנאה כי
היא נכרת כך ולא תהיה נכרת בשנאך : ואמר לא
ראיתי חומס נפשו כמקנא אכל מתמיד . ונפשו דואבת .
ישכלו חסר . ולבו הומה : ואמר כל אדם אוכל לרצון
חוץ מן המקנא על הטובה שאינו מרוצה אלא בסורה .
והיה המקנא אשם בעבור שהוא שונא מה שהכירא
חפץ . ומתקצף מיתרון רוע לבב על אשר נתן לזולתו
ומנע ממנו . ואמר כל שנאה יש תקוה לרפואתה חוץ
מישנאה ממי שישנאך מקנאה : ואמר המקנא ימיו מועטים
מפני שדואג למה שלא יזיקהו ולא יועילהו וימות ביגון
ואמר אדם לחבירו אני אוהב אותך . אמר לו ולמה לא
תאהבני ואין אתה מאנשי אמונתי ולא מקרובי ומשכני

ופרנסתי

פירוש

קלון . שיבא לו עי"כ קלון וכו' : הדר פניו בשאלתו תמורה . שיהיה
טוב מה ששאל כנגד הדר פניו שחילל בשאלתו ואף אם הגיע להעשיר :
שער הקנאה מפחיתות הנפש . כדבר שפחות ונרוע שבנפש הוא
שתקנא באוהב שהוא נח על טובתו : השחפת . חולי
נפוח . כל"א גשוילכס ומראית פניו זעופה : נכרת כך . על יד רוע
פניך . ואינו נכרת בשנאך . שאתם מקנא אחרוני הוא שמח וטוב לב : מתמיד
בדאגה ונפשו דואבת : שאינו מרוצה . כמה שיהיה לו כמו כן רק בסורה
סעונה מחבירו שהכירא חפץ לתת לזולתו : אמונתי . מאנשי בריתי .

ולא

התפלל
הרעים
יותר
זכילות
מר מי
צוירות
ימנע
הוא
חד מן
אצל
מלך
דש
רישנו
דגים
נזרכו
רוצה
לתכם
וי הוא
יסגלגל
מיד וזה
בצורות
שנאך
השער
או
שבאה
יס ליתן
ורישנו

שער הקנאה

ופרנסתי על ידי זולתך : ואמר אל תקנא באחיך על
אשר לו . כי הוא ינעם בחייו ואתה תשבע דאגה
ונדודים . ואמר דיך מן המקנא שיאכל לשמתך
ולטובתך :

שער החונף אמר החכם מי שמתקשט במה שאין
בו יגלוהו עדי הבחינה . ואמר

מי שמתקשט במה שאין מטבעו רוצה להכריח הטבע
והטבע מכריחו כמי שצובע השיבה ומגלה אותו הגדול .
ואמר די לאדם מום שיתבאר לו מבני אדם מה שנעלם
ממנו מעצמו ושיאשים בני אדם על מה שהוא עושה
כמוהם . ושיויק את שכינו :

שער חברת רעה לב אמר החכם מי שרב
רוע לבבו יהיה שמו

רע

פירוש

ולא קרוב לי ולא שכני ואין פרנסתי על ידי זולתך .
ואם כן אין דבר שתהא נמנע לך על ידי שתשאלני עליו : דיך מן
המקנא . די לך במה שתראה נקמה במקנא אותך על שהוא אכל ונלעך
אם אתה בטמאה ועושה :

שער החונף שמתקשט . שמתפאר בדבר שאין בו . וחונף בו

לבריות : יגלוהו עדי הבחינה : שינחטו בני אדם
ויחגלה מומו על ידי עדים שבחטוהו . או פירוש עדי מלשון ויחגלו
עדים (שמות לג) כלומר שעדי של הבחינה יגלו מומיו : מטבעו . כלומר
ממנהגו שמראה עלמו חסיד וטבעו הסיף : והטבע מכריחו . כי ההרגל
שבז לא יסור ממנו ויחגלה בפתע פתאום לבני אדם : שצובע השיבה :
שערי השיבה שבראשו וקנו להראות שהוא בחור : ומגלה אותו הגדול . כי
מה שהשער מתגדל אינו נלבע והוא מראה השיבה ולא הועיל בתקנתו :
די לאדם מום שיתבאר לו מבני אדם . שיאמרו לו בני אדם שהוא
מתגדל בדבר שאין בו . והיחה אותה הדבר נעלם ממנו וטעה בעלמו .
ומה לו עוד להונות הבריות במה שידע בעלמו שאין בו : ושיאשים וכו' .
ועוד די לאדם ויתרון מדה גרועה :

שער

שער חברת רע הלב לט

רע ומיתתו רעה : ואמר החבר הרע כחלי הרע הוא פושט בגוף הנה והנה חוקר על מומי חברו ומעלים זכיותיו :

שער לשון הרע והרכילות

אמר שאדם דבר מום

בהברו אצל אחד מהגדולים . אמר לו הורתני על רוב מומים במה שאתה מרבה לכפר במומי בני אדם כי המחפש מומי בני אדם אינו מחפש אלא כפי מומיו וכדמותם : ואמר אדם לחבירו אני רוצה לרחקך בשביל שמדברים כך בני אדם . אמר לו שמעתני מדבר באחרים , אמר לו לאו . אם כן הרהק המדברים . ואמר שאדם האשים את חברו על דבר ששמע ממנו והתנצל עליו אמר לו והלא הגיד נאמן . אמר לו אלו היה נאמן לא היה מגיד : ואמר אדם אחד לחבירו הגיעני שאתה מדבר בי . אמר לו אם כן אתה נכבד בעיני מעצמי : ואמר שאדם אמר לחבירו הגיעני שדברת בי . אמר לו נפשי יותר יקרה בעיני : ואמר החכם מי שיאמין הרכילות לא ישאר לו אוהב אפילו אם יהיה חביב או קרוב : ואמר אל תגלה מסתורי רעות בני אדם פן יגלה הבורא מסתורי רעותך . וספר בטובתם כשהזכיר שמם ואל

פירוש

שער חברת רע הלב החבר הרע . הוא כמו חלי הרע :

שער לשון הרע והרכילות

אם כן אתה נכבד בעיני מעצמי . כי אין מדברים

אלא בכבוד או מקנאת או מאהבה . נפשי יותר יקרה בעיני : ממם שאלשים

שער השכן הרע

ואל תגנה אותם במה שיש בכך ואמר מי שמגיע

הגדוף הוא המגדף :

שער השכן הרע אמר החכם האלהים

יצילני משכן רע שאינו

רואני ולכו חושב כי אם יראה טובה יעלימנה ואם

יראה רעה יגלנה ושאלו לחכם איוה חלי רע יותר

אמר שכן רע אם תדבק עמו יבהילך ואם תרחק

ממנו ידבר כך ויספר בגנותך ואמר מי שכובל היוזק

שכיניו יורישנו הבורא ביתו :

שער השנאה אמר החכם מי שיזרע השנאה

יקצור החרטה ושאלו לחכם

במה יתנקם אדם משונאו אמר שיוסיף מעלה יתרה

בעצמו ואמר הזהר משנאת האדם אף מן הנקלה כי

פעמים שיחנק האדם הגדול בזכוב קטן אמר אין

ברעות כשנאת בני אדם :

שער הבסילות אמר החכם חמשה דברים

בכסיל ואינם נמצאים בזולתו

כועס בחנם ונותן למי שאינו ראוי ומיגע גופו לריק

ואינו

פירוש

שאלשים אותה דבר באחרים ולגלות עיי"כ מומי עלמי : מי שמגיע הגדוף

שואמר לחבירו פלוני גדף אותך בדבר זה הוא עלמו המגדף אותך :

שער השכן הרע שאינו רואני וכו' אף שאינו רואה אותי

לכו חושב עלי רע : יבהילך יכעיסך

בדברים וכדומה :

שער השנאה מי שיזרע השנאה כלומר שממליץ עלמו

לחרת ריב בין אנשים או שיתקוטע עס בני

אדם : שיוסיף מעלה יתרה בעצמו ע"י המעשים טובים שבו ידאב לב

שונאו יותר ממה שיעשכו בממון או בדברי ריב :

שער הבסילות

שער הגאווה

מ

ואינו מכיר האוהב מן השונא • ומגלה סוד • עוד שני דברים • משיב דבר במרס ישמע ומרבה להביט •

ואמר אוהב האדם שכלו • ושונאו כסילתו •

שער הגאווה אמר החכם מי שאינו מתגאה בנפשו הגביהה והמתגאה השפילה:

ואמר מי שבטח בעצתו תועה • ומי שנסמך בשכלו נכשל • ומי שמתגאה על בני אדם שפל • תמה אני

שמי שעבר במעבר השתן והדם מאין לו גאווה המתגאה בנפשו ראה בה מה שהוא גדול ממנה בקלות דעתו •

ומראה שמחתו לזה והוא הנקרא גאווה • ושאלו לחכם מה הגאווה • אמר שצות שאין בעליה יכול להניחה •

תוספת ואמר בשפלות נדכאים • רצון שוכני שמים • גאות אדם תשפילנו • הצנע

לכתו תגדלנו • ואמר שלישה גבורים הלכו ובאו יום אחד בחצר המלך • והמלך יושב על כסא מלכותו

בבית המלכות • ולפניו מזומנים כסאות ונסיכות לשרי • ולסגנים • ולחכמי • ולנבונים • כסא על כסא • לפי מה

שהוא

פירוש

שער הכבילות ואינו מכיר האוהב מן השונא • שאינו מבחין

מי האוהב ומי הזונח וכל אפינ אליו שוין •

ומרבה להביט • בעסקי אחרים מבלי רשות •

שער הגאווה הגביהה • כלומר היא בגבהות שאין להשפילה ממנה •

תועה • כמו טעיית כסה אובד (תהלים קי"ט) •

בשכרו • אין שומע לעלת חנרו • שמתגאה וכו' • שפל צעיניהס

ונכנעיס לו מיראה • שמי שעבר במעבר השתן והדם • האדם שנולו

ממקום שבו יעבור הסתן והדס • המתגאה בנפשו • מסתמא הוא ממה

שרואה בה דבר מה שהוא גדול ממנה היינו מנפשו • והוא מקלות דעתו • ומראה שמחתו לזה • כלומר שבוה הוא מראה עלמו שמח ועוב לב והוא

הנקרא גאווה •

שער

שער האולת

שהוא מתנשא • וייטבו איש איש לפי שכלו • איש על
 כסא אשר בחר לו • בלא מצות המלך • ויהר לו מאד
 ויאמר האיק ישבתם • ומצותי לא שמרתם • ואמר
 העליון גודל יחוס משפחתי הושיבני על רעי • ויאמר
 השני חכמתי היתרת הושיבני על אשר תהתי • ויען
 השלישי שפלות נפשי ודכאות לבבי הושיבני תחתיהם •
 ויאמר המלך לשלישי קום שב עליהם כי צויתוך • היחוס
 והחכמה מעליה נעלמה ועליה המשורר נתאמר וישא
 משלו ויאמר : בקש לשבתך מקוב שפל ומעלה גאווה
 נאיך וסור הימנה : כי לפני נדיב להשפילך • הלא אך
 טוב בעת אומרים עלה שב הנה • בני שכל • שחוח
 ילכו : כי כבוד שכל ויושר הם צרופים וישפילו לו
 לדעתם : כי אלהי במדת רחמיו זוקף כפופים : מרכב
 שחוח לב רכב ותצלח • ואל תהיה הגאווה לך מרכבת :
 גם נפשך תאמר בכל מושב • בתוך עמי אני יושבת •
 אחי הנגאה עוד ונשבת כי גאון תרימנו • וכלנו : נשבר
 לכבנו ונכיר נפשנו : ומה אנחנו וטוב לנו נשוח ונזכור
 אחד בראנו • ואב אחד לכולנו : אנשי השם דורכים
 דרך • שפלות • כאשר הורם דרך • כל רואיהם או
 יכירום : כי הם זרע האל ברך •

שער האולת

אמר החכם האוהב והשווא אצל
 השומה שוים : ואמרו מי שבני
 אדם שוים אצלו אין לשמותו רפואה : ואמר איזה
 ראוי לקלון מי שנכנס במקו שאינו ראוי לו • והנכנס

במקו

פירוש

שער האולת שוים : ואין מכבד האוהב יותר מהשווא :
 שער

שער התהפכות

מא

במקו' ואומרים לו שב פה ואמר לא כי אם כאן והמאריך
 לספר דבר שאין שואלין אותו עליו .
שער ההתהפכות אמר החכם כל אוהב
 שמתהפך ומשתנה
 באהבתו חשוב אותו כשונא ואל תבטח בו לעולם :
תוספת נסה רעך פעמי' . בקורות הימים . אם
 לבבו תמים ואם אהבתו בדבר: תהיה בעיניך
 בזויה: ומעליך דחוויה: הרחיקהו מסודך: פן בפה מוקשיו
 יצודך . השמר מדובר שלום בשפתיו . ואתה רחוק
 מכליותיו . ועמך יטיב ניבו . ובקרבו ישים ארכו : ועל
 זה אמר המשורר . בעד בוגדים לפורר : כתוא מכמר .
 וישא משלו ויאמר : מאוס דוד אשר אהבתו תלוי בדבר
 ויצפון אשר לא ידבר . ויקרי' בשלום . ולבו בלי תום .
 ויקום ויטור . ונפלך ישבור: ברח מאוהביו . וסור
 מנתיביו ומטה אוהביו . לכלה תשבר . ידידים דוברים
 שלום בפיהם . ורעה חושבי לילה ויומם . זנח אותם
 ולא תדרוש שלומם : אמרות היחלוף ברודם דוד . ואם
 זהב היועם : או הישנה כתם או הישק' לען ככוס אחד
 וצוף : גם יאכל למתוק ושורש רתם :

שער בפירת המובה אמר החכם כשאתה
 חולק כבוד לאוהבך
 כראוי לו ואיננו חולק לך מה שראוי לך טוב שתעזובנו:
תוספת שלם במענך . גמול מחזיק ימינך . ואל
 יהיו רגליו ללכת לדרוש קלים : ואמרי

פיד

פירוש

שער ההתהפכות דהיינו הפכפך בדעותיו מצלי סבה :
 שער הכבודות

שער הכבודות

פיך מהודות מתעלים . היהיו ידיך ממהרת לקחת .
לשנאך לברך אינה משובחת : אל תהי כבהמה .
מהודות נאלמה . כי ההודאה תוספת מביאה . הלא
בורא הנשמות . מברכים בנעימות . הלא הוא המבורך
על כל ברכות . וחפץ שיברכוהו בריותיו . על מתנות
ברכותיו . אף כי אנוש רמה . על אחת כמה וכמה .
וישא משלו ויאמר . בעורך ברכי נפשי אלהים . ושמרי
משכח כל גמוליו . ואדם יגמלך חסד תברכי . ואל
תנשי למטיב מפעליו . ואיש מהר שאלתך למלא . התלאי
את לספר מהלליו : אם על גמול חסד תהי מודה מהן
והשאל . תמצאה תוסף . איך תשכח דורות ולא תיכור :
עת לכתך לדרוש בלא כסף : תודה תהי תשלום מחיר
חסרו . אם אין לך שלם מחיר כסף . אשר המיב לבכך
עת מודעך הכי החל לברך מעלליו . ואיך תכבד לשונו
מלהודות . אשר היה לבקש קל ברגליו : תהיה גומל
נדיב גומלך . טוב תמיד . ומדת פעלו ברך . אם קצרה
ידך . לשלם לו הגמול : לשון שבח מאוד הארך :
שער הכבודות אמר החכם מי שנכנס במקום
שיש שם בני אדם ויישב מכלי

רשותם יהיה נמאם עד שיקום . ואמר הנח הכבד במעושי
האזנתך אליו : ואמר האכילה עם האוהב מרקחת . ועם
השונא קבסא : ואמר מי שהאריך בשיחה . יקוצו בני
אדם בדבריו : ואמר שמלך אחד כתב בטבעתו הכבדת
קום . וכאשר היה יושב אדם כבד עמו היה מראה אותו

אליו

פירוש

שער הכבודות מי שכבד על בני אדם . כל"א נקרא גראנר
מאן : קבסא : לער : הכבדת קום . כל . ת . א . ת .

כבר

שער העקשות

מב

אליו • וצוה החכם את בנו אל תשב עם הכבדים •
 כי מצאתי בספר רפואות שישבת הכבד קדחת
 רביעית : ואמר מי שיכבד נפשו עליך ומטריחך
 בשאלותיו עשה אנך לו הרשת ועיניך עורת :
 ואמר כאשר ידע הכבד שהוא כבד • אינו כבד • ואמר
 אל תשב עם הכבד כי ישיבתו דאגה :

שער העקשות אמר החכם מי שמתעקש
 עמך נפרד ממך ושנאך אל
 תתעקש עם הכעסן כי תכעיסהו ותאשים • ואל יקבצו
 במושבך שני אנשים שחולקי לנצוח :

תוספת ואמר החכם לבנו אל תהי עקש • פן תוקש
 ויהיה לך למוקש : ואל יבהילך רעיונך

לקרוע בחרונך • אשר לא תוכל לתפור ברצונך •

אל תהרום בזעמך • אשר לא תכנה בהתנחמך •

כבה מדורת חמתך במי שכלך והכמתך : היה מלך

אחד תמיד במלכים הקדמונים חכם ונבון בכל דרכיו :

וירא אלהים וקר מרע במהלכיו : ולא היה בו עון ומרי •

כי בכל מעשיו מתגברים כעסו • ויכתוב ג' מזורים •

במתק אמורים • ויתן ביד עבדיו • ויצום להראותו •

בעת עלות הדרותו • במזור הראשון היה כתוב זכור

כי אתה נברא ואינך בורא • המזור השני זכור כי עפר

אתה ומאכל רמה ותולע • המזור הג' אשר לא ירחם היום

למחר

פירוש

כבד עלי וקוס ולך לך : כאשר יודע הכבד שהוא כבד • מזהר בדבר

ואינו כבד יותר : דאגה • להפיד הימנו :

שער העקוש ותאשם • כי אתה יודע שהוא כעסן ולריך אתה
 להשמר מהתעקש עמו :

שער הנצחון

שער הנצחון

למחר לא ירוחם :

שער הנצחון

אמר החכם הנוצח ברע נצוח
ואמר החכם לבנו חפצת לנצוח

אדם רע אמר לו כן . אמר לו אל תנצחנו עד שתהיה
רע ממנו :

שער הראוי לקלון

אמר החכם שמונה הם
אם יבזו אות' אל יאשימו

כי אם עצמם . הבא לסעודה שאינו קרוי לה . והמצוה
בבית אדם בפניו . והמבקש כבוד משונאו . והשואל
שאלה מכילי . והנכנס בדברי שני בני אדם מבלי שיכניסו
אותו בדבריה . והמזלזל במלך . והיושב במקום שאינו
ראוי לו : והמספר דבריו למי שאינו מאזינם :

תוספת ועל זה יתאמר . משורר ויסתמר . בשדי
ויתמרמר . וישא משלו ויאמר : לחוק

אפר . והטמן בעפר : ובא בצור ודר דרי שאולה :
והדום לדרוש טוב נבל בלי שם . שמו נבל ועמו
הנבלה : ושואל מאנוש כילי חסדים . כמו עור ימשש
באפילה . אל תשאל בתי נבל : וברח וסור מלחמו גם
אל תשת בכוס יינם . ואל תעזוב נפשך להתגאל בפת
בגם : דירת בני נכר מאס תמיד : ואל תש לחנות א
רגליך ישך בם כל כלבים . לאשם אם תחם אור

פירוש

תבכהו

שער הנצחון הנוצח ברע . שולח שולחו בדבר רע הוא עלמו כלוח

שעוה דבר רע והסטים עלמו נגד בוראו: רע ממנו .
שתלחו במעשיו ותהיה רשע יותר :

שער הראוי לקלון

כלומר מי שראוי לקלון : בבית אדם . אחר :
והנכנס בדברי שני בני אדם . לדבר בו

או להקטסק עמהם :

שער הלצנות

ת
צ
יק
יו
קמ
ש
ת
בין
האה
אשר
אמר
שונאי
ש
עג

שער הראוי לקרון
מג

תכבהו במי רגליהם • ציה רחק מלון ולא תנוח בכיתם •
צער נפש קצר ורוע • כי הנבלה אמצת לכו לזאת לא
יקראו אישים לכילי שוע • על הזמן ילין ויקוץ בו וכל
יום הזמן יטיב והוא ירוע • שלש בכיתו נצמדו לנר וח
קטוב ורוע לב ואין שבוע • עד כי כלביו מקרוב אל
שערי ביתו כרתו מנוע מנוע • אמנס בבהלת מעשיו לא
ראתה כילדי הזמן לרוע •

שער הלצנות
אמר החכם הלצנות מעבירת
המורא ואמר מי שמתלוצץ יהיה
נקל • ומי שמרבה בדבר יהיה גודע בו •

תוספת המשחק בדברי לעג ולצון • פגול הוא לא
יהיה לרצון • לא יאותו דברי שחוק כ"א
בין המתאהבים • וכין רעים קרובים • לחוק מיתרי
האהבה • ולנתק לולאות שנאה ואיבה • או עם הר
אשר תכנים באהליך להראות כי לא יכבד עליך •
אמר החכם דברי שחוק בלי זמניהם • כמשא כבד על
שונאיהם • וקללה חשופה טובה מהם • הזהר משחוק
אשר עם נדיבים תשב • כי חכם משחק אויל יחשב •
עג בודון • ראשית המדון • לכן יזהר האדם על שחוק
ביתו

שער הלצנות
פירוש מעבירה • מעבדות מורא האדם מהצורה ית
גודע בו יניכר בו •

שער
מ

שער הזנות

ביתו • כי הכל עשה אלהים יפה בעתו: ועל זה המשורר •
 זמירו מתעורר • כעומד על משמר וישא משלו ויאמר •
 משחק אל תהי ומלצון שבה רחוק • בכל חפז דרוש בעתו •
 ועת לבכות ועת לשחוק • השמר פיך ואל תהיה לשונך •
 בלצון עם חבירך חללה • ויש ברכת מנרד לבקרים •
 בקול גדול ומחשב קללה • צוה אנוש (חכם) את בנו •
 השמר מעדת המתלוצצים • ומלהקת נבלים ופריצים •
 ומאיש בליעל • קורץ בעיניו למעול מעל • וימשוך לען •
 חרונו • בצוף רצונו • כי הא בעלי מזמה • וחשבו מרמה •
 וישתכרו בבית יין משתיהם • איש איש להשמיע צפוני •
 שנאתו • ולירות חצי שנאתו ויתכפר אחרי כן ויאמר היין •
 עכרני • הלא משחק אני •

שער המהירות

אמר החכם מי שרוכב במהירות •
 אינו בטוח מן המכשול • ואמר •
 החכם המתון שאחריתו השגה טובה • טוב מן המהירות •
 שאחריתו חסרון • ואמר שפת אמת פרי הצניעות • והחריצו •
 יתרון התאווה • והמתון מגדול ענו • והמהירות מביאה •
 אל החרטה • ושאלו לאדם גדול במה הגעת אל כל הכבוד •

הזה

פירוש

שער המהירות המתון שאחריתו השגה • כמה שנים לו

סוחלת הוא טוב • המהירות • שע"פ הרוב •
 אחריתו חסרון • שפת אמת • מדבר האמת תמיד • מן הבושיים •
 משפחות שנים • מדבר אמת • מדברתי תמיד אמת וסרהקתי עלמי •
 מסקר • השפלות • שמספיל נלמו נגד הכרות •

שער המהירות

הזה ואתה מן הכושים וואמר בדבר אמת והנאמנות :
והמנע מן העוקש ושלא שאלתי על זה שאינו צריך לי :
ואמר החכם ראש כל מוסר השתיקה . וראש השכל
השפלות : ומי שהרבה בדבר נודע בו :

תוספת אל תתן נפשך לקבץ הון ותשפל עליו .
כי יש עושר שמור ולדעה לבעליו . שמח
בחלקך ויציא כאור צדקך ותגל במנתך תערב שנתך .
הודה חק שרפך מאין זעת אפך : וישא משלו ויאמר יש
אומר שוטט לקבץ הון אשר הוא יום תאוה ללב ולעיניו :
לא האמינו כי מעט דים והעידו עלי חוק יוצרם אפים .
כי טוב מלא כף נתתי מבעמל גם רעות רוח מלא בידך
את ה' המקרה שפרך : ואל תיגע להעשיר להבאיב
בשרך זו הראיב נפשך כי אל המחסיר והמוסיף : והעצב
לא יועיל ולא יוסיף : ככתוב ברכת ה' היא תעשיר ולא
יוסיף עצב עמה : וואמר אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו
בוניו בו וישא משלו ויאמר שוטט לך או שב או קום
או נוס האין אשר יחטא בחשבוניו . בית אשר אל לא
יהי בונה : אותו הלא שוא עמלו בוניו פתו הלא תנעם
ברוך ומאין לכבך ומאין יעצב : ברכת ה' תעשיר ולא
יוסיף : לבד קלון ברב העצב : אשר ישמח במתנת אל
מאוישר ולב האין מאד נבהל מרוגע : והמוסיף אשר
הוסיף באצף : ממעט הוא נפשך אל תיגע : הכט אשר
תחזיק : אשר נתן אלהים בממשלת הבכר מוסף
ועמך דיך : שלא תדע כמה ימי שני חייך . למה
תצבור

שער המהירות

תצבור ותאסוף והמות יאספך אסוף וישאר כל
אשר ידעת לאיש אשר לא ידעת : יאכלוהו מתנקם
עליך אחריך : יקללך ואת ישן בקברך טוב
מעט בלי ידיעה מהרבה יראת פגיעה :
וישא משלו ויאמר : משוטט את מהגבי-
בחיל וסופו תאניה ואניה * ויש נפש
בחק טרפה שמחה * ואחרת ברב עושר
עניה * דע כי לא ברא האלהים
ברואיו להרעיבם * כי אם
להשביעם ולהטיבם * כי אל
כל יצור להחיותו נותן להם
בעתו : וממריף לכל חוסיו :
ורחמיו על כל מעשיו :

סליק

בילאו

כל
מתנקם
טוב

:

-

?

443

232

